

Smjernice za ustpostavljanje usluge organiziranog stanovanja za djecu i mlade u migracijama

SWISS – EUROPE
Rapid Response Fund

unicef
za svako dijete

Smjernice za uspostavljanje usluge organiziranog stanovanja za djecu i mlade u migracijama izuzetno su vrijedan, stručno utemeljen i praktično orijentiran dokument koji upotpunjuje slične, ali dobrim dijelom i nedovoljne publikacije na temu skrbi o djeci bez pratnje, posebice o deinstitutionaliziranim modelima njihova prihvata i skrbi u domaćem kontekstu, te tako predstavlja i neizostavni praktični i metodički korak prema humanijem, učinkovitijem i pravednijem sustavu skrbi o djeci bez pratnje u Hrvatskoj.

Publikacija je informativna, stilom i jezikom prohodna za čitanje, s puno informacija bitnih za razumijevanje ove teme i područja nekome tko se tek upoznaje s ovom tematikom, a opet s dovoljno novih, zanimljivih i specifičnih uvida za stručnjake u ovom području. Njeni uvidi korisni su odgajateljima, interkulturnim medijatorima, psiholozima, socijalnim pedagozima, edukacijskim rehabilitatorima i ostalim stručnjacima koji rade s djecom bez pratnje. Knjiga će biti jednako zanimljiva onim društvenjacima i humanistima, podjednako istraživačima kao i studentima, društvenim komentatorima i političkim analitičarima koji se bave temama pravima djeteta, migracijama, izbjeglištvom, integracijom i drugim srodnim temama. Za mnoge od ovih stručnjaka ona predstavlja izvor informacija o procesu alternativne i vaninstitutionalne skrbi o djeci bez pratnje, te djeluje na jačanju raznih kompetencija potrebnih za rad odgajatelja i skrbnika s tom djecom, među ostalim jačanju empatije kulturne osjetljivosti, rada s traumom, psihosocijalne podrške, pripremi za samostalan život djece bez pratnje, i drugih.

Drago Župarić-Iljić

Smjernice za uspostavljanje usluge organiziranog stanovanja za djecu i mlade u migracijama predstavljaju okvir za razvoj sustavne, stručne i etički utemeljene skrbi o djeci bez pratnje namijenjen svim dionicima u skrbi o njima: od kreatora socijalnih politika do pružatelja usluga raznih osnivača. Smjernice prepoznaju složenost tema povezanih s migracijama, ranjivošću i razvojnim potrebama djece te nude praktične upute koje mogu unaprijediti standard kvalitete rada u sustavu socijalne skrbi. Usprkos preispitivanju dijela šire i stručne javnosti o nužnosti transformacije ustanova socijalne skrbi, Smjernice prepoznaju važnost procesa daljnje deinstitutionalizacije sustava skrbi za djecu i razvoja specijaliziranih oblika organiziranog stanovanja, u skladu s razvojnim i emocionalnim potrebama djece i mladih. Takvi modeli pružaju sigurnije, fleksibilnije i poticajnije okruženje koje omogućuje djeci razvoj osjećaja pripadnosti i samostalnosti. Smjernice se time uklapaju u suvremene europske trendove skrbi koja je usmjerena na dijete i zajednicu, što je iznimno vrijedno postignuće.

Hana Rižovski Delogu

SWISS – EUROPE
Rapid Response Fund

unicef
za svako dijete

IMPRESUM

SMJERNICE ZA USPOSTAVLJANJE USLUGE ORGANIZIRANOG STANOVANJA ZA DJECU I MLADE U MIGRACIJAMA

Ured UNICEF-a za Hrvatsku zahvaljuje Državnom tajništvu za migracije Švicarske Konfederacije, koje je financijski podržalo provedbu programa „Podrška djeci i obiteljima u migracijama u procesu zaštite i integracije u Hrvatskoj”.

U okviru tog programa, a kroz partnerstvo Ureda UNICEF-a za Hrvatsku i Sveučilišta u Zagrebu Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta u okviru programa „SKRB (CARE) – program za jačanje podrške i usluga za djecu i mlade u alternativnoj skrbi u Hrvatskoj (2025. – 2027.)”, koji se provodi u suradnji Sveučilišta u Zagrebu Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta, Ministarstva rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike (MROSP), Ministarstva pravosuđa, uprave i digitalne transformacije (MPUDT) te Ureda UNICEF-a za Hrvatsku nastala je ova publikacija.

Uz stručno vodstvo i podršku prof. dr. sc. Ivane Borić te predanost Andree Ćosić, Andreje Šprem te vanjske suradnice Petre Žukine iz Centra za pružanje usluga u zajednici Karlovac i Sime Gholami iz Centra za pružanje usluga u zajednici Zagreb-Dugave nastale su ove Smjernice za uspostavljanje usluge organiziranog stanovanja za djecu i mlade u migracijama. Cilj je Smjernica doprinijeti razvoju socijalne usluge organiziranog stanovanja za djecu bez pratnje u Republici Hrvatskoj.

Nakladnik: Ured UNICEF-a za Hrvatsku u suradnji sa Sveučilištem u Zagrebu Edukacijsko-rehabilitacijskim fakultetom

Uredio: Ured UNICEF-a za Hrvatsku

Napisale: prof. dr. sc. Ivana Borić, dr. sc. Andrea Ćosić, Andreja Šprem, mag.paed.soc.

Recenzija: izv. prof. dr. sc. Drago Župarić-Ilić, Odsjek za sociologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Hana Rižovski Delogu, Centar za pružanje usluga u zajednici Izvor Selce

Lektura: Alisa Kichl

Grafičko oblikovanje: Andrea Biškupić, Studio LILA

Zagreb, studeni 2025.

Sva prava pridržava nakladnik.

Prilikom korištenja citata i materijala iz ove publikacije, molimo navedite izvor.

Za sve obavijesti možete se obratiti nakladniku.

Informacije i stavovi navedeni u ovom priopćenju pripadaju autorima i ne odražavaju nužno službeno mišljenje Schweizerische Eidgenossenschaft, Swiss-Europe Rapid Response Fund ili UNICEF-a. Ni Schweizerische Eidgenossenschaft ni Swiss-Europe Rapid Response Fund ni UNICEF, ili bilo koja osoba koja djeluje u njihovo ime, ne mogu se smatrati odgovornima za korištenje informacija sadržanih u ovom izvješću.

ISBN 978-953-8599-06-4

Zahvale

1

Zahvaljujemo Uredu UNICEF-a za Hrvatsku na stručnoj podršci i informacijama u procesu izrade Smjernica, posebno Martini Štabi i Ivani Zadro, kao i regionalnoj savjetnici i specijalistici za zaštitu djece Guzal Kamalovoj iz Regionalnog ureda UNICEF-a za Europu i srednju Aziju, Nikoli Sannazzaro, vanjskom suradniku Regionalnog ureda UNICEF-a za Europu i Srednju Aziju i Uredu UNICEF-a u Grčkoj. Također zahvaljujemo prof. dr. sc. Dragi Župarić-Iljiću, koji je podijelio s nama svoje bogato istraživačko iskustvo i saznanja, kolegici Petri Žukini, koja je napisala tekst o iskustvima rada s djecom bez pratnje iz perspektive stručnih radnika, i kolegici Simi Gholami, kulturnoj medijatorici pri Centru za pružanje usluga u zajednici Zagreb-Dugave, koja je podijelila iskustvo rada s djecom bez pratnje.

Posebna zahvala predstavnicima sljedećih organizacija: Ministarstva unutarnjih poslova; Ministarstva rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike; Akademije socijalne skrbi; Centra za pružanje usluga u zajednici Zagreb-Dugave; Centra za pružanje usluga u zajednici Osijek; Centra za pružanje usluga u zajednici Banija-Karlovac; Centra za pružanje usluga u zajednici Ivanec; Centra za djecu Zagreb; Centra za pružanje usluga u zajednici Rijeka; Hrvatskog zavoda za socijalni rad – Središnja služba; Hrvatskog zavoda za socijalni rad – Županijska služba Primorsko-goranske županije; Hrvatskog zavoda za socijalni rad – Županijska služba Varaždinske županije; Hrvatskog zavoda za socijalni rad – Županijska služba Međimurske županije; Hrvatskog zavoda za socijalni rad – Područni ured Dubrava; Forum za kvalitetno udomiteljstvo djece i Udruge ADOPTA – za podršku posvajanju, koji su bili sudionici validacijske radionice održane 15. listopada 2025. godine, a čiji su vrijedni komentari i prijedlozi uvelike doprinijeli relevantnosti ovih smjernica.

SADRŽAJ

Zahvale	1
Rječnik pojmova	3
1. Uvod	6
Kontekst skrbi o djeci bez pratnje	6
Recentni brožani pokazatelji u sustavu skrbi za djecu bez pratnje u Republici Hrvatskoj	8
Izazovi skrbi o djeci bez pratnje u Republici Hrvatskoj – ključni pokazatelji	9
Primjeri dobre prakse	11
Svrha Smjernica za uspostavljanje usluge organiziranog stanovanja za djecu bez pratnje	12
2. Normativni okvir skrbi o djeci bez pratnje	15
3. Obilježja djece bez pratnje	25
4. Struktura skrbi za djecu bez pratnje u okviru usluge organiziranog stanovanja	29
Normativni okvir alternativne skrbi za djecu	29
Stručni okvir alternativne skrbi za djecu	33
Principi rada u organiziranom stanovanju	37
Specifičnosti organiziranog stanovanja za djecu bez pratnje	38
Inozemni primjeri organiziranog stanovanja za djecu bez pratnje	38
Oblici organiziranog stanovanja za djecu bez pratnje	40
Održivost organiziranog stanovanja u odnosu na druge oblike skrbi o djeci bez pratnje	43
Organizacija smještaja i skrbi u organiziranom stanovanju za djecu bez pratnje	44
Stručnjaci u organiziranom stanovanju za djecu bez pratnje	48
Prijedlozi preporučenih standarda u pogledu radnika i njihove uloge prema međunarodnim smjernicama i dobrim praksama	52
Kompetencije i odgovornosti stručnjaka u organiziranom stanovanju za djecu bez pratnje ...	54
Kvalifikacije stručnjaka za rad u organiziranom stanovanju za djecu bez pratnje	57
Područja podrške djeci bez pratnje	58
Temeljna područja	58
Nadogradnja skrbi	60
Participacija djece bez pratnje u skrbi	62
Suradnja s drugim dionicima i uspostavljanje mreže podrške djeci bez pratnje u zajednici	64
5. Iskustva iz prakse	65
Iskustva rada s djecom bez pratnje – perspektiva interkulture medijatorice Sime Gholami .	65
Iskustva rada s djecom u migracijama - perspektiva stručne radnice Petre Žukine	67
Talijanski pristup organiziranom stanovanju djece bez pratnje – analitički pregled – Nikola Sannazzaro, vanjski suradnik Regionalnog ureda UNICEF-a za Europu i Srednju Aziju	70
Grčki model organiziranog stanovanja djece bez pratnje: normativni okvir, kapacitet i operativni standardi	74
Ključne poruke s validacijske radionice	77
6. Literatura	78
Prilozi	86
1. Lista za opremanje organiziranog stanovanja	86
2. Primjer individualnog plana promjene (IPP)	87
3. Primjer individualnog plana i programa rada (IPPR)	90

Rječnik pojmova

Alternativna skrb odnosi se na svaki oblik skrbi, formalni ili neformalni, čiji je cilj osigurati zaštitu i dobrobit djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi ili koja su u riziku od odvajanja od obitelji. Ovisno o kontekstu, alternativna skrb može se pružati kroz srodničku skrb, kroz različite oblike udomiteljstva, kroz institucionalnu skrb (bez obzira na to radi li se o većem ili manjem broju djece) ili kroz različite oblike samostalnog stanovanja uz podršku.

Djeca bez roditeljske skrbi sva su djeca o kojoj stalno ne skrbi barem jedan od roditelja, iz bilo kojeg razloga i u bilo kojim okolnostima.

Skrb u zajednici odnosi se na raspon usluga koje pojedincima omogućuju život u zajednici, a u slučaju djece – odrastanje u obiteljskom okruženju, a ne u institucionalnoj skrbi. Obuhvaća redovne usluge, kao što su socijalno stanovanje, zdravstvena skrb, obrazovanje, zapošljavanje, kultura i slobodno vrijeme, koje su dostupne svima, bez obzira na vrstu poteškoća koje imaju ili razinu podrške koja im je potrebna. Odnosi se i na specijalizirane usluge, kao što su osobna asistencija osobama s invaliditetom, odmor od skrbi i drugo. Osim toga, pojam uključuje skrb za djecu u obitelji i skrb nalik obiteljskoj, uključujući zamjensku obiteljsku skrb, preventivne mjere i podršku obitelji.

Deinstitucionalizacija je reforma sustava alternativne skrbi o djeci vođena javnim politikama, a čiji su ciljevi: sprječavanje razdvajanja obitelji pružanjem odgovarajuće podrške djeci, obiteljima i zajednicama; povećanje i osnaživanje skrbi u obiteljskom okruženju i usluga u zajednici; priprema djece koja napuštaju skrb uz osiguravanje njihove socijalne uključenosti; neometan prijelaz prema neovisnom življenju i ponovnom spajanju djeteta s obitelji te smanjenje usmjerenosti na institucionalnu skrb za djecu (i druge skupine).

Skrb u obiteljskom okruženju oblik je kratkotrajne ili dugotrajne skrbi kojom se dijete smješta u obiteljsko okruženje (za razliku od institucionalne skrbi). To uključuje srodničku skrb i udomiteljstvo.

Udomiteljska skrb oblik je alternativne skrbi za djecu organizirane na temelju odluke nadležnog tijela o smještaju u obitelji koja nije njihova vlastita, a koja je odabrana, kvalificirana i licencirana za pružanje takve skrbi, te koja je pod nadzorom nadležnog tijela. Udomiteljska skrb može biti organizirana na žurnoj, kratkoročnoj ili dugoročnoj osnovi, kako bi se odgovorilo na niz različitih potreba s kojima se suočavaju djeca.

Formalna skrb uključuje sve oblike alternativne skrbi (uključujući formalnu srodničku skrb / srodničko udomiteljstvo, udomiteljstvo ili smještaj u institucionalnoj skrbi) koju je naložilo upravno ili sudsko tijelo ili propisano ovlašteno tijelo.

Skrbništvo je pojam koji se odnosi na pravni institut kojim se ostvarivanje pojedinih sadržaja roditeljske skrbi prenosi na odrasle osobe koje nisu djetetovi roditelji ili koji se odnosi na neformalni odnos u kojem jedna odrasla osoba ili više njih preuzimaju odgovornost za skrb o djetetu.

Prevenција ulaska u alternativnu skrb i dugotrajnog ostanka u alternativnoj skrbi odnosi se na priznate i sustavne postupke (procjene, planiranja, praćenja i revizije ulaska u alternativnu skrb) kojima se nastoji osigurati najprikladnija potpora za djetetove individualne potrebe, nastojeći pritom da se alternativna skrb koristi samo kada je to nužno.

Institucionalna skrb oblik je rezidencijalne skrbi u kojoj su korisnici primorani živjeti zajedno u okviru „institucionalne kulture”. Razlika između institucionalne skrbi i drugih oblika rezidencijalne skrbi ne ovisi samo o veličini smještajnih objekata, već i o prirodi i kvaliteti pružene skrbi. Korisnici se tako odvajaju od šire zajednice, a takvu skrb najčešće obilježavaju depersonalizacija, stroge rutine, uniformni kolektivni tretmani, izolacija i smjenski rad stručnjaka. Zahtjevi i pravila institucije imaju prednost pred individualnim potrebama djeteta.

Srodnička skrb obiteljski je oblik skrbi unutar djetetove šire obitelji ili s bliskim prijateljima obitelji koji su poznati djetetu. Srodnička skrb može se pružiti kao neformalni dogovor (ako se dijete zbrinjava bez sudjelovanja treće strane) ili kao formalna srodnička skrb (srodničko udomiteljstvo i/ili skrbništvo, koje je naložilo upravno ili sudsko tijelo ili propisano ovlašteno tijelo). Formalna srodnička skrb uključuje procjenu obitelji i pružanje kontinuirane podrške i praćenja.

Trajna skrb / planiranje trajne skrbi. Izraz „trajan” u kontekstu brige o djeci predstavlja kvalitetan, stalan, stabilan i kontinuiran oblik skrbi koji zadovoljava djetetove socijalne, emocionalne i razvojne potrebe. Izraz najčešće opisuje život u biološkoj obitelji ili povratak u biološku obitelj ili posvojenje od druge obitelji.

Reintegracija je proces u kojem se odvojeno dijete ponovno trajno povezuje sa svojom užom ili širom obitelji i svojom zajednicom podrijetla kako bi dobilo zaštitu i skrb te pronašlo osjećaj pripadnosti i svrhe u svim sferama života.

Rezidencijalna skrb pruža se u bilo kojem grupnom okruženju koje nije obiteljsko, a u kojem se o djeci brine plaćeno osoblje u posebno određenom smještajnom objektu, kao što su sigurna mjesta za skrb u kriznim situacijama, tranzitni centri u kriznim situacijama i sve druge institucije za kratkotrajnu i dugotrajnu rezidencijalnu skrb, uključujući skrb u malim grupama.

Radnici u djelatnosti socijalne skrbi pojam je koji se odnosi na inkluzivan koncept koji podrazumijeva širok raspon stručnjaka i drugih radnika u javnim službama i organizacijama civilnog društva koji rade s djecom, mladima, odraslima, starijim osobama, obiteljima i zajednicama kako bi im osigurali zdrav razvoj i dobrobit. Ovu skupinu čini širok raspon praktičara, istraživača, rukovoditelja i odgojitelja, uključujući (ali ne ograničavajući se na njih) socijalne radnike, socijalne pedagoge, radnike koji skrbe o djeci i mladima, osobe koje rade s mladima i voditelje slučajeva, pri čemu socijalni rad ima dominantnu ulogu u tom sektoru.

Podrška neovisnom življenju postupci su ili usluge kojima se podržava mlada osoba u vlastitom domu, grupnom obliku skrbi (npr. organizirano stanovanje uz povremenu podršku), hostelu ili drugom obliku smještaja kako bi postala neovisna.

Institucionalna skrb manjeg opsega javni je ili privatni, licencirani, privremeni oblik skrbi u manjem grupnom okruženju (pruža se skupini od četvero do šestero djece), a koji nije obiteljski. U takvom obliku skrbi radi visokoobrazovano plaćeno osoblje, a svakom je djetetu dodijeljen odgovorni stručni radnik. Visok omjer broja osoba koje se brinu o djeci (24 sata dnevno, sedam dana u tjednu, 365 dana u godini) na broj djece o kojoj se brinu omogućuje individualizirani pristup svakom djetetu, a koja se temelji na profesionalno razvijenom individualnom planu promjene koji uzima u obzir mišljenje djeteta.

Dijete bez pratnje definira se kao osoba mlađa od 18 godina koja je državljanin treće zemlje ili osoba bez državljanstva, a koja je stigla bez pratnje odrasle osobe koja je za nju odgovorna po zakonu ili po običaju, ili koja je ostala bez pratnje nakon ulaska na teritorij države članice Europske unije.

1. Uvod

KONTEKST SKRBI O DJECI BEZ PRATNJE

Smjernice za provođenje socijalne usluge organiziranog stanovanja za djecu bez pratnje nastale su kao dio aktivnosti programa „SKRB (CARE) – program za jačanje podrške i usluga za djecu i mlade u alternativnoj skrbi u Hrvatskoj” (2025. – 2027.), koji se provodi u suradnji Sveučilišta u Zagrebu Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta, Ministarstva rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike (MROSP), Ministarstva pravosuđa, uprave i digitalne transformacije (MPUDT) te Ureda UNICEF-a za Hrvatsku. Također, Smjernice su dio aktivnosti programa „Podrška djeci i obiteljima u migracijama u procesu zaštite i integracije u Hrvatskoj”, koji provodi ured UNICEF-a za Hrvatsku u suradnji s mnogobrojnim partnerima, a koji je financiran sredstvima Državnog tajništva za migracije Vlade Švicarske Konfederacije.

Iskustva iz Ukrajine (UNICEF, 2024¹) ukazuju na važnost unaprijed razvijenih planova za evakuaciju i hitni prihvata djece u obiteljskim i zajedničkim oblicima skrbi, uz izbjegavanje velikih grupnih smještaja.

Pakt o migracijama i azilu², koji su 14. svibnja 2024. usvojili Europski parlament i Vijeće Europske unije, a koji će se primjenjivati od 1. srpnja 2026., donosi reformu sustava azila i migracija – uključujući strože postupke, solidarnost među državama članicama i specijalne mjere za djecu bez pratnje, uz stavljanje naglaska na najbolji interes djeteta.

Riječ je o paketu zakonodavnih akata za reformu europske migracijske politike i politike azila. Države članice dužne su propise definirane Paktom implementirati u nacionalne zakone i uspostaviti pravni i logistički okvir za njihovu primjenu. Navedeni akti sadrže i odredbe koje se odnose na djecu bez pratnje, kao što je navedeno u Izvješću o radu pravobraniteljice za djecu za 2024. godinu³:

- Neophodno je skraćivanje rokova za imenovanje skrbnika djeci bez pratnje te postroživanje standarda povezanih s njihovim osposobljavanjem, kvalifikacijama i nadzorom postupanja.
- Naglašava se važnost uzimanja u obzir mišljenja djece i pružanja njima prilagođenih informacija.
- Definirana su čvršća jamstva za djecu u vezi sa zadržavanjem, nove odredbe za sprječavanje nestanka djece i obvezan multidisciplinarni pristup procjeni dobi.
- Skraćuju se rokovi povezani s pristupom djece obrazovanju i proširuje se pristup zdravstvenoj skrbi.

¹ UNICEF. (2024). *Protection of children evacuated from institutions in Ukraine to seven EU countries and Türkiye: Regional overview of UNICEF's approach, lessons learned and recommendations* [Internal overview]. UNICEF.

² Pakt o migracijama i azilu. (2024). https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/promoting-our-european-way-of-life/migration-and-asylum/pact-migration-and-asylum_hr.

³ Izvješće o radu pravobraniteljice za djecu RH u 2024. godini. (2025). Republika Hrvatska. Pravobranitelj za djecu. <https://djete.hr/hr/izvjesca/izvjesca-o-radu-pravobranitelja-za-djecu/>.

- Uspostavljaju se službe za maloljetnike koji prelaze u odraslu dob kako bi se osigurala kontinuirana potpora, usluge i pomoć u provedbi mjera rane integracije.

Program Fonda za azil, migracije i integraciju⁴ u Specifičnom cilju 1. CEAS (*Common European Asylum System*) spominje sljedeći željeni ishod (1): odgovarajući prihvatni sustavi osigurani kroz poboljšane uvjete, pomoć i usluge kao što su psihosocijalna podrška, zdravstvena podrška, prevođenje i pravna pomoć tražiteljima međunarodne zaštite u postupcima odobravanja međunarodne zaštite. Specifičnije, kada je riječ o djeci bez pratnje, spominje se pokazatelj ostvarenja koji se odnosi na broj novostvorenih mjesta za smještaj za djecu bez pratnje sa 60 (2024.) na 200 do kraja 2029. godine.

Nadalje, prema Planu upravljanja migracijama i azilom Republike Hrvatske za razdoblje do 2030. i prema provedbenom Akcijskom planu za razdoblje do 2027.⁵ planirano je niz mjera za zaštitu ranjivih skupina, uključujući djecu bez pratnje, koje uključuju imenovanje i osiguravanje posebnih skrbnika maloljetnicima bez pratnje (*imenovanje posebnih skrbnika za svakog maloljetnika bez pratnje odmah nakon izražavanja namjere za podnošenje zahtjeva za međunarodnu zaštitu, u skladu s važećim zakonodavstvom i najboljim praksama u zaštiti maloljetnika; osiguranje adekvatnih kvalifikacija i osposobljenosti skrbnika, uključujući edukaciju o pravima maloljetnika, azilnim postupcima, specifičnostima komunikacije s maloljetnicima i pružanju emocionalne podrške; ažuriranje postojećeg Protokola o postupanju prema djeci bez pratnje u skladu s nacionalnim i EU zakonodavstvom; osiguranje stalne podrške i praćenja kroz cijeli postupak međunarodne zaštite, uključujući i koordinaciju s tijelima nadležnim za postupak međunarodne zaštite, socijalnu skrb, obrazovne institucije i nevladine organizacije*); izmjenu i dopunu postojećeg protokola o postupanju prema maloljetnicima bez pratnje s ciljem uspostave standardiziranog i multidisciplinarnog pristupa u postupcima utvrđivanja dobi, u skladu s načelom najboljeg interesa djeteta, te nacionalnim i EU zakonodavstvom; razvoj specijaliziranih programa psihosocijalne podrške za traumatizirane osobe, uključujući maloljetnike bez pratnje. Navodi se i potreba redovitog ažuriranja plana za krizne situacije u području prihvata i azila, uključujući i maloljetnike bez pratnje, radi osiguranja dodatnih resursa u slučaju velikog broja novopridošlih tražitelja međunarodne zaštite. Također je planirano povećanje postojećih smještajnih kapaciteta prihvatilišta i razvoj privremenih smještajnih rješenja u slučaju povećanog broja novopridošlih tražitelja međunarodne zaštite, kao i osiguravanje odgovarajuće infrastrukture, zdravstvene skrbi i skrbi o mentalnom zdravlju te obrazovne i druge aktivnosti u prihvatilištima za tražitelje međunarodne zaštite, pri čemu se ne navode specifično djeca bez pratnje.

⁴ Fond za azil, migracije i integraciju. (2021). Program Fonda za azil, migracije i integraciju (AIMF 3.0). <https://eufondovi.mup.hr/UserDocsImages/dokumenti/Program%20Fonda%20za%20azil%2C%20migracije%20i%20integraciju%20-%20AMIF%203.0.pdf?vel=279320>.

⁵ Odluka o donošenju Plana upravljanja migracijama i azilom Republike Hrvatske za razdoblje do 2023. godine i provedbenog Akcijskog plana za razdoblje do 2027. godine. (2025). *Narodne novine*, 132/25.

Recentni brojčani pokazatelji u sustavu skrbi za djecu bez pratnje u Republici Hrvatskoj

Na području Republike Hrvatske smještaj djece bez pratnje u domeni je sustava unutarnjih poslova i sustava socijalne skrbi.

8

U sustavu socijalne skrbi smještaju se u ustanove socijalne skrbi za djecu i u udomiteljstvo. Za prihvata djece bez pratnje, odlukom nadležnog ministarstva (Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike), određene su dvije kontaktne točke: Centar za pružanje usluga u zajednici Zagreb-Dugave i Centar za pružanje usluga u zajednici Ivanec. No djeca bez pratnje smještaju se i u druge ustanove u Republici Hrvatskoj.

Prema podacima Ministarstva unutarnjih poslova Republike Hrvatske za 2024. godinu, vidljivo je da je došlo do porasta broja djece bez pratnje u odnosu na 2023. godinu. Tako je u prihvatilištima za tražitelje međunarodne zaštite u 2024. godini bilo smješteno 1455 djece bez pratnje, a u ustanove socijalne skrbi 886, dok je 2023. godine u prihvatilištima bilo smješteno 1113, a u ustanovama socijalne skrbi 374 djece bez pratnje. Povećanje broja djece bez pratnje tumači se ulaskom Hrvatske u prostor Schengena.⁶

Sukladno podacima Ministarstva rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike, u 2024. godini⁷ za 891 dijete bez pratnje priznata je usluga smještaja u kriznim situacijama kod pružatelja socijalnih usluga. Specifičnije, 886 djece smješteno je u centre za pružanje usluga u zajednici, od čega 795 djece u ustanove koje skrbe o djeci s problemima u ponašanju, a 91 dijete u ustanove za djecu bez odgovarajuće skrbi. Petero djece smješteno je u udomiteljstvo. Najveći broj djece bio je smješten u Centru za pružanje usluga u zajednici Zagreb-Dugave (299), Centru za pružanje usluga u zajednici Ivanec (229), Centru za pružanje usluga u zajednici Split (118) i Centru za pružanje usluga u zajednici Osijek (111). U 2024. godini primijećen je i porast smještaja djece mlađe od 13 godina (212 u 2024. godini, dok ih je u 2023. godini bilo 75).

Važno je napomenuti kako su spomenute ustanove socijalne skrbi primarno orijentirane na skrb o djeci s problemima u ponašanju, te u tom smislu nisu adekvatne za pružanje skrbi za djecu bez pratnje, koja u pravilu nemaju probleme u ponašanju, već su njihove potrebe dominantno drukčije prirode.

Osim u ustanove socijalne skrbi, djeca bez pratnje mogu biti smještena i u udomiteljstvo, te je, kako smo ranije naveli, u 2024. godini osiguran smještaj petero djece bez pratnje u udomiteljskim obiteljima, pri čemu su sva djeca bila mlađa od sedam godina. U Izvješću o radu pravobraniteljice za djecu (2024.)⁸ navodi se kako je, iako je riječ o malom broju djece, vidljiva naznaka pozitivnog pomaka u smjeru osiguravanja smještaja u obiteljskom okruženju za djecu bez pratnje.

Djeca starija od 16 godina koja izraze namjeru za podnošenje zahtjeva za međunarodnu zaštitu mogu biti smještena u prihvatilišta za tražitelje međunarodne zaštite uz suglasnost posebnog skrbnika. U ovim situacijama djeca se smještaju s drugim punoljetnim

⁶ Župarić-Iljić, D. (2025). Put k osnaživanju: Unaprjeđenje usluga za djecu u pokretu. Izvješće o provedenom prikupljanju podataka o iskustvima djece bez pratnje i stručnjaka koji im pružaju neposrednu zaštitu i podršku. Ured UNICEF-a za Hrvatsku.

⁷ Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike (2025). Administrativni podaci.

⁸ Izvješće pravobraniteljice za djecu RH u 2024. godini. (2025). Republika Hrvatska. Pravobranitelj za djecu. <https://dijete.hr/hr/izvjesca/izvjesca-o-radu-pravobranitelja-za-djecu/>.

tražiteljima međunarodne zaštite, te su u riziku od negativnog utjecaja odraslih osoba, iskorištavanja i zlostavljanja.

Zanimljiv je i podatak koji u svojem Izvješću za 2024. godinu navodi pravobraniteljica za djecu, prema kojem je u 2024. godini Ministarstvo unutarnjih poslova, kao nadležno tijelo za postupanje i reguliranje u upravnom postupku vezanom uz status djece bez pratnje, donijelo 718 odluka za djecu bez pratnje, od kojih je većina (704) donesena zbog obustave, 10 je zahtjeva odbačeno, a za troje djece zahtjev je odbijen.⁹ Pritom su se razlozi za obustavu postupaka u velikoj većini slučajeva odnosili na neodaziv pozivu na saslušanje, što ukazuje na to da djeca bez pratnje najčešće već napuste Hrvatsku prije nego što dobiju odluku o svojem zahtjevu. Ovaj podatak ukazuje na često spominjano tranzitnost Republike Hrvatske, koja je najčešće samo točka na putu, a ne i konačno odredište djece bez pratnje.

Izazovi skrbi o djeci bez pratnje u Republici Hrvatskoj – ključni pokazatelji

O potrebama djece bez pratnje na području Hrvatske kontinuirano se istražuje i piše u akademskoj i stručnoj zajednici od samog početka 21. stoljeća. Dosadašnje analize, izvješća pravobraniteljice za djecu, znanstveni i stručni radovi specifično usmjereni na ovu temu¹⁰, ali i analize rada odgojnih ustanova¹¹, dosljedno ukazuju na sljedeće **ključne prepreke i izazove** u kvalitetnoj skrbi za ovu populaciju:

- Djeca bez pratnje prepoznata su kao izuzetno **ranjiva skupina djece**. Pri dolasku u zemlju često su dezorijentirana, bespomoćna i anksiozna zbog neizvjesnosti u vezi s nastavkom puta, financijama i sudbinom svojih obitelji. Vrlo često mogu biti i žrtve trgovanja ljudima, ali i drugih oblika iskorištavanja i zlostavljanja, jer su bez pratnje roditelja ili skrbnika. Jezična barijera, neinformiranost i traumatska iskustva tijekom putovanja, ali i u njihovim zemljama porijekla, pojačavaju njihov osjećaj ranjivosti, nepovjerenja i besperspektivnosti. Također, mnoga djeca bez pratnje pri prijmu u ustanove ili udomiteljske obitelji pokazuju znakove fizičke iscrpljenosti uslijed putovanja, a pojedini boluju od različitih zaraznih bolesti kao što su svrab, kožni osipi i sl. Pritom, stručnjaci nemaju nikakve informacije o njihovom zdravstvenom stanju ili potencijalnim zdravstvenim problemima od prije, što onemogućava adekvatnu skrb. Sama djeca, ali i stručnjaci, naglašavaju teškoće uspostavljanja povjerenja između djece bez pratnje i stručnjaka, kao i relativnu neprihvaćenost u pojedinim lokalnim zajednicama od domaćeg stanovništva.
- **Jezične i kulturne barijere** – poput otežane komunikacije između djece bez pratnje i stručnjaka, nedostatka prevoditelja i ograničenog razumijevanja kulturnog konteksta zemalja iz kojih ta djeca dolaze – ukazuju na potrebu sustavnog angažiranja prevoditelja i, posebno, kulturnih medijatora. Osim što omogućuju kvalitetniju komunikaciju, kulturni medijatori imaju ključnu ulogu u prepoznavanju ranjivosti i potreba djece, kao i u tumačenju njihovih kulturnih, vjerskih i društvenih

⁹ Izvješće o radu pravobraniteljice za djecu RH u 2024. godini (2025). Republika Hrvatska. Pravobranitelj za djecu. <https://dijete.hr/hr/izvjesca/izvjesca-o-radu-pravobranitelja-za-djecu/>.

¹⁰ Marušić, 2008; Žižak, 2008; Kraljević, Marinović & Živković Žigante, 2011; Herceg Pakšić & Jedud Borić, 2017; Župarić-Iljić & Mlinarić, 2018; Babić, 2020; Širanović & Bartulović, 2024; Brkić, Barišić & Šmuc, 2024; Majstorović & Korać Graovac, 2024; Župarić-Iljić, 2024; Župarić-Iljić, 2025.

¹¹ Borić, I., Ćosić, A. & Horvat, G. (2022). Analiza stanja i potreba odgojnih ustanova u Republici Hrvatskoj. Ured UNICEF-a za Hrvatsku, Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. https://skrb.hr/wp-content/uploads/2025/06/ISKORAK_Analiza-stanja-i-potreba.pdf.

specifičnosti. Time stručnjacima omogućuju da svoj pristup i intervencije prilagode tako da budu u najboljem interesu djeteta.

- **Manjak informacija o djetetu**, uz već spomenuto zdravstveno stanje i povijest bolesti, nedostatak osobnih dokumenata, nedostatak informacija o obitelji, prethodnom obrazovanju, pa čak i o točnoj dobi, onemogućuju dobru procjenu stanja, rizika, ranjivosti i potreba djece bez pratnje.
- **Kratkotrajni boravak djece u Hrvatskoj**, koja se percipira kao tranzitna zemlja, još je jedno obilježje prihvata djece bez pratnje i skrbi o djeci bez pratnje u Hrvatskoj. U najvećem broju slučajeva djeca bez pratnje na teritoriju Republike Hrvatske, odnosno u ustanovama u koje su smještena, ostaju samo nekoliko dana, nakon čega nastavljaju put prema drugim zapadnoeuropskim zemljama. Kratko zadržavanje djece u Hrvatskoj onemogućuje adekvatnu skrb za njih – nedovoljno je vremena za osnaživanje i brigu za mentalno i fizičko zdravlje djece te za njihovo uključivanje u obrazovne aktivnosti ili učenje jezika. Također, u praksi se često događa da djeca samovoljno napuste ustanove u koje su smještena – bez znanja stručnjaka i bez prethodno primljene odgovarajuće podrške. No, kao što se vidi iz dostupne literature, kratkotrajni boravak na području Republike Hrvatske ne smije biti razlog nepružanja adekvatne pomoći i podrške djeci te uključivanja djece bez pratnje u sustav obrazovanja, socijalne skrbi i zdravstvene zaštite.
- **Neprimjerenost oblika skrbi za djecu bez pratnje**, o čemu se već niz godina kontinuirano izvještava, kako u izvješćima i preporukama pravobraniteljice za djecu, tako i u različitim stručnim i znanstvenim analizama. Djeca bez pratnje uglavnom se smještaju u ustanove koje primarno skrbe o djeci s problemima u ponašanju, što nije primjeren smještaj za djecu bez pratnje. Važno je također istaknuti da i djeca državljani Republike Hrvatske koja su smještena u ovaj tip ustanova, a koja iskazuju niz različitih problema u ponašanju, također potencijalno mogu biti u situaciji dobivanja manje kvalitetne skrbi, upravo zbog preopterećenosti prostora i odgojitelja. Iako se djeca bez pratnje ne zadržavaju dugo u ovim ustanovama, važno je imati na umu da je njihov ukupni broj relativno stabilan te predstavlja dodatni element skrbi i radnog angažmana, pri čemu na razini sustava skrbi nisu uspostavljeni specijalizirani i standardizirani programi rada, već svaka ustanova pronalazi vlastite modalitete. Stručnjaci koji rade u ovom tipu ustanova također su izloženi dodatnom radnom angažmanu, potrebi za usvajanjem novih kompetencija i rada u potencijalno kriznim situacijama. Oni stariji od 16 godina mogu biti smješteni u prihvatilišta za odrasle tražitelje međunarodne zaštite, uz suglasnost posebnog skrbnika, što također može predstavljati rizik. Stručnjaci iz ustanova u koje su smještena djeca bez pratnje upozoravaju na nedostatak prostornih i kadrovskih kapaciteta ustanova te predlažu osnivanje zasebnih, specijaliziranih oblika skrbi za prihvati i skrb o djeci bez pratnje u vidu usluga smještaja i organiziranog stanovanja. Još se u svojoj preporuci iz 2017. godine¹² pravobraniteljica za djecu zalaže se za „osiguravanje odgovarajućih i dostatnih smještajnih kapaciteta za djecu bez pratnje u sustavu socijalne skrbi u obliku specijalizirane ustanove, stambenih zajednica (jedinica organiziranog stanovanja op. a.) ili specijaliziranog udomiteljstva sukladno utvrđenim individualnim potrebama svakog djeteta; osiguravanje usluga prevoditelja za djecu bez pratnje, kako u okviru smještajnih kapaciteta radi omogućavanja svakodnevnog funkcioniranja, određivanja i provođenja tretmana podrške, tako i radi omogućavanja sporazumijevanja djeteta

¹² Preporuka pravobraniteljice o zaštiti djece stranaca bez pratnje. (2017). <https://dijete.hr/preporuka-pravobraniteljice-o-zastiti-djece-stranaca-bez-pratnje/>.

sa skrbnikom radi omogućavanja punopravnog i kvalitetnog sudjelovanja djeteta u odlukama koje ga se tiču". U izvješćima ovog Ureda u svim kasnijim godinama, zaključno s posljednjim izvješćem za 2024.¹³ godinu, naglašava se neprimjerenost smještaja djece bez pratnje, uz navođenje konkretnih preporuka i smjernica za pojedine ustanove i sustav skrbi u cjelini. Između ostalog, sustavne preporuke bile su usmjerene na poduzimanje aktivnosti za osiguranje odgovarajućeg smještaja za djecu bez pratnje koji bi zadovoljio specifične potrebe ove skupine djece (u vidu specijalizirane ustanove za njihov prihvata i dijagnostički tretman, u kojoj bi na jednom mjestu bili osigurani svi resursi potrebni za rad s tom djecom), kao i na razvoj i unaprjeđenje obiteljskih tipova skrbi za djecu bez pratnje, kao što su usluga organiziranog stanovanja i udomiteljstvo za djecu bez pratnje.

- **Međuresorna suradnja i bolja usklađenost sustava i usluga za djecu bez pratnje.** Iako je međuresorna suradnja uspostavljena, većina izvješća i analiza predlaže rad na intenziviranju suradnje i komunikacije na nacionalnoj i na međunarodnoj razini. Ističe se i važnost pravovremenog i brzog djelovanja u kriznim i izvanrednim situacijama. Potencijal se vidi u digitalizaciji sustava skrbi te u centralizaciji mjesta prihvata i skrbi kako se resursi ne bi dodatno usitnjavali, nego udruživali.
- **Nužnost edukacije stručnjaka o obilježjima i pristupu skrbi za djecu bez pratnje.** Stručnjaci, ali i djeca, ističu važnost kontinuirane edukacije i unapređivanja interkulturnih kompetencija. Nadalje, važne su dodatne ciljne edukacije o traumatskim iskustvima djece te o pristupu temeljenom na znanjima o traumi. Uz navedeno, spominju se i ciljne edukacije o razumijevanju i primjeni pravnih propisa u kontekstu ostvarivanja prava djece bez pratnje.

Primjeri dobre prakse

Uz navedene izazove koji su kontinuirano prisutni već duže vrijeme u sustavu skrbi za djecu bez pratnje u Hrvatskoj, uočava se i napredak u znanjima, iskustvima i proaktivnosti stručnjaka u svakodnevnom radu s djecom bez pratnje. Tako je u Priručniku za provođenje osnovnog i dodatnog osposobljavanja udomitelja za djecu¹⁴, koji je nastao u suradnji Ureda UNICEF-a za Hrvatsku i Centra Sirius u okviru programa „Za snažniju obitelj“, razrađen program dodatnog osposobljavanja udomitelja za udomiteljstvo djece bez pratnje, a osposobljeni su i treneri u sustavu socijalne skrbi. Nadalje, u suradnji Ureda UNICEF-a za Hrvatsku i Hrvatskog zavoda za socijalni rad trenutačno se provodi osposobljavanje novouspostavljenih timova za udomiteljstvo, koje provode ranije osposobljeni treneri s ciljem dodatnog osposobljavanja udomitelja za rad s djecom bez pratnje.

Primjer proaktivnog pristupa, cjeloživotnog učenja, ali i poučavanja drugih dionika u procesu skrbi vrlo je jasno vidljiv kroz suradnju Ureda UNICEF-a za Hrvatsku i Centra za pružanje usluga u zajednici Zagreb-Dugave. U sklopu programa *Podrška djeci i obiteljima u migracijama u procesu zaštite i integracije u Hrvatskoj*, koji zajednički provode Državno tajništvo za migracije Vlade Švicarske Konfederacije (SEM) i Ured UNICEF-a za Hrvatsku, djelatnici Centra Dugave aktivno su sudjelovali u edukaciji „Živjeti različitosti“ Pučkog

¹³ Izvješće pravobraniteljice za djecu RH u 2024. godini. (2025). Republika Hrvatska. Pravobranitelj za djecu. <https://dijete.hr/hr/izvjesca/izvjesca-o-radu-pravobranitelja-za-djecu/>.

¹⁴ Miharija, M. (2021). Priručnik za provođenje osnovnog i dodatnog osposobljavanja udomitelja za djecu. Ured UNICEF-a za Hrvatsku, Sirius – Centar za psihološko savjetovanje, edukaciju i istraživanje. <https://www.unicef.org/croatia/media/16996/file/Priru%C4%8Dnik%20za%20osnovno%20i%20dodatno%20osposobljavanje%20udomitelja%20stru%C4%8Dnjake.pdf.pdf>.

otvorenog učilišta „Korak po korak”.¹⁵ U suradnji s Hrvatskim zavodom za socijalni rad, djelatnici Centra za pružanje usluga u zajednici Zagreb-Dugave proveli su radionicu pod nazivom *Udomiteljstvo djece bez pratnje* te kreirali brošuru i letke za potencijalne udomitelje.¹⁶ Nadalje, pozitivan je primjer i zapošljavanje kulturnog medijatora u Centru za pružanje usluga u zajednici Zagreb-Dugave, osobe koja svakodnevno pomaže djeci bez pratnje u uspješnijoj prilagodbi, a odgojiteljima u lakšem razumijevanju potreba ove skupine djece.

Zbog kratkog boravka djece bez pratnje u Hrvatskoj posebno je važno osigurati brze i učinkovite oblike podrške. Edukacija stručnjaka koji pružaju uslugu smještaja i prihvata djece bez pratnje u sustavu socijalne skrbi, prihvatilištima za tražitelje međunarodne zaštite i drugim organizacijama koje neposredno rade s ovom skupinom djece, kao i kratkotrajne intervencije osmišljene za osnaživanje djece da prepoznaju rizike i znaju gdje potražiti pomoć, predstavljaju primjer dobre prakse. Ove aktivnosti razvijene su u okviru programa *Podrška djeci i obiteljima u migracijama u procesu zaštite i integracije u Hrvatskoj*, koji je nastao u suradnji Ureda UNICEF-a za Hrvatsku i Centra za nestalu i zlostavljano djecu¹⁷, a u sklopu tog programa izrađene su i ove Smjernice.

Primjer je dobre prakse i edukacija stručnjaka putem interkulturalnog *webinara* o Afganistanu. *Webinar* je obuhvatio sljedeće ključne teme: osnovne informacije o zemlji, kulturni kontekst, razloge migracija i specifičnosti zaštite djece. Organiziran je u suradnji Ureda UNICEF-a za Hrvatsku, Ureda UNICEF-a u Afganistanu i Hrvatskog zavoda za socijalni rad, čime je osigurana razmjena znanja i iskustava Hrvatske i Afganistana. Materijali s *webinara* dostupni su na mrežnim stranicama (*online*), što omogućuje daljnju samostalnu edukaciju svim zainteresiranim stručnjacima.¹⁸

SVRHA SMJERNICA ZA USPOSTAVLJANJE USLUGE ORGANIZIRANOG STANOVANJA ZA DJECU BEZ PRATNJE

Imajući u vidu sve navedene zaključke temeljem dostupnih izvješća, analiza te znanstvenih i stručnih radova, jasno je da postoji opravdana potreba za kreiranjem novih (pa i inovativnijih) intervencija za djecu bez pratnje. S tim u vezi važno je imati na umu tri aspekta o kojem govore Herceg Pakšić i Jeđud Borić (2017)¹⁹, a koji se implicitno i eksplicitno spominju u svim dostupnim resursima.

1. Postoji implicitna pretpostavka da su djeca bez pratnje „u tranzitu” – da Hrvatsku ne smatraju svojim odredištem, nego samo prolaznom stanicom. Stručnjaci često govore da „svi oni ionako žele otići”, a i sama djeca izražavaju nezadovoljstvo i ne vide mogućnosti za budućnost u Hrvatskoj. To vodi u začarani krug: sustav ne ulaže u dugoročna rješenja jer se smatra da djeca neće ostati, a djeca pak ne ostaju jer ne vide potporu i perspektivu.

¹⁵ Tuškan, M. (2025). „Drugačije nije loše, drugačije je samo – drugačije!” Ured UNICEF-a za Hrvatsku. <https://www.unicef.org/croatia/price/drugacije-nije-loše>.

¹⁶ Centar za pružanje usluga u zajednici Zagreb-Dugave. (2025). *Radionica „Udomiteljstvo djece bez pratnje”*. <https://centar-dugave.hr/radionica-udomiteljstvo-djece-bez-pratnje/>.

¹⁷ Podrška djeci i obiteljima u migracijama u procesu zaštite i integracije u Hrvatskoj. (2025). Ured UNICEF-a za Hrvatsku. <https://www.unicef.org/croatia/SEM>.

¹⁸ UNICEF. (2025). *Interkulturalni webinar o Afganistanu*. Ured UNICEF-a za Hrvatsku i Hrvatski zavod za socijalni rad organiziraju interkulturalni webinar o Afganistanu sa sljedećim modulima: Uvod i osnovne informacije: <https://youtu.be/cDVkIL5He10>, Kulturni kontekst: <https://youtu.be/nmnV4UQQ7Zg>, Informacije o zaštiti djece: <https://youtu.be/dP3XpIWfVI>, Razlozi za migracije: <https://youtu.be/AYKxRsiFe6Q>, Q&A: <https://youtu.be/3je5GhdlfLU>.

¹⁹ Herceg Pakšić, B. & Jeđud Borić, I. (2017). *Procjena potreba za izgradnjom kapaciteta u sustavu zaštite djece bez pratnje. Završno izvješće*. Centar za nestalu i zlostavljano djecu.

2. Stručnjaci i donositelji odluka u nedovoljnoj mjeri uzimaju u obzir dječju perspektivu, posebno osjećaje djece: samoću, neizvjesnost, osjećaj nepripadanja. Djeca žele smislenije sadržaje (poput obrazovanja i uključivanja u svakodnevni život) te zajednice u kojima bi se osjećala prihvaćeno. Stoga je potrebno sustavno uključivanje djece bez pratnje u donošenje odluka i planiranje sustava podrške.
3. Djecu bez pratnje često se doživljava kao homogenu skupinu, bez uvažavanja njihove raznolikosti. U stvarnosti, radi se o djeci koja dolaze iz raznih zemalja, imaju različite priče, potrebe i osobnosti, te im se treba pristupati individualno, uvažavajući njihove specifičnosti.

Nove mogućnosti u unaprjeđenju skrbi za djecu bez pratnje u Hrvatskoj povezane su i s reformom skrbi za djecu u izvanobiteljskom okruženju, odnosno s procesom deinstitucionalizacije. Djeci bez pratnje, jednako kao i djeci državljanima Hrvatske koja žive izvan svojih obitelji, potrebno je osigurati skrb usklađenu s razvojnom dobi, prikladnu u odnosu na njihove specifične potrebe, uključenost u zajednicu, pristup zdravstvu, obrazovanju i radu te priliku za optimalan rast i razvoj.²⁰ Riječ je o procesu normalizacije temeljenom na pristupu koji je prilagođen djeci (*child-friendly*), a koji osigurava uvažavanje, nediskriminaciju, sudjelovanje, transparentnost i odgovornost svih dionika.²¹ U tom smislu, u preporuci UN-ova Odbora za prava djeteta Republici Hrvatskoj²² navodi se kako je potrebno: „osigurati da tražitelji azila, izbjeglice i migranti, uključujući djecu bez pratnje, dobiju odgovarajuću zaštitu i odgovarajuće usluge u obitelji i zajednici te da imaju pristup obrazovanju, zdravstvenoj skrbi i psihosocijalnoj podršci”.

Također, u okviru studije o skrbi za djecu bez pratnje u Republici Hrvatskoj jasno se izdvajaju sljedeće mjere na razini donošenja politika skrbi²³:

- „Izrijeком prepoznati djecu bez pratnje kao iznimno ranjivu skupinu djece bez roditeljske skrbi u nacionalnim strategijama deinstitucionalizacije, akcijskim planovima i programima, te ih uključiti kao prioritet prilikom razvijanja neinstitucionalnih alternativnih modela skrbi, uključujući udomiteljske obitelji i oblike organiziranog stanovanja u zajednici.
- Dati prioritet povećanju modela organiziranog stanovanja u zajednici uz opcije temeljene na obitelji, kako bi se osigurala prikladna rješenja, posebice za stariju djecu bez pratnje, (najveću demografsku skupinu među ovom ranjivom skupinom), uz potrebnu stručnu podršku u vezi s pravnom, zdravstvenom, psihosocijalnom, obrazovnom, jezičnom i pomoći u integraciji. Ova kućanstva koja čine male grupe trebala bi imati redovnu superviziju i pripremiti djecu bez pratnje za njihov eventualni prijelaz iz skrbi, npr. kroz mentorske programe i postupno smanjenje podrške.
- Povećati dostupnost stambenih prostora koji se mogu koristiti za hitno prihvaćanje i dugotrajni smještaj djece bez pratnje, s fokusom na opcije temeljene na smještaju u zajednici, kroz prioritetnu dodjelu (ili prenamjenu) imovine koja je u vlasništvu ili ju unajmljuju lokalna i nacionalna nadležna tijela.

²⁰ Žižak, A. (2008). Činitelji rizika i iskustva djece (stranaca) odvojene od roditelja. U Jelavić, M. (ur.) *Djeca bez pratnje – Djeca stranci odvojena od roditelja; Zbornik priopćenja s Okruglog stola* (str. 43–52). Ured pravobraniteljice za djecu RH.

²¹ Tarshish, N. (2019). How friendly are OECD countries towards children? Conceptualization and measuring issues. *Children and Youth Services Review*, 103, 156–165. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2019.05.040>.

²² Odbor Ujedinjenih naroda za prava djeteta. (2022). Zaključne primjedbe o petom i šestom periodičnom izvješću Republike Hrvatske [Concluding Observations on the Fifth and Sixth Periodic Reports of Croatia] (CRC/C/HRV/CO/5-6). Ujedinjeni narodi. <https://digitallibrary.un.org/record/3981929>.

²³ Župarić-Iljić, D. (2024). Studija o djeci bez pratnje u Republici Hrvatskoj (str.104–105). UNHCR.

- Osigurati specijalizirane opcije za hitni prihvata djece bez pratnje, kao kratkoročno, privremeno rješenje do njihovog smještaja u obitelji ili skrbi u zajednici, uz odgovarajuću stručnu podršku kao gore navedeno, kako bi se izbjegao smještaj djece bez pratnje u ustanove za djecu i mlade s problemima u ponašanju ili odgojne domove koje nisu adekvatni za njihove specifične potrebe i ranjivosti. Primarna funkcija bilo koje takve specijalizirane institucije koja se može razviti u svjetlu prethodne preporuke trebala bi biti smještaj djece bez pratnje samo do trenutka kada se mogu implementirati dugoročni deinstitucionalizirani modeli skrbi.”

U skladu sa svim navedenim, svrha je ovih Smjernica podržati uspostavu usluge organiziranog stanovanja za djecu bez pratnje u Hrvatskoj. Smjernice daju pregled međunarodnih i nacionalnih propisa koji se odnose na status i prava djece bez pratnje, kao i njihova obilježja i potrebe. Pored toga, u Smjernicama su prikazani ključni elementi alternativne skrbi o djeci te načela provedbe skrbi, kao i operativni elementi i struktura svakodnevnog rada s djecom bez pratnje u okviru usluge organiziranog stanovanja.

U Smjernicama će se definirati pojam djeteta bez pratnje i pojam organiziranog stanovanja, no slijedi kratko definiranje ovih pojmova za lakše razumijevanje daljnjeg teksta.

Dijete bez pratnje državljaniin je treće zemlje ili osoba bez državljanstva mlađa od osamnaest godina, koja je ušla u Republiku Hrvatsku bez pratnje odrasle osobe odgovorne za njega u smislu roditeljske skrbi sukladno zakonodavstvu Republike Hrvatske, sve dok se ne stavi pod skrb takve osobe, a uključuje i djecu koja su ostala bez pratnje nakon što su ušla u Republiku Hrvatsku.²⁴

Organizirano stanovanje socijalna je usluga definirana Zakonom o socijalnoj skrbi²⁵. Prema čl. 106. Zakona, organizirano stanovanje je „socijalna usluga kojom se osobama osigurava stanovanje u stambenoj jedinici uz stalnu ili povremenu stručnu i drugu pomoć i potporu u osiguravanju osnovnih životnih potreba te socijalnih, radnih, kulturnih, obrazovnih, rekreacijskih i drugih potreba radi uspostavljanja i održavanja njihovih socijalnih uloga, izjednačavanja njihovih mogućnosti, poboljšanja kvalitete života, poticanja aktivnog i samostalnog življenja te socijalnog uključivanja, ovisno o potrebama korisnika”. Pravo na korištenje usluge organiziranog stanovanja priznaje se prema čl. 107. „djetetu bez odgovarajuće roditeljske skrbi ili mlađoj punoljetnoj osobi, djetetu ili mlađoj punoljetnoj osobi s problemima u ponašanju, **djetetu stranom državljaninu bez pratnje ili bez državljanstva**, djetetu s teškoćama u razvoju i osobi s invaliditetom, osobi koja je bila korisnik prava na uslugu smještaja ili organiziranog stanovanja, a kojoj je potrebno osigurati stanovanje uz pomoć i potporu, **a najduže do 26. godine života**, osobi starije životne dobi koja samostalno zadovoljava svoje potrebe, odnosno kojoj je djelomično potrebna pomoć pri zadovoljavanju osnovnih potreba, osobi ovisnoj o alkoholu, drogama, kockanju ili drugim oblicima ovisnosti, trudnici roditelju s djetetom do godine dana života djeteta koji nema osigurano stanovanje ili zbog narušenih odnosa u obitelji ne može s djetetom ostati u obitelji, žrtvi obiteljskog nasilja, žrtvi trgovanja ljudima ili beskućniku”.

²⁴ Zakon o međunarodnoj i privremenoj zaštiti. (2015). Narodne novine 70/15, 127/17, 33/23, 17/25.

²⁵ Zakon o socijalnoj skrbi. (2022). Narodne novine 18/22, 46/22, 119/22, 71/23, 156/23, 61/25.

2. Normativni okvir skrbi o djeci bez pratnje

15

U kontekstu sve učestalijih migracija, pitanje međunarodne i privremene zaštite postaje jedan od ključnih humanitarnih i pravnih izazova. Među osobama u migracijama djeca čine osobito ranjivu skupinu, a njihova ranjivost dodatno se produbljuje kada su odvojena od svojih obitelji ili putuju bez pratnje roditelja ili skrbnika. Djeca bez pratnje suočavaju se s povećanim rizikom od povreda svojih prava, stoga je nužno osigurati da njihove potrebe i najbolji interes budu prepoznati i zaštićeni kroz adekvatan pravni okvir. Ovo poglavlje stoga se usredotočuje na prikaz i analizu pravnih mehanizama zaštite djece bez pratnje – na globalnoj, regionalnoj i nacionalnoj razini.

Međunarodni okvir

Najšire gledano, pravni okvir zaštite djece bez pratnje čine opći dokumenti o zaštiti ljudskih prava. Na međunarodnoj razini od posebnog je značenja UN-ova **Opća deklaracija o ljudskim pravima**²⁶ iz 1948. godine, koja nizom odredbi postavlja standarde za razvoj međunarodnog sustava ljudskih prava i zaštite ljudskih prava. Ključne odredbe primjenjive za položaj djece bez pratnje odnose se na slobodu i jednakost svih živih bića u dostojanstvu i pravima (čl. 1.), na načelo nediskriminacije (čl. 2 i čl. 7.), na pravo na život slobodu i sigurnost (čl. 3.), na zaštitu od ropstva i trgovanja robljem (čl. 4.), na zaštitu od mučenja, okrutnog, nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja (čl. 5.), na pravo na djelotvorno pravno sredstvo (čl. 8.), na pravo na zaštitu od samovoljnog uhićenja, zatvaranja ili izгона (čl. 9.), na pravo na zaštitu privatnog života, obitelji i doma (čl. 12.), na pravo na slobodu kretanja i boravka unutar granica svake države (čl. 13.), na pravo pred progonom tražiti i dobiti utočište u drugim državama (čl. 14.), na pravo na državljanstvo (čl. 15.), na pravo na slobodu mišljenja, savjesti i vjeroispovijedi te slobodu mišljenja i izražavanja (čl. 18.), na pravo na socijalnu sigurnost (čl. 22.) i na pravo na obrazovanje (čl. 24.).

Uz Opću deklaraciju o ljudskim pravima, najznačajniji međunarodni dokumenti kojima se reguliraju dječja prava jesu **Deklaracija o pravima djeteta**²⁷, prvi međunarodni dokument o zaštiti prava djece (pravno neobvezujuća) i **Konvencija o pravima djeteta**²⁸ (pravno obvezujuća). Oba dokumenta ističu kako su djeci potrebne posebna zaštita i skrb, kao i pravna zaštita prije i poslije rođenja. **Konvencijom o pravima djeteta** utvrđena su temeljna prava djece kroz četiri skupine: 1. *prava preživljavanja*, koja obuhvaćaju osnovne uvjete za život i zdravlje djeteta; 2. *razvojna prava*, usmjerena na obrazovanje, kulturni razvoj i ostvarivanje punog potencijala; 3. *zaštitna prava*, koja se odnose na zaštitu djeteta od svih oblika zlostavljanja, iskorištavanja i diskriminacije, te 4. *prava na sudjelovanje*, kojima se osigurava pravo djece na izražavanje mišljenja i sudjelovanje u odlukama koje se tiču njihova života. U kontekstu djece bez pratnje potrebno je dodatno

²⁶ Opća deklaracija o ljudskim pravima. (1948). https://narodne-novine.nn.hr/clanci/međunarodni/2009_11_12_143.html.

²⁷ Deklaracija o pravima djeteta. <https://cpd.org.rs/wp-content/uploads/2017/11/1959-Declaration-of-the-Rights-of-the-Child.pdf>.

²⁸ Konvencija o pravima djeteta. Narodne novine – Međunarodni ugovori 12/93, 20/97.

istaknuti pravo na posebnu zaštitu i pomoć države, osobito u slučajevima kada je dijete privremeno ili trajno lišeno obiteljske okoline ili kada, radi njegova najboljeg interesa, ne može ostati u njoj (čl. 20). U skladu s Konvencijom, takvom se djetetu mora osigurati zamjenska skrb u skladu s nacionalnim zakonodavstvom. Države potpisnice također se obvezuju poduzeti odgovarajuće mjere kako bi se djetetu koje traži izbjeglički status ili koje se prema važećem međunarodnom i nacionalnom zakonodavstvu i postupcima smatra izbjeglicom (bilo da je bez pratnje bilo da je u pratnji roditelja ili druge osobe) osigurala odgovarajuća zaštita i humanitarna pomoć. Nadalje, države se obvezuju da će uložiti napor za pronalazak roditelja ili drugih članova obitelji svakog djeteta izbjeglice kako bi se od njih prikupile obavijesti potrebne za njegovo ponovno sjedinjenje s obitelji, a u slučajevima kad se djetetovi roditelji ili članovi obitelji ne mogu pronaći, države će osigurati istu zaštitu kao i svoj drugoj djeci kojoj je iz bilo kojeg razloga privremeno ili trajno uskraćena njihova obiteljska sredina (čl. 22). Odredbe Konvencije trebaju biti osnova svih postupanja s djecom bez pratnje, pri čemu je posebno važno primjenjivati pravo na *informiranje, povjerljivost podataka, prevođenje, poštovanje kulturnog identiteta, pravovremenost i trajnost rješenja*. Republika Hrvatska stranka je Konvencije od 1991. godine. Prihvatanjem Konvencije Hrvatska je preuzela obvezu da svakom djetetu jamči prava koja ona propisuje. Republika Hrvatska ratificirala je i **Fakultativni protokol uz Konvenciju o prodaji djece, dječjoj prostituciji i dječjoj pornografiji**²⁹ i **Fakultativni protokol glede uključivanja djece u oružane sukobe**³⁰ 2002. godine te **Fakultativni protokol o postupku povodom pritužbi**³¹ iz 2014. godine. Republika Hrvatska dužna je, sukladno nadzornom mehanizmu propisanom čl. 44. Konvencije, svakih pet godina podnositi izvješća o mjerama provedbe Konvencijom zajamčenih prava **Odboru za prava djeteta UN-a**. Sukladno petom i šestom izvješću koje je Republika Hrvatska dostavila, navedeni je Odbor 22. lipnja 2022. donio zaključno mišljenje s pripadajućim preporukama (CRC/C/HRV/CO/5-6)³², od kojih su neke od posebnog značenja za djecu bez pratnje. Odbor preporučuje okončati praksu prisilnog povratka obitelji i djece u migracijskim situacijama i osigurati njihovu pojedinačnu identifikaciju i registraciju te zaštitu od prisilnog povratka kroz **učinkovit pristup postupcima azila**; osigurati **dosljednu primjenu Protokola** iz 2018. godine o postupanju prema djeci bez pratnje; **poboljšati uvjete za prihvrat** djece koja traže azil, djece izbjeglice i migranata, uključujući djecu bez dokumenata i odvojenu od roditelja; uzimanje u obzir najboljeg interesa djeteta; pružanje besplatne **pravne pomoći, prevođenja** i drugih oblika pomoći; ojačati mehanizme usmjeravanja, postupanja i okvire **skrbništva** nad djecom bez pratnje i razdvojene djece; osigurati da se **mišljenja djece** pravilno uzimaju u obzir **pri donošenju svih odluka** koje se odnose na njih; pružanje podrške obiteljima s migracijskim podrijetlom kako bi se **spriječilo razdvajanje obitelji**; osigurati da djeca koja traže azil, izbjeglice i djeca migranti, kao i obitelji s djecom, ne budu smješteni u čuvane pritvorske centre kao što su rezidencijalne ustanove za djecu s problemima u ponašanju; osigurati da djeca dobiju **odgovarajuću zaštitu i odgovarajuće obiteljske i usluge u zajednici, pristup obrazovanju, zdravstvenoj skrbi i psihosocijalnoj podršci** te usvojiti mjere za provedbu Zakona o udomiteljstvu, koji predviđa mogućnost smještaja djece bez pratnje u **udomiteljske**

²⁹ Fakultativni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta o prodaji djece, dječjoj prostituciji i dječjoj pornografiji. (2002). *Narodne novine* 5/2002.

³⁰ Fakultativni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta glede uključivanja djece u oružane sukobe. (2002). *Narodne novine* 5/2002.

³¹ Fakultativni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta o postupku povodom pritužbi. (2017). *Narodne novine* 2/2017.

³² Odbor Ujedinjenih naroda za prava djeteta. (2022). Zaključne primjedbe o petom i šestom periodičnom izvješću Republike Hrvatske [Concluding Observations on the Fifth and Sixth Periodic Reports of Croatia] (CRC/C/HRV/CO/5-6). Ujedinjeni narodi. <https://digitallibrary.un.org/record/3981929>.

obitelji. Rezolucijom Opće skupštine UN-a iz prosinca 2019. također se utvrđuje pravo djeteta na odgoj u obiteljskom okruženju, te se države članice pozivaju da postupno „institucionalizaciju zamijene kvalitetnom alternativnom skrbi, uključujući skrb u obiteljskom okruženju i skrb u zajednici te, prema potrebi, preusmjeravanje resursa na usluge skrbi u obiteljskom okruženju i zajednici s odgovarajućim osposobljavanjem i podrškom za skrbnike te kvalitetnim mehanizmima za probir i nadzor”³³.

Niz drugih konvencija i protokola UN-a daju smjernice za poštovanje prava djece bez pratnje: **Konvencija** (1951) i **Protokol** (1967) **o statusu izbjeglica**³⁴, **Konvencija o zabrani i trenutnim djelovanjima za ukidanje najgorih oblika dječjeg rada** (1999)³⁵, **Konvencija protiv transnacionalnog organiziranog kriminaliteta**³⁶ te **Protokol za sprječavanje, suzbijanje i kažnjavanje trgovanja ljudima, posebno ženama i djecom (Palermo protokol)**³⁷ i **Protokol protiv krijumčarenja migranata kopnom, morem i zrakom**³⁸. Nadalje, važne smjernice državama kako bi bolje zaštitile djecu bez pratnje dostupne su u sljedećim dokumentima: **Smjernice UNHCR-a o djeci bez pratnje** (1997)³⁹, **Međuinstitucionalna vodeća načela o djeci bez pratnje i djeci odvojenoj od roditelja**⁴⁰, **Program UNHCR-a i udruženja Save the Children o djeci odvojenoj od roditelja u Europi** (2004)⁴¹, **Načelo dobre prakse UNHCR-a, udruženja Save the Children i UNICEF-a** (2009)⁴², **Vodeća načela UNHCR-a za određivanje najboljeg interesa djeteta** (2021)⁴³, **UNICEF – Narativ teorije promjene za djecu bez pratnje (UASC Theory of Change Narrative)** (2022)⁴⁴, **Smjernice o deinstitutionalizaciji, uključujući u kriznim situacijama Odbora za prava osoba s invaliditetom** (2022)⁴⁵ te **UN-ove Smjernice za alternativnu skrb o djeci (UN Guidelines for Alternative Care)** (2010)⁴⁶.

³³ Opća skupština Ujedinjenih naroda. (2019). *Rezolucija o pravima djeteta* (A/RES/74/133). <https://docs.un.org/en/A/RES/74/133>.

³⁴ Protokol uz Konvenciju o statusu izbjeglica. (1993). *Narodne novine – Međunarodni ugovori* 4/1993.

³⁵ Međunarodna organizacija rada. (1999). *Konvencija o zabrani i trenutnim djelovanjima za ukidanje najgorih oblika dječjeg rada* (br. 182). https://narodne-novine.nn.hr/clanci/međunarodni/2001_04_5_40.html.

³⁶ Konvencija protiv transnacionalnog organiziranog kriminaliteta. (2002). *Narodne novine – Međunarodni ugovori* 14/2002-162. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/međunarodni/2002_11_14_162.html.

³⁷ Protokol za sprječavanje, suzbijanje i kažnjavanje trgovanja ljudima, posebno ženama i djecom. (2002). *Narodne novine* 14/2002. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/međunarodni/2002_11_14_162.html.

³⁸ Protokol protiv krijumčarenja migranata kopnom, morem i zrakom. (2006). *Službeni list Europske unije*, L 262, 1–3.

³⁹ UNHCR. (1997). *Guidelines on policies and procedures in dealing with unaccompanied children seeking asylum*. <https://www.legislation.gov.uk/uk/si/2023/411/contents/made>.

⁴⁰ Međuagencijska radna skupina za djecu bez pratnje i razdvojenu djecu. (2004). *Vodeća načela o djeci bez pratnje i razdvojenoj djeci* [Inter-Agency Guiding Principles on Unaccompanied and Separated Children]. Save the Children, UNHCR, UNICEF, IRC, ICRC, World Vision. https://www.icrc.org/sites/default/files/external/doc/en/assets/files/other/icrc_002_1011.pdf.

⁴¹ Separated Children in Europe Programme (SCEP). (2004). *Statement of good practice* (3rd ed.). <https://www.separated-children-europe-programme.org/p/1/91/translations-statement-of-good-practice/>.

⁴² Separated Children in Europe Programme (SCEP). (2010). *Statement of good practice* (4th ed.). <https://www.separated-children-europe-programme.org/p/1/91/translations-statement-of-good-practice/>.

⁴³ UNHCR. (2021). *Best interests procedure guidelines: Assessing and determining the best interests of the child*. https://alliancecpa.org/sites/default/files/technical/attachments/2021%20UNHCR%20Best%20Interests%20Procedure%20%28BIP%29%20Guidelines%20-%20%20Assessing%20and%20Determining%20the%20Best%20Interests%20of%20the%20Child%20%28Updated%202024%29_English_0.pdf.

⁴⁴ UNICEF. (2022). *UASC theory of change narrative*. <https://www.unicef.org/media/130701/file/UASC%20Theory%20of%20Change%20Narrative.pdf>.

⁴⁵ United Nations Committee on the Rights of Persons with Disabilities. (2022). *Guidelines on deinstitutionalization, including in emergencies* (27th session, Geneva). United Nations.

⁴⁶ United Nations General Assembly. (2010). *Guidelines for the alternative care of children* (A/RES/64/142). United Nations.

Pritom, međunarodne smjernice (CRPD, 2022; UN Guidelines for Alternative Care, 2010) ističu da institucionalizacija djece, uključujući u kriznim situacijama, nije prihvatljiva i treba se koristiti isključivo kao krajnja i kratkotrajna mjera.

Regionalni okvir

18

Na regionalnoj razini ističu se **Konvencija o ljudskim pravima i temeljnim slobodama**⁴⁷, **Europska socijalna povelja**⁴⁸, **Okvirna konvencija o zaštiti nacionalnih manjina**⁴⁹, **Konvencija Vijeća Europe o suzbijanju trgovanja ljudima**⁵⁰ i **Europska konvencija o ostvarivanju dječjih prava**⁵¹.

Uz navedene konvencije, na stvaranje standarda i javnih politika utjecale su rezolucije Parlamentarne skupštine Vijeća Europe (PACE). **Rezolucija 2136** (2016)⁵² poziva države članice da svu djecu bez pratnje tretiraju prvenstveno kao djecu, te ističe da se temeljna prava i najbolji interes djece moraju u potpunosti poštovati. Države se pozivaju da osiguraju pravodobnu registraciju i identifikaciju djece po dolasku, da uspostave neovisne i učinkovite sustave skrbništva te da usklade postupke za imenovanje skrbnika i pravnih zastupnika. Rezolucija preporučuje stvaranje sigurnih oblika smještaja, zabranu pritvaranja djece te pristup obrazovanju, zdravstvenoj i psihosocijalnoj skrbi. Također, države bi trebale suradnjom i razmjenom podataka spriječiti nestanke djece bez pratnje i zaštititi ih od trgovanja ljudima, iskorištavanja i nasilja. Nadalje, **Rezolucija 2195** (2017)⁵³ naglašava potrebu za humanim i djetetu prilagođenim pristupom. U dokumentu se ističe da se procjena dobi smije provoditi samo kada postoje ozbiljne sumnje u iskazanu dob, i to kao posljednja mjera, uz potpuno poštovanje najboljeg interesa djeteta. Djeci se mora osigurati pravovremeno informiranje o svrsi i postupku procjene na jeziku koji razumiju, a tijekom cijelog procesa trebaju imati dodijeljenog skrbnika koji će zastupati njihova prava. Rezolucija preporučuje da se koriste holističke i multidisciplinarne metode procjene, koje uključuju psihološke, socijalne i kulturne aspekte, dok se invazivne medicinske pretrage trebaju primjenjivati samo u iznimnim slučajevima. Nadalje, dokument naglašava da djeca bez pratnje ne smiju biti pritvarana tijekom procjene dobi te da se, u slučaju sumnje, uvijek treba primijeniti načelo prednosti u korist djeteta, te priznati mlađu dob. Rezolucija potiče države članice da razviju ujednačeni europski okvir za procjenu dobi, koji bi bio usklađen s međunarodnim standardima zaštite djece i temeljen na pretpostavci da je osoba maloljetna, sve do dokazivanja suprotnog. **Rezolucija 2354** (2020)⁵⁴ ističe da djeca bez pratnje i djeca odvojena od obitelji trebaju imati jednak pristup zaštiti kakav imaju ostala djeca države prijma. Naglašava ulogu skrbnika kao ključnih aktera u osiguravanju zaštite dječjih prava. Države članice poziva da preispitaju svoje zakonodavstvo i

⁴⁷ Konvencija o ljudskim pravima i temeljnim slobodama. (1997). *Narodne novine – Međunarodni ugovori* 18/1997, 6/1999, 14/2002, 13/2003, 9/2005, 1/2006, 2/2010, 13/2017.

⁴⁸ Europska socijalna povelja. (1999). *Narodne novine – Međunarodni ugovori* 15/2002.

⁴⁹ Okvirna konvencija o zaštiti nacionalnih manjina. (1997). *Narodne novine – Međunarodni ugovori* 14/1997.

⁵⁰ Konvencija Vijeća Europe o suzbijanju trgovanja ljudima. (2007). *Narodne novine – Međunarodni ugovori* 7/2007.

⁵¹ Europska konvencija o ostvarivanju dječjih prava. (2010). *Narodne novine – Međunarodni ugovori* 1/2010.

⁵² Parlamentarna skupština Vijeća Europe. (2016). *Harmonising the protection of unaccompanied minors in Europe*. (Rezolucija 2136). Vijeće Europe. <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=23179&lang=en>.

⁵³ Parlamentarna skupština Vijeća Europe. (2017). *Child-friendly age assessment for unaccompanied migrant children*. (Rezolucija 2195). Vijeće Europe. <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-EN.asp?fileid=24273>.

⁵⁴ Parlamentarna skupština Vijeća Europe. (2020). *Effective guardianship for unaccompanied and separated migrant children*. (Rezolucija 2354). Vijeće Europe. <https://rm.coe.int/cm-rec-2019-11-guardianship-en/16809ccfe2>.

ustpostave učinkovit sustav skrbništva, da uključe resurse na lokalnoj razini, da osiguraju informiranje djece o njihovim pravima na jeziku koji razumiju te da pruže pravnu pomoć prije donošenja važnih odluka. Također preporučuje izradu europske jedinstvene baze podataka o djeci bez pratnje i praćenje rada skrbnika. **Preporuka Vijeća Europe 2190 (2020)**⁵⁵ nadopunjuje Rezoluciju 2354 i fokusira se na učinkovito skrbništvo za djecu bez pratnje i djecu odvojenu od obitelji u migracijama. Svako dijete mora imati neovisnog i kvalificiranog skrbnika koji zastupa njegov najbolji interes tijekom traženja azila te migracijskih i integracijskih postupaka. Djeca moraju imati pristup informacijama, pravnoj pomoći i sigurnom smještaju, a sve odluke temelje se na načelu prednosti u korist djeteta. Preporuka ističe potrebu za nadzorom i evaluacijom sustava skrbništva te potiče suradnju među državama članicama i međunarodnim organizacijama. Iako dokument nije pravno obvezujući, snažno utječe na oblikovanje nacionalnih politika i usklađivanje europskih standarda.

U okviru zajedničkog europskog sustava azila djeca bez pratnje imaju pravo na **ponovno ujedinjenje s obitelji, na zaštitu tijekom cijelog postupka azila, na pristup zdravstvenoj skrbi i obrazovanju te na zaštitu od proizvoljnog pritvaranja**. Ključan je dokument **Pakt o migracijama i azilu**⁵⁶, koji predstavlja skup pravila za upravljanje migracijama i uspostavu zajedničkog sustava azila na razini EU-a, pri čemu je posebno naglašena **potreba za provedbom i jačanjem zaštitnih mjera i standarda zaštite djece migranata u okviru prava EU-a**. Pakt je stupio na snagu 11. lipnja 2024. godine, a početak će se primjenjivati 11. lipnja 2026. godine, s ciljem stvaranja **zajedničkog pravnog okvira podijeljene odgovornosti i solidarnosti**, tako da ni jedna država članica ne snosi disproportionalnu razinu odgovornosti. Taj sustav upravljanja migracijama temelji se na **sigurnim vanjskim granicama, brzim i učinkovitim postupcima, djelotvornom sustavu solidarnosti i odgovornosti te uključivanju migracija u međuresornu suradnju**, čime se nastoji osigurati učinkovita i jednaka zaštita prava svih migranata, uključujući djecu bez pratnje. U tom kontekstu, važno je spomenuti **Eurodac bazu podataka** EU-a s otiscima prstiju tražitelja azila uspostavljenu 2003. godine. **Uredbom (EU) 2024/1358**⁵⁷ postojeća baza podataka pretvorit će se u funkcionalnu bazu podataka o azilu i migracijama, koja će podržavati sustav azila, pomoći u upravljanju nezakonitim migracijama te doprinijeti provedbi Uredbe o preseljenju i Direktive o privremenoj zaštiti. Nova baza bit će integrirana u EU okvir interoperabilnosti kako bi učinkovito funkcionirala s drugim bazama podataka EU-a. Prikupljat će se veći broj podataka, te će se, uz otiske prstiju, bilježiti i prikaz lica, identitet i preslike identifikacijskih/putnih isprava, dok će razdoblje pohrane podataka biti produljeno na pet godina za određene vrste podataka, odnosno na deset godina za podatke tražitelja azila. Sustav će uključivati podatke o osobama iskrcanima nakon traganja i spašavanja, o osobama uhićenima zbog nezakonitog prelaska granice, o onima koji nezakonito borave u EU-u, o preseljenim osobama i o korisnicima privremene zaštite. Posebno je značajno to što će se **u bazu**

⁵⁵ Parlamentarna skupština Vijeća Europe. (2020). *Effective guardianship for unaccompanied and separated migrant children (Rezolucija 2190)*. Vijeće Europe. https://www.europeanrights.eu/public/atti/resolution_2354_ENG.pdf.

⁵⁶ Pakt o migracijama i azilu. (2024). https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/promoting-our-european-way-of-life/migration-and-asylum/pact-migration-and-asylum_hr.

⁵⁷ Uredba (EU) 2024/1358 Europskog parlamenta i Vijeća od 14. svibnja 2024. o uspostavi sustava „Eurodac“ za usporedbu biometrijskih podataka radi djelotvorne primjene uredaba (EU) 2024/1351 i (EU) 2024/1350 Europskog parlamenta i Vijeća i Direktive Vijeća 2001/55/EZ te radi utvrđivanja identiteta državljanina treće zemlje i osoba bez državljanstva s nezakonitim boravkom i o zahtjevima tijela za izvršavanje zakonodavstva država članica i Europolu za usporedbu s podacima iz Eurodaca u svrhu izvršavanja zakonodavstva, o izmjeni uredaba (EU) 2018/1240 i (EU) 2019/818 Europskog parlamenta i Vijeća te o stavljanju izvan snage Uredbe (EU) br. 603/2013 Europskog parlamenta i Vijeća. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX:32024R1358>.

uključiti djeca od šest i više godina, što omogućuje identifikaciju razdvojene djece i njihovu zaštitu od trgovanja ljudima i iskorištavanja. Nova pravila olakšat će identifikaciju osoba i praćenje dvostrukog podnošenja zahtjeva, ubrzati postupke azila i preseljenja te smanjiti rizik od iskorištavanja ranjivih skupina.

Budući da je Europska unija nadležna za donošenje propisa u području migracija i međunarodne zaštite, glavni pravni instrumenti kojima se ostvaruju ciljevi zajedničke politike u tom području jesu direktive i uredbe. Sukladno tome, mogu se izdvojiti one koje se odnose specifično na djecu bez pratnje: **Direktiva Vijeća 2003/86/EZ od 22. rujna 2003. o pravu na spajanje obitelji**⁵⁸, **Direktiva 2013/32/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 26. lipnja 2013. o zajedničkim postupcima za priznavanje i oduzimanje međunarodne zaštite**⁵⁹ i **Direktiva (EU) 2024/1346 Europskog parlamenta i Vijeća od 14. svibnja 2024. o utvrđivanju standarda za prihvata tražitelja međunarodne zaštite**⁶⁰.

Navedenim direktivama osigurava se da države članice primjenjuju zajedničke kriterije za utvrđivanje osoba kojima je potrebna međunarodna zaštita, kao i dostupnost minimalne razine pogodnosti u svim državama članicama. Posebice se pozornost pridaje osiguravanju zakonskog zastupnika, smještaju, uvažavanju djetetovih želja u skladu s dobi i stupnjem zrelosti, spajanju s obitelji i primjerenom osposobljavanju osoba koje rade s djecom bez pratnje. Još jedan ključni dokument u vezi sa zaštitom prava djece jest **Europsko jamstvo za djecu**⁶¹, kojem je cilj spriječiti društvenu isključenost djece u potrebi tako da im se osigura pristup osnovnim i važnim uslugama, čime se ujedno štite njihova prava, smanjuje dječje siromaštvo i promiču jednake mogućnosti za svu djecu. Primjenjuje se na djecu u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti kojoj je potrebna pomoć, a na državama članicama je da identificiraju tu djecu, te da unutar te skupine, kad god je prikladno pri izradi nacionalnih mjera, u obzir uzmu specifičan nepovoljan položaj u kojem se osobito nalaze **djeca bez pratnje, tražitelji azila, stranci pod supsidijarnom i privremenom zaštitom mlađi od 18 godina**. Od država se očekuje da za djecu kojoj je potrebna pomoć zajamče djelotvoran i besplatan pristup visokokvalitetnom ranom i predškolskom odgoju, obrazovanju i školskim aktivnostima, najmanje jedan zdrav obrok svakog školskog dana, zdravstvenu skrb i odgovarajući smještaj. Direktiva **2013/33/EU**, koja uređuje uvjete prihvata tražitelja azila u EU-u, posebno ističe **posebne uvjete smještaja za djecu bez pratnje**, te predviđa da se djeca bez pratnje **smještaju u okruženja koja najbolje odgovaraju njihovoj dobi i ranjivosti**, a s ciljem zaštite njihovih prava i interesa. Konkretno, da se smještaju: **s odraslim članovima obitelji** (kada je dostupna obitelj koja može skrbiti za dijete); **u udomiteljsku obitelj** (kao oblik alternativne brige kada obitelj nije dostupna); **u prihvatne centre s posebnim uvjetima za djecu** (osmišljene tako da zadovoljavaju sigurnosne, obrazovne i psihosocijalne potrebe djece) ili **u druge smještajne jedinice prikladne za djecu** (kada ni jedna od prethodnih opcija nije moguća, ali smještaj mora biti primjeren dobi i potrebama djeteta). Vijeće Europe istaknulo je u **Strategiji za prava djece 2022. – 2027.**⁶² šest prioriternih područja za poštovanje

⁵⁸ Direktiva Vijeća 2003/86/EZ o pravu na spajanje obitelji. (2003). <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2003/86/2003-10-03>.

⁵⁹ Direktiva 2013/32/EU o zajedničkim postupcima za priznavanje i oduzimanje međunarodne zaštite. (2013). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX%3A02013L0032-20130629>.

⁶⁰ Direktiva 2024/1346/EU o utvrđivanju standarda za prihvata tražitelja međunarodne zaštite. (2024). https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=OJ:L_202401346.

⁶¹ Europsko jamstvo za djecu. Službeni list Europske unije, L 223, 22. 6. 2021.

⁶² Strategija Vijeća Europe za prava djeteta (2022. – 2027.). Prava djece u akciji: od kontinuirane provedbe do zajedničke inovacije. <https://rm.coe.int/council-of-europe-strategy-for-the-rights-of-the-child-2022-2027-child/1680a5ef27>.

prava djece: slobodu od nasilja; jednake mogućnosti i socijalnu uključenost; pristup i sigurno korištenje tehnologija; pravosuđe prilagođeno djeci; pravo svakog djeteta da se izrazi te **prava djece u krizama i hitnim situacijama**. Strategija stoga predviđa jačanje mehanizama i suradnje radi pravovremene identifikacije i upućivanja djece bez pratnje u odgovarajuće sustave, kao i **promicanje smještaja u obitelji i zajednici**.

Nacionalni okvir

Sustav zaštite, skrbi i podrške djeci bez pratnje u Republici Hrvatskoj temelji se na međunarodnim, europskim i nacionalnim dokumentima prema kojima su osigurani svi oblici pomoći i zaštite djece bez pratnje. Uređenje pravnog položaja djece bez pratnje u RH načelno je dobro zastupljeno u zakonima i pratećim aktima. **Ustav Republike Hrvatske**⁶³ navodi da su poštovanje, zaštita i promicanje ljudskih prava načelo pravnog sustava RH (čl. 3), da država osobitu skrb posvećuje maloljetnicima bez roditelja i da je dužnost svih da štite djecu. Na načelne odredbe Ustava Republike Hrvatske nadovezuju se ključni propisi koji se odnose na djecu bez pratnje: **Zakon o međunarodnoj i privremenoj zaštiti**⁶⁴, **Zakon o strancima**⁶⁵, **Obiteljski zakon**⁶⁶, **Zakon o socijalnoj skrbi**⁶⁷ i prateći **Protokol o postupanju prema djeci bez pratnje**⁶⁸. Uz navedeno, dodatna područja regulirana su **Zakonom o pravobranitelju za djecu**⁶⁹, **Zakonom o udomiteljstvu**⁷⁰, **Zakonom o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi**⁷¹ te **Zakonom o obveznom zdravstvenom osiguranju i zdravstvenoj zaštiti stranaca u Republici Hrvatskoj**⁷². Položaj djece bez pratnje u kaznenom zakonodavstvu reguliran je **Zakonom o sudovima za mladež**⁷³ te posebnim **Zakonom o izvršavanju sankcija izrečenih maloljetnicima za kaznena djela i prekršaje**⁷⁴. Tablica 1 sažima glavne zakonske i podzakonske akte koji reguliraju zaštitu i skrb djece bez pratnje u Republici Hrvatskoj.

⁶³ Ustav Republike Hrvatske. (1990). *Narodne novine* 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14.

⁶⁴ Zakon o međunarodnoj i privremenoj zaštiti. (2015). *Narodne novine* 70/15, 127/17, 33/23, 17/25.

⁶⁵ Zakon o strancima. (2020). *Narodne novine* 133/20, 114/22, 151/22, 40/25.

⁶⁶ Obiteljski zakon. (2015). *Narodne novine* 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23.

⁶⁷ Zakon o socijalnoj skrbi. (2022). *Narodne novine* 18/22, 46/22, 119/22, 71/23, 156/23, 61/25.

⁶⁸ Protokol o postupanju prema djeci bez pratnje. (2018). <https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Socijalna%20politika/Obitelj%20i%20djeca/Protokol%20o%20postupanju%20prema%20djeci%20bez%20pratnje.pdf>.

⁶⁹ Zakon o pravobranitelju za djecu. (2017). *Narodne novine* 73/17.

⁷⁰ Zakon o udomiteljstvu. (2018). *Narodne novine* 115/18, 18/22.

⁷¹ Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi. (2008). *Narodne novine* 87/08, 86/09, 92/10, 105/10, 90/11, 5/12, 16/12, 86/12, 126/12, 94/13, 152/14, 97/17, 68/18, 98/19, 64/20, 151/22, 155/23, 156/23.

⁷² Zakon o obveznom zdravstvenom osiguranju i zdravstvenoj zaštiti stranaca u Republici Hrvatskoj. (2013). *Narodne novine* 80/13, 15/18, 26/21, 46/22.

⁷³ Zakon o sudovima za mladež. (2011). *Narodne novine* 84/11, 143/12, 148/13, 56/15, 126/19.

⁷⁴ Zakon o izvršavanju sankcija izrečenih maloljetnicima za kaznena djela i prekršaje. (2012). *Narodne novine* 133/12.

Tablica 1. Ključni zakonski i podzakonski akti za djecu bez pratnje u RH

ZAKON O MEĐUNARODNOJ I PRIVREMENOJ ZAŠTITI	propisuje načela, uvjete i postupak odobrenja međunarodne i privremene zaštite, status, prava i obveze tražitelja međunarodne zaštite, azilanata, stranaca pod supsidijarnom zaštitom, stranaca pod privremenom zaštitom te uvjete i postupak poništenja i prestanka azila, supsidijarne i privremene zaštite.
ZAKON O STRANCIMA	propisuje uvjete ulaska, kretanja, boravka i rada stranaca koji su državljani trećih zemalja u Republici Hrvatskoj.
OBITELJSKI ZAKON	propisuje skrbništvo kao oblik zaštite djece bez pratnje. Prema odredbi, skrbništvo obavlja centar za socijalnu skrb, skrbnik i poseban skrbnik. Temeljno je načelo da skrbnička zaštita mora biti proporcionalna potrebi zaštite, poštujući temeljna ljudska prava i dobrobit djece bez pratnje.
ZAKON O SOCIJALNOJ SKRBI	propisuje da se djetetu koje se zatekne u skitnji bez nadzora roditelja ili drugih odraslih osoba, a nije u stanju brinuti se o sebi ili ga je zatekla neka druga nedaća, „osigurava privremena skrb izvan vlastite obitelji dok se ne ostvari povratak u vlastitu ili udomiteljsku obitelj, dom socijalne skrbi ili se njegov smještaj ne osigura na drugi način”. Također, određuje se da se privremeni smještaj pod opisanim uvjetima može osigurati i stranom državljaninu, kao i osobi bez državljanstva koja nema prebivalište u Hrvatskoj (djeca bez pratnje), te se određuje da se privremeni smještaj osigurava djeci žrtvama obiteljskog nasilja i žrtvama trgovanja ljudima dok traje potreba. Prema ovom Zakonu djeca bez pratnje skrb izvan vlastite obitelji u hitnim slučajevima ostvaruju odmah, a dužnost je centra za socijalnu skrb da rješenje o smještaju donese u roku od osam dana od početka privremenog smještaja.
PROTOKOL O POSTUPANJU PREMA DJECI BEZ PRATNJE	definira nositelje obveza, način i rokove postupanja prema djeci bez pratnje u cilju pravodobne i učinkovite zaštite njihovih prava i interesa. Protokolom je propisano da je u roku od tri mjeseca od dana prihvata potrebno provesti timsku procjenu djeteta. Rezultat timske procjene individualni je plan u kojem se predlaže odluka o trajnijem rješenju za dijete bez pratnje. Nakon provedene timske procjene djetetu bez pratnje osigurava se usluga smještaja ili organiziranog stanovanja ili usluga smještaja u udomiteljskoj obitelji sukladno individualnom planu.

Važno je istaknuti da je Vlada Republike Hrvatske 2023. godine donijela **Nacionalni akcijski plan za provedbu preporuke Vijeća Europske unije o uspostavi europskog jamstva za djecu**⁷⁵, kojim se posebna pozornost usmjerava i na skrb o djeci bez pratnje. Provedena dubinska analiza politika, programa, usluga, izvora financiranja i mehanizama usmjerenih na suzbijanje siromaštva i socijalne isključenosti djece u Hrvatskoj⁷⁶ pokazala je niz izazova u ostvarivanju pristupa socijalnim i drugim uslugama u zajednici za djecu migrantskog porijekla. Utvrđeno je da postoje **nestandardizirani postupci procjene obrazovnog statusa**, kao i **nepostojanje udžbenika za provođenje pripreme nastave**. Fokus sustava često je na **rezidencijalnoj skrbi za djecu bez pratnje**, pri čemu velik broj djece napušta pružatelje usluga vrlo brzo po dobivanju smještaja zbog **nedosljednosti prihvatnog i integracijskog sustava** te zbog **predrasuda i stigmatizacije**, uključujući vjerovanje da djeca općenito nerado pohađaju školu ili sudjeluju u integracijskim aktivnostima. Također su identificirani **nedovoljni kapaciteti stručnjaka**, posebno posebnih skrbnika imenovanih iz područnih ureda HZSR-a, koji se zbog svojih redovitih radnih obveza ne mogu u potpunosti posvetiti pružanju pomoći djeci bez pratnje, kao i **nedostatak znanja i vještina** stručnjaka i osoba koje pružaju usluge skrbi za odlučivanje u najboljem interesu djeteta. Problemi se odnose i na **neprimjeren smještaj djece migranata**, jer im se ograničava sloboda kretanja smještanjem u prihvatni centar za strance. Uvjeti u ustanovama socijalne skrbi ne odgovaraju **specifičnim potrebama djece bez pratnje** jer ne omogućavaju odgovarajuću zaštitu, jer nema dovoljno stručnjaka osposobljenih za rad s djecom stranih državljana, tj. upoznatih sa specifičnim alatima za rad s ovom skupinom, kao ni dovoljno prevoditelja. Nacionalni plan stoga predviđa unaprjeđenja u području pristupa obrazovanju, kvalitetnoj prehrani, zdravstvenim uslugama i primjerenom stanovanju te u području dostupnosti socijalnih usluga u zajednici usmjerenih djeci u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti, što uključuje i djecu bez pratnje. Nakon usvajanja Strategije EU-a o pravima djeteta, Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike u travnju 2022. godine objavilo je **Nacionalni plan za prava djece u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2022. do 2026. godine**⁷⁷, u kojem se spominju planovi za ubrzanje deinstitutionalizacije i prijelaz na kvalitetne usluge skrbi temeljene na obitelji i zajednici, uključujući usluge za djecu bez pratnje. Ovaj se plan ne referira izričito na alternativne modele skrbi o djeci bez pratnje, ali je usklađen s **Nacionalnim planom razvoja socijalnih usluga za razdoblje od 2021. do 2027. godine**⁷⁸, koji predviđa aktivnosti za nastavak procesa deinstitutionalizacije. To uključuje jačanje usluga podrške u zajednici za djecu i njihove obitelji, osnivanje mobilnih timova za podršku, specifične podrške udomiteljima, proširenje usluga rane intervencije, zapošljavanje potrebnog broja stručnjaka i poboljšanje infrastrukture za pružanje usluga podrške u zajednici (pronalazak i korištenje odgovarajućih nekretnina u vlasništvu države, najam ili obnovu objekata za

⁷⁵ Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike. (2023). *Nacionalni akcijski plan za provedbu preporuke Vijeća Europske unije o uspostavi europskog jamstva za djecu*. <https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/slike/2023/3.7.%20KONA%C4%8CNO%20Tekst%20Nacionalni%20akcijski%20plan%20NAP%20CG.pdf>.

⁷⁶ UNICEF. (2022). Podloga za izradu Nacionalnog akcijskog plana za provedbu Europskog jamstva za djecu u Hrvatskoj, pregled ključnih nalaza i preporuka. <https://www.unicef.org/croatia/media/10541/file>.

⁷⁷ Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike. (2022). *Nacionalni plan za prava djece u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2022. do 2026. godine*. <https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Socijalna%20politika/Dokumenti/Nacionalni%20plan%20za%20prava%20djece%20u%20Republici%20Hrvatskoj%20za%20razdoblje%20od%202022.%20do%202026.%20godine.pdf>

⁷⁸ Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike. (2021). *Nacionalni plan razvoja socijalnih usluga za razdoblje od 2021. do 2027. godine*. <https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Glavno%20tajni%C5%A1tvo/Godi%C5%A1nji%20planovi%20i%20strate%C5%A1ka%20izvje%C5%A1%C4%87a/Nacionalni%20plan%20razvoja%20socijalnih%20usluga%20za%20razdoblje%20od%202021.%20do%202027.%20godine.pdf>.

početni smještaj i trajnije stanovanje djece). **Operativni plan deinstitucionalizacije, prevencije institucionalizacije i transformacije pružatelja socijalnih usluga u Republici Hrvatskoj od 2022. do 2027. godine**⁷⁹ ne spominje izričito potrebe djece bez pratnje ili druge djece izbjeglica i migranata, ali šire definira aktivnosti usmjerene na „djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi i djecu i mlade s problemima u ponašanju”. Plan navodi socijalnu uslugu organiziranog stanovanja koja osigurava samostalno stanovanje uz stalnu ili povremenu stručnu podršku i druge vrste pomoći. Republika Hrvatska također je donijela **Plan upravljanja migracijama i azilom za razdoblje do 2030. godine** i provedbeni Akcijski plan za razdoblje do 2027. godine⁸⁰, kojima se utvrđuju strateški ciljevi i mjere za učinkovito upravljanje migracijama, zaštitu tražitelja azila i poticanje njihove integracije u društvo.

Svi razmotreni dokumenti u ovom poglavlju sadrže određena globalno prihvaćena načela (kao što su najbolji interes djeteta, zabrana diskriminacije, pravo djeteta da bude saslušano, jednakost pred zakonom, neprotjerivanje) te međunarodne standarde zaštite i ostvarivanja ljudskih prava i sloboda.

⁷⁹ Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike. (2022). *Operativni plan deinstitucionalizacije, prevencije institucionalizacije i transformacije pružatelja socijalnih usluga u Republici Hrvatskoj od 2022. do 2027. godine*. <https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Socijalna%20politika/Dokumenti/Operativni%20plan%20deinstitucionalizacije>.

⁸⁰ Odluka o donošenju Plana upravljanja migracijama i azilom Republike Hrvatske za razdoblje do 2023. godine i provedbenog Akcijskog plana za razdoblje do 2027. godine. (2025). *Narodne novine* 132/25.

3. Obilježja djece bez pratnje

Djeca bez pratnje prepoznata su kao izrazito ranjiva skupina djece, suočena s nizom rizika tijekom migracijskog puta i po dolasku u Hrvatsku. Kompleksnost rizika ove skupine djece ponajprije proizlazi iz njihove odvojenosti od obitelji, iz nesigurnosti migracijskog putovanja i jezičnih barijera. Nadalje, kompleksnost potreba očituje se kroz njihova individualna iskustva, koja su oblikovana djetinjstvom u zemlji porijekla.

Recentna znanstvena istraživanja i stručne analize ukazuju na to da je prilikom razumijevanja **općih obilježja** djece bez pratnje potrebno uzeti u obzir sljedeće⁸¹:

- **Dolazak u zemlju odredišta i prihvata u ustanovu predstavlja izrazito stresnu situaciju za dijete.** Istraživanja pritom ukazuju na to da djeca najčešće doživljavaju dezorijentiranost i bespomoćnost, kao i intenzivnu zabrinutost za vlastitu sigurnost, financijsku sigurnost i sudbinu vlastite obitelji.
- Migracijska putovanja često su dugotrajna, obilježena neprikladnim smještajem i lošim higijenskim uvjetima. Navedeni rizici često rezultiraju **narušenim fizičkim zdravljem i problemima** kao što su izmorenost, ožiljci i ozljede kao posljedica okolnosti putovanja ili doživljenog fizičkog nasilja tijekom puta te kožna oboljenja (najčešće svrab), virusna i bakterijska oboljenja i probavne smetnje.
- Uz narušeno fizičko zdravlje, prisutni su i **psihosocijalni rizici i traumatska iskustva**. Ova obilježja povezana su sa životom u zemlji porijekla, kao i s migracijskim putovanjem tijekom kojeg su djeca bez pratnje često bila izložena siromaštvu, nasilju i prisilnom radu. Tijekom migracije djeca su često žrtve fizičkog i seksualnog nasilja, kao i žrtve trgovanja ljudima.
- Važno je razumjeti da dolaskom u novu sredinu djeca bez pratnje često manifestiraju **poteškoće u prilagodbi i u razumijevanju kulture u zemlji odredišta**. Teškoće u prilagodbi najviše se očituju kroz prisutnu jezičnu barijeru koja otežava komunikaciju i prijenos osnovnih informacija o životu djeteta. Kulturne razlike doprinose nerazumijevanju društvenih normi, pravila ponašanja i vrijednosti u zemlji odredišta. S druge strane, teškoće u prilagodbi isprepletene su s intenzivnom težnjom za uspostavljanjem kontakta s vlastitom obitelji. Također, kontinuirani osjećaj usamljenosti i zabrinutosti za vlastitu obitelj predstavlja dodatni rizik za mentalno zdravlje djece bez pratnje.
- Važno je istaknuti i potrebu za **stabilnom internetskom mrežom**. Istraživanja jasno ukazuju na to da djeca bez pratnje govore kako im pristup internetu predstavlja primarnu potrebu – ne u svrhu zabave, već im je ključno sredstvo za komunikaciju, informiranje i orijentaciju u novom okruženju^{82, 83}. Korištenje interneta za djecu bez pratnje posebno je važno zbog omogućavanja kontakta s obitelji, osjećaja povezanosti

⁸¹ Herceg Pakšić & Jeđud Borić, 2017; Župarić-Iljić & Mlinarić, 2018; Babić, 2020; Širanović & Bartulović, 2024; Brkić, Barišić & Šmuc, 2024; Župarić-Iljić, 2024; Župarić-Iljić, 2025.

⁸² Kutscher, N. & Kreß, L. M. (2016). „Internet is the same like food” – An empirical study on the use of digital media by unaccompanied minor refugees in Germany. *Transnational Social Review*, 6(1–2), 200–203. <https://doi.org/10.1080/21931674.2016.1184819>.

⁸³ Oddy, J., Morrice, L., Tip, L., Saide, N. & Alzarej, M. (2023). *Unaccompanied Children and Young People (UCYP): social media, digital worlds and wellbeing (Version 1)*. University of Sussex. <https://hdl.handle.net/10779/uos.23735835.v1>.

i pristupa informacijama o zemlji iz koje dolaze. Važno im je putem besplatnih aplikacija za komunikaciju (primjerice WhatsApp, Skype) omogućiti komuniciranje s obitelji kako bi smanjili zabrinutost i provjerili što se s obitelji događa.⁸⁴ Također, korištenje digitalnih tehnologija često je jedini komunikacijski kanal za snalaženje u novoj sredini, sporazumijevanje i zagovaranje vlastitih potreba. Kako bi se smanjila uznemirenost zbog nemogućnosti uspostavljanja komunikacije, važno je da su im dostupne različite aplikacije za prevođenje, koje pomažu u trenutku i smanjuju početnu anksioznost u komunikaciji. Ograničenja vezana uz pristup internetu mogu dodano produbiti osjećaj izolacije i otežati uključivanje u novu sredinu, te je važno adekvatno odgovoriti na ovu potrebu.

- **Prisutnost pravnih i administrativnih problema** vezanih uz migracije i osobni status, kao i teškoće u ostvarivanju prava u zemlji odredišta. Djeca bez pratnje često pri dolasku imaju poteškoća vezanih uz određivanje i priznavanje pravnog statusa u zemlji odredišta. Također, istraživanja ukazuju na postojanje brojnih teškoća u ostvarivanju prava, posebice vezanih uz obrazovanje, zdravlje i socijalne usluge.

U razumijevanju **specifičnih obilježja važno je naglasiti da djeca bez pratnje ne predstavljaju homogenu skupinu djece**. Njihove potrebe uvelike ovise o osobnim obilježjima, kao i iskustvima tijekom migracijskog putovanja. U razumijevanju specifičnih podgrupa možemo govoriti o sljedećim podgrupama djece bez pratnje: djeca koja migriraju jer traže mogućnost boljeg života, ali se nalaze u nezakonitom statusu; djeca koja u procesu migracije postaju žrtve trgovanja ljudima i djeca koja migriraju zbog opisanih situacija i žele azil u zemlji destinacije.⁸⁵ Također, rezultati recentnih istraživanja i stručnih analiza ukazali su i na pojedina specifična obilježja djece bez pratnje:

- **Specifičnosti u odnosu na porijeklo i razloge migracije.** Istraživanja pokazuju da se motivi za migraciju značajno se razlikuju – od bijega od ratnih sukoba, progona i siromaštva, do potrage za boljim obrazovnim i ekonomskim prilikama. Osobni razlozi migracije uvelike utječu na djetetovu motivaciju, osjećaj sigurnosti te planove – hoće li dijete nastaviti put prema drugoj zemlji ili težiti ostanku u Hrvatskoj. Porijeklo djeteta oblikuje njegove životne i kulturne navike, kao i svakodnevne rutine, koje je potrebno uvažavati prilikom pružanja podrške.^{86, 87}
- **Istraživanja pokazuju različitost rizika i iskustva migracije u odnosu na rod.** Djevojčice su tijekom putovanja češće izložene rodno uvjetovanom nasilju, posebice seksualnom zlostavljanju i prisilnim brakovima. Slična iskustva u zemlji porijekla često predstavljaju i razloge zbog kojih se djevojke odlučuju na migracije. Također, suočavaju se i s rodnim stereotipima prilikom pristupa obrazovanju i socijalnim uslugama u zemljama odredišta. Rizici dječaka većinom su vezani uz fizičko nasilje ili prisilan rad.⁸⁸ Iako su dječaci u dobi od 14 do 18 godina brojčano zastupljeniji kao

⁸⁴ Babić, G. (2020). Djeca bez pratnje u svjetlu migrantske krize u Centru za pružanje usluga u zajednici Zagreb-Dugave. *Kriminologija & socijalna integracija*, 28 (1), 115–132. <https://doi.org/10.31299/ksi.28.1.6>.

⁸⁵ Kraljević, R., Marinović, L. & Živković Žigante, B. (2011). Djeca bez pratnje strani državljani u Republici Hrvatskoj: razumijevanje problema, mogućnost djelovanja i potrebne mjere pomoći i zaštite. UNHCR.

⁸⁶ Župarić-Iljić, D. (2024). Studija o djeci bez pratnje u Republici Hrvatskoj. UNHCR.

⁸⁷ Župarić-Iljić, D. (2025). Put k osnaživanju: Unaprjeđenje usluga za djecu u pokretu. Izvješće o provedenom prikupljanju podataka o iskustvima djece bez pratnje i stručnjaka koji im pružaju neposrednu zaštitu i podršku. Ured UNICEF-a za Hrvatsku.

⁸⁸ UNICEF. (2021). *Uncertain Pathways: How gender shapes the experiences of children on the move* <https://data.unicef.org/resources/uncertain-pathways-how-gender-shapes-the-experiences-of-children-on-the-move/>.

djeca bez pratnje, stručnjaci trebaju imati u vidu razlike u ranjivosti između dječaka i djevojčica bez pratnje.

- **Posebno su ranjiva skupina djece djeca bez pratnje koja imaju i neki oblik invaliditeta.** Njihova ranjivost još je intenzivnija, a proizlazi iz okolnosti izloženosti različitim opasnostima i rizicima jer su udaljena od doma te iz razdvojenosti od roditelja na nepoznatom prostoru, a uz to su suočena i s izazovima koje pred njih postavlja invaliditet.

Uz prethodno opisana obilježja rizika, iznimno je važno naglasiti **snage i otpornost djece bez pratnje**. Istraživanja pokazuju da su na osobnoj razini značajni zaštitni čimbenici kod djece bez pratnje sposobnost samoregulacije, razvijene vještine rješavanja problema, osjećaj samoefikasnosti te motivacija za učenje i osobni napredak.^{89, 90}

Spomenuti zaštitni čimbenici iznimno su važni jer omogućuju djeci bez pratnje uspješnije suočavanje s izazovima, lakšu prilagodbu novim okolnostima i razvoj osjećaja kontrole nad vlastitim životnim okolnostima. Na razini obiteljskih i socijalnih odnosa važni čimbenici otpornosti jesu održavanje kontakta s članovima obitelji iz zemlje porijekla, postojanje emocionalnih veza s obitelji, podrška odraslih osoba i razvoj novih prijateljstava u novoj sredini^{91, 92}. Jednako je važno omogućiti djeci održavanje vlastitog kulturnog identiteta, uz istodobno poticanje prilagodbe u zemlji u kojoj se trenutačno nalaze, posebice kroz razvoj pripadnosti školi i lokalnoj zajednici. Istraživanja provedena u Republici Hrvatskoj također su ukazala na to da socijalna mreža i kvalitetni socijalni odnosi imaju središnju ulogu u procesu oporavka od traumatskih iskustava i u integraciji u lokalnu zajednicu^{93, 94, 95, 96}. Kada lokalna zajednica uspije osigurati uvjete koji omogućuju pristup obrazovanju, stabilan smještaj i kvalitetne usluge, stvara se okvir koji dodatno osnažuje otpornost djece bez pratnje i doprinosi njihovoj dugoročnoj dobrobiti. Subjektivna dobrobit obuhvaća djetetovu kognitivnu i emocionalnu procjenu vlastitog života, okolnosti i iskustava⁹⁷ te predstavlja važan pokazatelj opće dobrobiti povezan sa psihosocijalnim funkcioniranjem i pozitivnim mentalnim zdravljem⁹⁸. Sustavno poticanje i jačanje opisanih zaštitnih čimbenika kroz rad s djecom i mladima bez pratnje pozitivno djeluje na njihovu subjektivnu

⁸⁹ Pieloch, K. A., McCullough, M. B. & Marks, A. K. (2016). Resilience of children with refugee statuses: A research review. *Canadian Psychology/psychologie canadienne*, 57(4), 330–339. <https://doi.org/10.1037/cap0000073>.

⁹⁰ Rodriguez, I. M. & Dobler, V. (2021). Survivors of hell: resilience amongst unaccompanied minor refugees and implications for treatment-a narrative review. *Journal of Child & Adolescent Trauma*, 14(4), 559–569.

⁹¹ Rodriguez, I. M. & Dobler, V. (2021). Survivors of hell: resilience amongst unaccompanied minor refugees and implications for treatment-a narrative review. *Journal of Child & Adolescent Trauma*, 14(4), 559–569.

⁹² Winkens, K., Zijlstra, E., Post, W., van Os, C. & Smit, M. (2023). Unaccompanied, but not alone: A systematic review of the influence of social relationships on the transition of unaccompanied refugee adolescents to adulthood. *Children and Youth Services Review*, 155, 107190. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2023.107190>.

⁹³ Širanović, A. & Bartulović, M. (2024). Studija slučaja o participaciji djece izbjeglica i tražitelja azila u Hrvatskoj. Ured UNICEF-a za Hrvatsku. <https://www.unicef.org/croatia/media/14941/file/Studija%20slučaja%20o%20participaciji%20djece%20izbjeglica%20i%20>

⁹⁴ Brkić, M., Barišić, A. & Šmuc, M. (2024). Rad s djecom bez pratnje – stranim državljanima u Vukovarsko-srijemskoj županiji – pogledi iz perspektive stručnjaka. *Socijalna ekologija* 33 (1), 85–113.

⁹⁵ Župarić-Ilić, D. (2024). Studija o djeci bez pratnje u Republici Hrvatskoj. UNHCR.

⁹⁶ Župarić-Ilić, D. (2025). Put k osnaživanju: Unaprjeđenje usluga za djecu u pokretu. Izvješće o provedenom prikupljanju podataka o iskustvima djece bez pratnje i stručnjaka koji im pružaju neposrednu zaštitu i podršku. Ured UNICEF-a za Hrvatsku.

⁹⁷ Fattore, T., Fegter, S. & Hunner-Kreisel, C. (2019). Children's understandings of well-being in global and local contexts: Theoretical and methodological considerations for a multinational qualitative study. *Child Indicators Research*, 12(2), 385–407.

⁹⁸ Ajduković, M., Rajhvajn Bulat, L., Sušac, N. & Vejmelka, L. (2020). *Subjektivna dobrobit djece u Hrvatskoj*. Ured UNICEF-a za Hrvatsku.

dobrobit tijekom boravka u zemlji odredišta. Posebno važni čimbenici za osnaživanje subjektivne dobrobiti vezani su uz područje stanovanja i osiguravanje materijalnih uvjeta, uz osnaživanje socijalnih odnosa, uz pristup obrazovanju i uz mogućnosti uključivanja u lokalnu zajednicu.

Prilikom razumijevanja obilježja djece bez pratnje potrebno je uvažiti i njihovu **razvojnu dob i potrebe** koje proizlaze iz pojedinog razvojnog razdoblja. Najveći broj djece bez pratnje nalazi se u razdoblju adolescencije, te je važno odgovoriti i na njihove razvojne potrebe, posebice one vezane uz pripadnost grupi vršnjaka, samostalnost, razvoj identiteta te učenje o sebi i drugima.

Prepoznavanje stvarnih potreba ove grupe djece, uz uvažavanje razvojnih, rodnih, kulturnih i osobnih razlika, prvi je korak u planiranju daljnje podrške i pružanju intervencija u skladu s najboljim interesom djeteta.

4. Struktura skrbi za djecu bez pratnje u okviru usluge organiziranog stanovanja

NORMATIVNI OKVIR ALTERNATIVNE SKRBI ZA DJECU

Dostupnost i kvaliteta socijalnih usluga čine temelj svake socijalne države, te tako jamče socijalnu sigurnost. Razvijene socijalne usluge neposredno utječu na smanjenje socijalne isključenosti kroz pružanje podrške u prevladavanju životnih izazova s ciljem povećanja kvalitete života i dobrobiti ranjivih članova društva. Socijalne usluge temelje se na dobrovoljnosti i individualnom pristupu korisnicima. Krajnji je cilj pomoći korisnicima ostvariti kvalitetan život unutar svoje obitelji i/ili lokalne zajednice, a kada to nije moguće, ponuditi oblike stanovanja najbližije stanovanju u obitelji (npr. organizirano stanovanje)⁹⁹. Socijalne usluge primarno se provode unutar sustava socijalne skrbi iako njihova kvalitetna provedba nije moguća bez međusektorske suradnje (npr. obrazovanje, zdravstvo, pravosuđe).

Važnost dostupnih i kvalitetnih socijalnih usluga potvrđuju brojni međunarodni, europski i nacionalni strateški dokumenti. Od međunarodnih ugovora važno je istaknuti Opću deklaraciju o ljudskim pravima¹⁰⁰, Međunarodni pakt o građanskim pravima i slobodama¹⁰¹, Konvenciju o pravima djeteta¹⁰² i Europsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda¹⁰³. Navedeni dokumenti na snazi su i u Republici Hrvatskoj, te se izravno primjenjuju u praksi u skladu s odredbama Ustava Republike Hrvatske¹⁰⁴. Ustavom je utvrđeno da je Republika Hrvatska socijalna država, pa „slabim, nemoćnima i drugim, zbog nezaposlenosti ili nesposobnosti za rad, nezbrinutim osobama osigurava pravo za podmirenje osnovnih životnih potreba“.

Organizirano stanovanje socijalna je usluga definirana Zakonom o socijalnoj skrbi¹⁰⁵, te predstavlja jedan od oblika skrbi izvan obitelji u okviru tzv. alternativne skrbi. Prema međunarodnim smjernicama (UN Smjernice za alternativnu skrb, A/RES/64/142), alternativna skrb treba biti korištena samo kada je to nužno (načelo nužnosti) i kada je u najboljem interesu djeteta (načelo prikladnosti).

⁹⁹ Opačić, A. & Knezić, D. (2022). *Univerzalno dostupne temeljne socijalne usluge u Republici Hrvatskoj: model izvedivosti*. Rehabilitacijski centar za stres i traumu.

¹⁰⁰ *Opća deklaracija o ljudskim pravima*. (2009). *Narodne novine – Međunarodni ugovori* 12/09.

¹⁰¹ Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima. (1976). *Narodne novine – Međunarodni ugovori* 12/93, 7/94.

¹⁰² *Konvencija o pravima djeteta*. *Narodne novine – Međunarodni ugovori* 12/93, 20/97.

¹⁰³ *Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda*. *Narodne novine – Međunarodni ugovori* 18/97, 6/99, 14/02, 9/05, 1/06, 2/10, 13/17.

¹⁰⁴ Ustav Republike Hrvatske. (1990). *Narodne novine* 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14.

¹⁰⁵ Zakon o socijalnoj skrbi. (2022). *Narodne novine* 18/22, 46/22, 119/22, 71/23, 156/23, 61/25

Alternativna skrb odnosi se na svaki oblik skrbi o djetetu izvan njegove vlastite (biološke) obitelji, uključujući formalne (državne ili javne) i neformalne, privremene ili trajne oblike skrbi. Ključni je aspekt to da dijete živi izvan vlastite obitelji, a o njemu se skrbe osobe koje nisu njegovi roditelji. Prema Smjernicama UN-a za alternativnu skrb (2010), države trebaju prvenstveno poduzeti mjere za sprječavanje nepotrebnog razdvajanja djece od obitelji i pružiti podršku obitelji prije nego što se odluči na smještaj djeteta izvan obitelji. Ako je smještaj nužan, mora se osigurati da je oblik skrbi prikladan, najmanje restriktivan i u skladu s pravima i potrebama djeteta (CRC čl. 20; Opća napomena br. 14). Prema Smjernicama UN-a za alternativnu skrb (UN, 2010)¹⁰⁶ „u situacijama kad djetetova obitelj čak ni uz prikladnu podršku nije u stanju pružiti mu odgovarajuću skrb ili je dijete napustila/odrekla ga se, država je dužna zaštititi prava djeteta i osigurati prikladnu alternativnu skrb, u suradnji s mjerodavnim lokalnim tijelima i ovlaštenim organizacijama civilnog društva ili njihovim posredovanjem”. Međunarodne smjernice naglašavaju da institucionalna skrb treba biti krajnja opcija i privremena mjera, dok se prednost daje obiteljskim oblicima skrbi (udomiteljstvo, srodnička skrb) i rješenjima u zajednici. Organizirano stanovanje treba biti malog opsega, u obiteljskom tipu, uz individualiziranu skrb i sudjelovanje djeteta u donošenju odluka (UNHCR Best Interests Guidelines, 2021; UNICEF Načela dobre prakse, 2009). Područje alternativne skrbi za djecu definirano je Zakonom o socijalnoj skrbi¹⁰⁷, Obiteljskim zakonom¹⁰⁸, Zakonom o sudovima za mladež¹⁰⁹, Zakonom o izvršavanju sankcija izrečenih maloljetnicima za kaznena djela i prekršaje¹¹⁰ te Zakonom o udomiteljstvu¹¹¹.

Uz nacionalne zakone, normativni okviri alternativne skrbi za djecu definirani su i Konvencijom o pravima djeteta (UN, 1989)¹¹², Smjernicama za djecu u alternativnoj skrbi (UN, 2009), Preporukama Vijeća Europe o pravima djece koja žive u ustanovama socijalne skrbi (2005)¹¹³, Standardima skrbi izvan vlastite obitelji za djecu u Europi (Quality4Children, 2010)¹¹⁴.

Zakon o socijalnoj skrbi¹¹⁵ prema čl. 71. razlikuje 15 socijalnih usluga, među kojima je za potrebe ovog dokumenta najznačajnija usluga **organiziranog stanovanja**. Prema čl. 106. organizirano je stanovanje „**socijalna usluga kojom se osobama osigurava stanovanje u stambenoj jedinici uz stalnu ili povremenu stručnu i drugu pomoć i potporu u osiguravanju osnovnih životnih potreba te socijalnih, radnih, kulturnih, obrazovnih, rekreacijskih i drugih potreba radi uspostavljanja i održavanja njihovih socijalnih uloga, izjednačavanja njihovih mogućnosti, poboljšanja kvalitete života, poticanja aktivnog i samostalnog življenja te socijalnog uključivanja, ovisno o potrebama korisnika**”. Pravo na korištenje usluge

¹⁰⁶ Ujedinjeni narodi. (2009). *Smjernice za alternativnu skrb o djeci [Guidelines for the Alternative Care of Children]*. Ujedinjeni narodi.

¹⁰⁷ Zakon o socijalnoj skrbi. (2022). *Narodne novine* 18/22, 46/22, 119/22, 71/23, 156/23, 61/25.

¹⁰⁸ Obiteljski zakon. (2015). *Narodne novine* 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23.

¹⁰⁹ Zakon o sudovima za mladež. (2011). *Narodne novine* 84/11, 143/12, 148/13, 56/15, 126/19.

¹¹⁰ Zakon o izvršavanju sankcija izrečenih maloljetnicima za kaznena djela i prekršaje. (2012). *Narodne novine* 133/12.

¹¹¹ Zakon o udomiteljstvu. (2018). *Narodne novine* 115/18, 18/22.

¹¹² Konvencija o pravima djeteta. *Narodne novine – Međunarodni ugovori* 12/93, 20/97.

¹¹³ *Preporuke o pravima djece koja žive u ustanovama socijalne skrbi [Recommendation Rec(2005)5 of the Committee of Ministers to member states on the rights of children living in residential institutions]*. Vijeće Europe.

¹¹⁴ Quality4Children. (2010). *Standardi skrbi izvan vlastite obitelji za djecu u Europi [Quality4Children Standards for Out-of-Home Child Care in Europe]*. SOS Children's Villages International, FICE i IFCO.

¹¹⁵ Zakon o socijalnoj skrbi. (2022). *Narodne novine* 18/22, 46/22, 119/22, 71/23, 156/23.

organiziranog stanovanja priznaje se prema čl. 107. „djetetu bez odgovarajuće roditeljske skrbi ili mlađoj punoljetnoj osobi, djetetu ili mlađoj punoljetnoj osobi s problemima u ponašanju, **djetetu stranom državljaninu bez pratnje** ili bez državljanstva, djetetu s teškoćama u razvoju i osobi s invaliditetom, osobi koja je bila korisnik prava na uslugu smještaja ili organiziranog stanovanja, a kojoj je potrebno osigurati stanovanje uz pomoć i potporu, a najduže do 26. godine života, osobi starije životne dobi koja samostalno zadovoljava svoje potrebe, odnosno kojoj je djelomično potrebna pomoć pri zadovoljavanju osnovnih potreba, osobi ovisnoj o alkoholu, drogama, kockanju ili drugim oblicima ovisnosti, trudnici roditelju s djetetom do godine dana života djeteta koja nema osigurano stanovanje ili zbog narušenih odnosa u obitelji ne može s djetetom ostati u obitelji, žrtvi obiteljskog nasilja, žrtvi trgovanja ljudima ili beskućniku“. Usluga organiziranog stanovanja pruža se u različitom opsegu ovisno o dobnoj skupini i potrebnoj podršci stručnih radnika, i to kao: (1) sveobuhvatna podrška za dijete i mlađu punoljetnu osobu kojoj je potrebna podrška tijekom 24 sata dnevno i (2) povremena podrška za dijete i mlađu punoljetnu osobu kojoj je potrebna podrška u ograničenom trajanju dnevno (čl. 60 Pravilnika o mjerilima za pružanje socijalnih usluga¹¹⁶).

Zakon o socijalnoj skrbi dalje predviđa da stambena jedinica u kojoj se provodi usluga organiziranog stanovanja može biti obiteljska kuća ili stan u obiteljskoj kući ili zgradi u lokalnoj zajednici, kao i da se u jednoj stambenoj jedinici može pružati usluga za najviše osam korisnika. Pravilnikom o mjerilima za pružanje socijalnih usluga (NN 110/2022 i 58/24) detaljnije su propisana mjerila prostora, opreme, potrebnih stručnih i drugih radnika te sadržaj, opseg i način pružanja socijalnih usluga.

Razvoj usluge organiziranog stanovanja definiran je i u sljedećim strateškim dokumentima: u *Operativnom planu deinstitucionalizacije, prevencije institucionalizacije i transformacije pružatelja socijalnih usluga u Republici Hrvatskoj od 2022. do 2027. godine (dalje: Operativni plan)*¹¹⁷, u *Nacionalnom planu razvoja socijalnih usluga za razdoblje od 2021. do 2027. godine*¹¹⁸ i u *Akcijskom planu razvoja socijalnih usluga za razdoblje od 2021. do 2024. godine*¹¹⁹, izrađenom u svrhu postizanja posebnih ciljeva definiranih Nacionalnim planom.

Operativni plan kao jednu od glavnih aktivnosti u razdoblju 2022. – 2027. godine predviđa razvoj i širenje usluge organiziranog stanovanja. Iako se u planu nigdje ne spominju izrijekom djeca bez pratnje, u širem smislu definirane su aktivnosti za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi, što uključuje i djecu bez pratnje.

Pri promišljanju o odgovarajućem sustavu skrbi o djeci bez pratnje potrebno je uzeti u obzir da međunarodni standardi i UNICEF-ov pristup jasno ističu da institucionalni smještaj nije

¹¹⁶ Pravilnik o mjerilima za pružanje socijalnih usluga. (2022). *Narodne novine* 110/2022, 58/24.

¹¹⁷ Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike. (2022). Operativni plan deinstitucionalizacije, prevencije institucionalizacije i transformacije pružatelja socijalnih usluga u Republici Hrvatskoj od 2022. do 2027. godine. <https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Socijalna%20politika/Dokumenti/Operativni%20plan%20deinstitucionalizacije%20prevencije%20institucionalizacije%20i%20transformacije%20pru%C5%BEatelja%20socijalnih%20usluga%20u%20RH%202022.%20-%202027..pdf>.

¹¹⁸ Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike. (2021). Nacionalni plan razvoja socijalnih usluga za razdoblje od 2021. do 2027. godine. <https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Glavno%20tajni%C5%A1tvo/Godi%C5%A1nji%20planovi%20i%20strate%C5%A1ka%20izvje%C5%A1%C4%87a/Nacionalni%20plan%20razvoja%20socijalnih%20usluga%20za%20razdoblje%20od%202021.%20do%202027.%20godine.pdf>.

¹¹⁹ Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava obitelji i socijalne politike. (2021). Akcijski plan razvoja socijalnih usluga za razdoblje od 2021. do 2024. godine. <https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Glavno%20tajni%C5%A1tvo/Godi%C5%A1nji%20planovi%20i%20strate%C5%A1ka%20izvje%C5%A1%C4%87a/Akcijski%20plan%20razvoja%20socijalnih%20usluga%20za%20razdoblje%20od%202021.%20do%202024.%20godine.pdf>.

održivo ni poželjno rješenje za djecu bez pratnje. Prema UNICEF-ovu dokumentu *UASC Theory of Change Narrative*¹²⁰, cilj je osigurati oblike skrbi koji promiču individualizirani pristup, integraciju u zajednicu i dugoročne pozitivne ishode, uz naglasak na obiteljske tipove skrbi i organizirano stanovanje. Odbor za prava osoba s invaliditetom u svojim Smjernicama o deinstitutionalizaciji¹²¹, uključujući u kriznim situacijama, naglašava da institucionalni smještaj povećava rizik od izolacije, zanemarivanja i kršenja prava te preporučuje razvoj usluga u zajednici koje omogućuju inkluziju i podršku. Hijerarhija skrbi prema međunarodnim smjernicama^{122, 123} slijedi sljedeći redoslijed: (1) ponovno ujedinjenje s obitelji, uz provjeru sigurnosti; (2) obiteljski oblici skrbi – srodnička skrb i udomiteljstvo uz adekvatnu podršku i obuku; (3) mali grupni domovi ili organizirano stanovanje za stariju djecu, uz stalni nadzor i individualizirani plan skrbi. Institucionalni smještaj velikog kapaciteta treba koristiti isključivo kao privremeno rješenje u hitnim situacijama i na najkraće moguće razdoblje. Ovakav pristup osigurava poštovanje načela najboljeg interesa djeteta, smanjuje rizik od retraumatizacije, potiče inkluziju i doprinosi ostvarivanju prava djece na život u obiteljskom okruženju i lokalnoj zajednici.

Prema međunarodnim smjernicama (UNHCR, 2018¹²⁴; UNICEF, 2023¹²⁵; EU Direktiva 2013/33/EU¹²⁶), zadržavanje je krajnja mjera, uz individualnu procjenu, a osnivanje rezidencijalnih ustanova velikog kapaciteta, čak i privremeno, nije preporučeno jer nosi rizik od institucionalizacije i segregacije. Umjesto toga, preporučuje se da se procjena najboljeg interesa djeteta provodi odmah po dolasku, a privremeni prihvati organizira u malim, obiteljskim ili zajedničkim jedinicama koje omogućuju individualizirani pristup i život u zajednici. Specijalizirani timovi i multidisciplinarna podrška mogu se osigurati mobilnim ili regionalnim timovima, bez stvaranja novih institucionalnih struktura, čime se izbjegava koncentracija djece na jednoj lokaciji i osigurava fleksibilnost sustava. Ovakav pristup u skladu je s načelom najboljeg interesa djeteta, smanjuje rizik od retraumatizacije i omogućuje bržu integraciju u inkluzivne oblike skrbi.

Nadalje, ovaj pristup u skladu je i s međunarodnim smjernicama i preporukama UNICEF-a i UNHCR-a koje naglašavaju izbjegavanje institucionalnih oblika skrbi i zadržavanja djece. Iako Pakt o migracijama i azilu EU¹²⁷ uključuje određene zaštitne mjere (npr. imenovanje skrbnika, pristup obrazovanju i zdravstvenoj skrbi), UN-ove organizacije upozoravaju da predviđene granične procedure i mogućnost zadržavanja djece nose

¹²⁰ UNICEF (2022). *UASC theory of change narrative*. <https://www.unicef.org/media/130701/file/UASC%20Theory%20of%20Change%20Narrative.pdf>.

¹²¹ United Nations Committee on the Rights of Persons with Disabilities. (2022). *Guidelines on deinstitutionalization, including in emergencies* (27th session, Geneva). United Nations.

¹²² Ujedinjeni narodi. (2009). *Smjernice za alternativnu skrb o djeci* [Guidelines for the Alternative Care of Children]. Ujedinjeni narodi.

¹²³ Međuagencijska radna skupina za djecu bez pratnje i razdvojenu djecu. (2004). *Vodeća načela o djeci bez pratnje i razdvojenoj djeci* [Inter-Agency Guiding Principles on Unaccompanied and Separated Children]. Save the Children, UNHCR, UNICEF, IRC, ICRC, World Vision.

¹²⁴ UNHCR. (2018). *Guidelines on assessing and determining the best interests of the child*. United Nations High Commissioner for Refugees. <https://www.unhcr.org/protection/children/5c18d6cf4/guidelines-assessing-determining-best-interests-child.html>.

¹²⁵ UNICEF. (2023). *Children and the EU Migration and Asylum Pact*. UNICEF. <https://www.unicef.org/eu/media/2511/file/EU%20Migration%20and%20Asylum%20Pact.pdf>.

¹²⁶ Direktiva 2013/33/EU o utvrđivanju standarda za prihvati tražitelja međunarodne zaštite. (2013). Službeni list Europske unije, L 180, 96–116.

¹²⁷ Europska komisija. (2020). *Pakt o migracijama i azilu*. https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/promoting-our-european-way-of-life/migration-and-asylum/pact-migration-and-asylum_hr.

rizik od kršenja načela najboljeg interesa djeteta. OHCHR¹²⁸ je naglasio da je zadržavanje djece „uvijek kršenje prava djeteta” i pozvao države Europske unije da ga zabrane, dok UNICEF¹²⁹ i UNHCR^{130, 131} ističu potrebu za obiteljskim i zajedničkim oblicima skrbi umjesto zatvorenih centara. Stoga se preporučuje da države članice u provedbi Pakta osiguraju alternativne i obiteljske oblike skrbi u zajednici, uz individualizirane procjene i multidisciplinarnu podršku.

STRUČNI OKVIR ALTERNATIVNE SKRBI ZA DJECU

Skrb o djeci bez odgovarajuće roditeljske skrbi, koja žive izvan vlastitih obitelji, a kakva su i djeca bez pratnje, prvenstveno se temelji na ključnim načelima Konvencije o pravima djeteta (UN, 1989): **nediskriminacija, najbolji interes djeteta, pravo na život, opstanak i razvoj te pravo djeteta na sudjelovanje u odlukama koje ga se tiču**. Navedena načela reflektiraju se u svim daljnjim smjernicama za alternativnu skrb, kao što su Povelja o pravima djece i mladih u izvanobiteljskom smještaju¹³²; Preporuka Vijeća Europe o pravima djece koja žive u ustanovama socijalne skrbi¹³³; Smjernice za alternativnu skrb¹³⁴; Standardi skrbi izvan vlastite obitelji za djecu u Europi¹³⁵ te Preporuka o pravima djeteta i socijalnim uslugama prijateljskim prema djeci i obitelji¹³⁶.

Alternativna skrb o djeci može se definirati i kao planirano korištenje svrhovito kreiranog **multidimenzionalnog životnog okruženja čija je svrha da pruži skrb, tretman, obrazovanje, socijalizaciju, podršku i zaštitu** djeci i mladima (ali i da ih **poboljša**), u suradnji s njihovim obiteljima i širim spektrom formalnih i neformalnih izvora podrške i pružatelja usluga u zajednici.¹³⁷ Takav oblik skrbi naziva se i sveobuhvatnim modelom jer uzima u obzir sve potrebe djeteta u interakciji sa stručnjacima i okruženjem u kojem dijete odrasta. Važan je element svakako i usmjerenost na povezivanje i izgradnju dionika i sustava (u množini) koji se brinu o djetetu, kako bi se izbjeglo da briga o djetetu postane zadatak samo jednog sustava (a to je najčešće sustav socijalne skrbi). Kreiranje sustava koji

¹²⁸ United Nations Human Rights Office of the High Commissioner. (2024, May 15). *Child immigration detention must be prohibited following adoption of EU migration and asylum pact, UN experts say*. United Nations. <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2024/05/child-immigration-detention-must-be-prohibited-following-adoption-eu>.

¹²⁹ UNICEF. (2023). *Children and the EU Migration and Asylum Pact*. UNICEF. <https://www.unicef.org/eu/media/2511/file/EU%20Migration%20and%20Asylum%20Pact.pdf>.

¹³⁰ UNHCR. (2025). *Advocacy brief: Restrictions of movement, detention and alternatives to detention under the European Union Pact on Migration and Asylum*. <https://www.refworld.org/legal/intlegcomments/unhcr/2025/en/150579>.

¹³¹ International Commission of Jurists. (ICJ). (2024). *EU: ICJ calls for a ban on child immigration detention by EU Member States under the EU Pact*. International Commission of Jurists. <https://www.icj.org/eu-icj-calls-for-a-ban-on-child-immigration-detention-by-eu-member-states-under-the-eu-pact/>.

¹³² FICE International. (1993). *Povelja o pravima djece i mladih u izvanobiteljskom smještaju [Charter of Rights for Children and Young People in Out-of-Home Care]*. FICE International Bulletin.

¹³³ *Preporuka Rec(2005)5 Odbora ministara državama članicama o pravima djece koja žive u ustanovama socijalne skrbi [Recommendation Rec(2005)5 of the Committee of Ministers to member states on the rights of children living in residential institutions]*.

¹³⁴ Ujedinjeni narodi. (2010). *Smjernice za alternativnu skrb o djeci [Guidelines for the Alternative Care of Children]*. Ujedinjeni narodi. <https://iss-ssi.org/storage/2023/04/UN-Guidelines-Croate.pdf>.

¹³⁵ Quality4Children. (2010). *Standardi skrbi izvan vlastite obitelji za djecu u Europi [Quality4Children Standards for Out-of-Home Child Care in Europe]*. SOS Children's Villages International, FICE i IFCO.

¹³⁶ Preporuka CM/Rec(2011)12. *Children's rights and social services friendly to children and families*. <https://rm.coe.int/168046ccea>.

¹³⁷ Whittaker, J. K., Holmes, L., del Valle, J. F., Ainsworth, F., Andreassen, T., Anglin, J., Bellonci, F., Berridge, D., Bravo, A., Canali, C., Courtney, M., Daly, D., Gilligan, R., Gritens, H., Harder, A., Holdern, M., James, S., Kendrick, A., Knorth, E., Lausten, M., Lyons, J., Martin, E., McDermid, S., McNamara, P., Palareti, L., Ramsey, S., Sisson, K., Small, R., Thoburn, J., Thompspon, R. & Zeira, A. (2016). *Therapeutic residential care for children and youth: A consensus statement of the international work group on therapeutic residential care. Residential Treatment for Children & Youth*, 33(2), 89–106. <https://doi.org/10.1080/0886571X.2016.1215755>.

razumiju, brinu se, povezani su i usklađeno djeluju u najboljem interesu djeteta temeljni je cilj svakog kvalitetnog sustava skrbi o djeci. Tako da, iako su djeca u skrbi primarno u domeni resora socijalne skrbi (i unutarnjih poslova kad je riječ o djeci bez pratnje), važno je da se u skrb o njima aktivno uključe i sustav zdravstvene zaštite, obrazovanja, pravosuđa, kulture itd., odnosno svi resori na nacionalnoj razini i na lokalnim razinama koji su važni za život djeteta.

Tri su osnovna psihosocijalna procesa u alternativnoj skrbi o djeci: (1) *kreiranje izvanobiteljskog životnog okruženja*, (2) *odgovaranje na bol i ponašanja temeljena na boli* i (3) *razvijanje osjećaja normalnosti*¹³⁸:

- (1) **Kreiranje izvanobiteljskog životnog okruženja** odnosi se na ono što Anglin (2022) naziva najopćenitijim i najsadržajnijim psihosocijalnim procesom, koji obuhvaća svakodnevno funkcioniranje i podržavanje razvoja djece. U konkretnom smislu to znači uspostavljanje okruženja koje osigurava sigurnost, stabilnost i predvidivost kako bi se prevladao osjećaj ranjivosti i neizvjesnosti. Ovaj proces podrazumijeva i život u manjim stambenim jedinicama obiteljskog tipa, s većom mogućnošću za privatnost, ali i za uspostavu smislenijih interakcija i bližih odnosa s odgojiteljima i vršnjacima. Jednako tako, ovaj proces podrazumijeva i osiguravanje podrške u zadovoljavanju obrazovnih, zdravstvenih, socijalnih i drugih potreba djece.
- (2) **Odgovaranje na bol i ponašanja temeljena na boli** u prvi plan stavlja uvažavanje dječjih životnih iskustava, koja su često teška, pa i traumatska, a koja oblikuju ponašanja i reakcije djece. Vrlo se često djeca u skrbi opisuju kao ona s „problematičnim ponašanjem” ili kao „problematična”, pri čemu se naglasak stavlja samo na vanjsku manifestaciju ponašanja, a ne na razloge takvog ponašanja. Iskusni stručnjaci pritom naglašavaju da umjesto pitanja „Što nije u redu s tobom?” (usmjerenost na problem), treba pitati djecu „Što se događa (s tobom)?”. Djeca u alternativnu skrb često dolaze s duboko internaliziranom boli (i na njoj temeljenim (neprihvatljivim) ponašanjima), koju je potrebno osvijestiti i uvažiti, te s uvažavanjem na nju odgovoriti, a ne ignorirati je ili umanjivati. Adekvatno odgovaranje na bol i ponašanja temeljena na boli kontinuirani je, a ujedno i najteži zadatak odgojitelja.
- (3) **Razvijanje osjećaja normalnosti**. U kontekstu alternativne skrbi za djecu često se spominje aspekt normalizacije, jer je već sam život izvan vlastite obitelji „neredovito” stanje za dijete. No, iako ne žive u vlastitoj obitelji, za djecu u okviru skrbi potrebno je osigurati uvjete koji će im omogućiti život što sličniji uobičajenom („redovnom”) životu. S tim u vezi važno je da djeca žive u manjim stambenim zajednicama koje su integrirane u lokalne zajednice, da imaju pristup svim uslugama koje su im potrebne, da se školuju i da se uključe u aktivnosti slobodnog vremena zajedno sa svojim vršnjacima koji žive u svojim obiteljima. Pritom je važno i da djeca mogu aktivno sudjelovati u odlukama i izborima koji se tiču njihova života. Na taj način djeca izdvojena iz svojih obitelji mogu odrastati kao i njihovi vršnjaci, ostvarujući u cijelosti svoja prava. Život u manjim jedinicama, u obiteljskom tipu skrbi, omogućuje djeci svakodnevna životna iskustva (npr. kuhanje, briga o kućanstvu, druženje sa susjedima), koja će im biti iznimno korisna pri kasnijem samostalnom životu nakon izlaska iz skrbi. U ovakvom okruženju djeca mogu razvijati osjećaj produktivnosti, svrhovitosti i pripadanja, koji kasnije mogu replicirati u drugim životnim okruženjima i odnosima.

¹³⁸ Anglin, J. P. (2002). *Pain, normality, and the struggle for congruence: Reinterpreting residential care for children and youth*. Haworth Press.

Kako bi se postigli pozitivni ishodi kod djece u skrbi, važno je da budu osigurani sljedeći elementi:

- **Pravovremena i sveobuhvatna procjena potreba djece kako bi se osiguralo dobro razumijevanje potreba djece.** Pritom je važno da svi djelatnici uključeni u skrb o djeci steknu dobro razumijevanje potreba djece, ali i da pomognu djeci da steknu uvid u vlastite potrebe, da mogu razumjeti što im treba i da mogu smislenije sudjelovati u procesu skrbi.
- **Aдекватna diferencijacija intervencija** sukladno potrebama djece podrazumijeva prilagođavanje intervencija specifičnim potrebama i mogućnostima djece. U tom smislu važno je formiranje odgojnih grupa u kojima su djeca sa sličnim potrebama kako bi intervencije bile uspješnije. Nadalje, diferencijacija znači i kontinuirano usklađivanje i prilagodbu intervencije, u smislu intenziteta i strukture, praćenjem dinamike u grupi, odnosno dinamike potreba svakog pojedinog djeteta.
- Potrebno je uključiti **multidisciplinarni tim stručnjaka** u proces skrbi o djeci koja su izdvojena iz vlastitih obitelji, **ali i osigurati usklađeno djelovanje različitih sustava koji su ključni za razvoj djece.** Uz stručnjake iz temeljnih pomažućih djelatnosti kao što su socijalni rad, socijalna pedagogija i psihologija, važno je uključivanje dječjih i adolescentnih psihijatara, psihoterapeuta, pedagoga, edukacijskih rehabilitatora, radnih terapeuta, nastavnika i drugih stručnjaka. Neizostavno je povezivanje i usklađivanje stručnog rada u skrbi s intervencijama u školi, s pristupom zdravstvenoj zaštiti, s uključivanjem u aktivnosti u zajednici itd. U kontekstu odraslih osoba koje sudjeluju u procesu skrbi važne su i različite skupine tzv. paraprofesionalaca, kao što su interkulturni medijatori, prevoditelji, kao i pomoćno-tehničko osoblje.
- **Stručni rad važno je organizirati kao jedinstvenu stručnu cjelinu.** Svi stručnjaci uključeni u život i rad s djecom moraju biti povezani i moraju uskladiti svoj rad i stručne postupke. U tom smislu važno je osigurati stabilno okruženje vidljivo kroz redovitu strukturu dana (rutine) kao osnovu stručnog rada na koju se neophodno moraju nadovezivati specifične tretmanske aktivnosti i programi usmjereni na potrebe i rizike korisnika.
- **Područja stručnog rada i metode rada trebaju biti usklađeni s razvojnim, kognitivnim i socijalno-emocionalnim funkcioniranjem djece.** Kod planiranja intervencija potrebno je imati u vidu razvojni put djeteta, te voditi računa o tome u kojoj se razvojnoj fazi pojedino dijete nalazi, koji su mu trenutačni razvojni zadaci i mogućnosti u odnosu na regulaciju emocija, kognitivni status, odnose s drugima itd. Ciljevi i metode trebaju pratiti i poticati razvojne i emocionalne procese na način koji je i samom djetetu prihvatljiv i dostižan. Posebno je potrebno uvažiti razvojne faze u kojima se djeca nalaze, te u tom smislu prepoznati i razdvojiti značajke razvojnih faza od manifestacije problema u ponašanju. Jednako tako, važno je uvažiti i rodne i kulturne specifičnosti djece. Ovakav pristup važan je kako bi se omogućilo da svako dijete ima svoj vlastiti prostor, tempo i način promjene.
- **Primjena adekvatnih metoda i tehnika rada,** koje su dovoljno fleksibilne da omogućuju individualizirani pristup i da uvažavaju specifičnosti pojedinog djeteta, okruženja i odgojne grupe. U radu je potrebno kombinirati individualni i grupni pristup, klasične odgojne metode kao što su razgovor, usmjeravanje, savjetovanje, korekcija s elementima iskustvenog učenja i doživljajne pedagogije. Važno je koristiti širok spektar metoda, od kognitivnih do ekspresivnih, kako bi se omogućio sveobuhvatni pristup. Potrebno je istaknuti i važnost korištenja metoda usmjerenih

na senzorna iskustva (dodir, miris, sluh, vid, pokret), koja pomažu povezivanju emocionalnog, kognitivnog i tjelesnog.

- **Stručni rad treba biti temeljen na (tretmanskome) odnosu** koji omogućava razvoj povezanosti i povjerenja između djeteta i stručnjaka. Riječ je o uspostavi odnosa u kojem se dijete može osjećati uvaženo i prihvaćeno sa svim svojim potrebama, te imati siguran temelj za daljnji razvoj. Tretmanski je odnos profesionalni, strukturirani odnos koji se temelji na povjerenju, prihvaćanju, empatiji i suradnji, a usmjeren je na podršku djetetu i na postizanje odgojnih ciljeva.
- **Omogućiti djeci različite mogućnosti za participaciju u svakodnevnom životu, kao i u tijeku skrbi.** Pritom je važno približiti se perspektivi djece, i uvažiti je, te prihvatiti djecu kao suradnike u tom procesu.
- **Okruženje u kojemu borave djeca, ali i stručnjaci, treba doprinositi osjećaju sigurnosti i stabilnosti.** Potrebno je urediti okruženje koje istovremeno zadovoljava i aspekt privatnosti (u smislu dovoljnog prostora za svako pojedino dijete i mogućnosti zadovoljavanja potrebe za privatnošću i povremenim osamljivanjem) i aspekt zajedništva (u smislu prostora za druženje i rad djece i stručnjaka). Okruženje bi također trebalo biti takvo da kod djece potiče razvoj pripadnosti i odgovornosti (domaćinstva) za prostor u kojem žive.
- **Razvijati različite oblike rada s obiteljima djece u skrbi** te poticati razvoj novih, cjelovitih intervencija koje aktivno uključuju obitelj djeteta ili druge važne osobe u matičnim životnim sredinama, koji mogu osigurati uspješniju kasniju integraciju u zajednicu. Rad s obitelji treba biti sastavni dio stručnog rada, pa je u tom smislu važna suradnja s nadležnim socijalnim radnicima, organizacijama civilnog društva i dr. Posebno treba uvažiti činjenicu da nisu samo djeca „oduzeta roditeljima“, nego da su i djeci „oduzeti roditelji i drugi članovi obitelji“, pa je potrebno raditi na povezivanju s obitelji, tj. na odnosima s obitelji, osim ako to nije u suprotnosti s dobrobiti djeteta.
- **Redovito praćenje procesa skrbi (tijeka intervencije),** usklađivanje s aktualnim potrebama djece te **sustavna evaluacija stručnog rada** u odnosu na pojedino dijete, ali i u odnosu na specifične programe i aktivnosti.
- **Razviti adekvatni sustav naknadne skrbi za djecu po završetku smještaja.** Pažljivim planiranjem naknadne skrbi djeci se osigurava osjećaj veće izvjesnosti i podrške već od samog početka smještaja, te im se pruža podrška u svim segmentima osamostaljenja.

PRINCIPI RADA U ORGANIZIRANOM STANOVANJU

Stručna definicija organiziranog stanovanja govori kako je riječ o zajedničkom životu djece i stručnjaka u manjoj stambenoj jedinici (stanu ili kući) čije okruženje i struktura rada doprinose osjećaju sigurnosti, stabilnosti i povjerenja. Ovakav oblik skrbi najbliži je obiteljskom načinu života, a temelji se na načelu uključenosti djece u zajednicu te na načelu normalizacije života u skrbi i svođenja institucionalne klime na minimum. Struktura rada i način života u organiziranom stanovanju usmjereni su na usvajanje životnih i socijalnih vještina. Organizirano stanovanje predstavlja životnu zajednicu, prvenstveno djece, ali i stručnjaka, s fokusom na razvoj odnosa, odgovornosti i samostalnosti.

Osnovni su principi rada u organiziranom stanovanju sljedeći:

- **Manji broj djece u grupi** (zajednici), koji omogućava veću posvećenost stručnjaka. Optimalan broj djece u jedinici organiziranog stanovanja ne bi trebao prelaziti šestero kako bi se zadržala prirodnost životne grupe i omogućila sigurnost i stabilnost. Aktualni Zakon o socijalnoj skrbi¹³⁹ propisuje do osmero djece u jedinici organiziranog stanovanja. U publikaciji UNICEF-a pod nazivom Bijela knjiga – Institucionalna skrb malog opsega¹⁴⁰ predlaže se broj od četvero do šestero djece, pri čemu se posebno naglašava i važnost optimalnog omjera djece i stručnjaka koji se o njima brinu kako bi se osigurala mogućnost individualizacije i predana skrb o svakom djetetu.
- Zbog manjeg životnog prostora, koji uvjetuje veću usmjerenost članova životne zajednice (djece i stručnjaka) jednih na druge, omogućavaju se **bliži i intenzivniji odnosi, koji donose veću prisnost i povjerenje**. Ovakvo životno okruženje **povoljnije je za razvoj pozitivnih odnosa** između djece i stručnjaka, ali i među samom djecom.
- **Poticanje i razvoj samostalnosti te preuzimanje odgovornosti za suživot** u zajednici temeljna je okosnica svakodnevnog života. Skrb o sebi, ali i o drugima u životnoj grupi važan je životni zadatak i učenje za kasniji samostalni život. Briga o hrani i higijeni te zajedničko donošenje odluka o pravilima, jelovniku i aktivnostima jačaju kapacitet djece za osamostaljivanje, ali i pozitivno utječu na razvoj suradnje i tolerancije.
- **Veća razina individualizacije i pristupa usmjerenog na pojedinu osobu** omogućena je kroz bliže, intenzivnije i životnije interakcije djece i stručnjaka.
- **Osjećaj zajedništva i pripadnosti životnoj zajednici** u kojoj se i djeca i stručnjaci mogu osjećati prihvaćeno (imati svoje mjesto u zajednici) i uključeno (znati da su njihova prisutnost i doprinos važni i prihvaćeni). Na razini zajednice (grupe) dijele se i transformiraju dosadašnja iskustva, te se stvaraju nova iskustva i zajednička značenja. Zajedništvo i pripadnost grupi (u organiziranom stanovanju) pomažu u smanjivanju osjećaja izoliranosti i izgradnji pozitivnog identiteta.
- **Uključenost u zajednicu** koja doprinosi smanjivanju stigmatizacije djece u skrbi. Život u stanu ili kući koji su nalik drugim stanovima i kućama u naselju, mogućnost pohađanja redovnih obrazovnih programa i izvanškolskih aktivnosti, mogućnost

¹³⁹ Zakon o socijalnoj skrbi. (2022). *Narodne novine* 18/22, 46/22, 119/22, 71/23, 156/23.

¹⁴⁰ *Bijela knjiga – Uloga institucionalne skrbi malog opsega kod djece u prijelazu s institucionalne skrbi na skrb u zajednici te u ukupnom spektru skrbi u Europi i Središnjoj Aziji*. (2024). Ured UNICEF-a za Hrvatsku. <https://www.unicef.org/croatia/media/15616/file/Bijela%20knjiga%20%20Institucionalna%20skrb%20malog%20opsega.pdf.pdf>.

odlaska u kino, kafić ili park omogućuju djeci u skrbi život kakav imaju i njihovi vršnjaci koji žive u vlastitim obiteljima.

KLJUČNO!

38

Organizirano stanovanje NIJE (samo) stan ili kuća. To je zajednica koju stvaraju djeca i stručnjaci, u kojoj se svi mogu osjećati uvaženo, sigurno i prihvaćeno. Baš poput obitelji, i ovakve zajednice trebaju biti sigurna luka, poligon za učenje i testiranje novih životnih uloga i vještina, kao i prilika za ostvarivanje bliskih, formativnih i poticajnih odnosa.

SPECIFIČNOSTI ORGANIZIRANOG STANOVANJA ZA DJECU BEZ PRATNJE

Kao što je napomenuto u uvodnom dijelu Smjernica, postoji slaganje među stručnjacima (ali i među djecom) da je sadašnji oblik smještaja djece bez pratnje – u ustanove za djecu s problemima u ponašanju, u ustanove za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi ili u prihvatilišta za odrasle tražitelje međunarodne zaštite – neprimjerno rješenje, koje ne odgovara dobro na potrebe ove skupine djece. Stručnjaci poručuju kako institucionalni smještaj može biti samo privremeno rješenje, isključivo za prvi prihvati i ograničenog trajanja^{141, 142, 143, 144}. Činjenica da djeca bez pratnje samo kratkotrajno ostaju u Hrvatskoj ne smije biti razlog davanja prednosti institucionalnom tipu smještaja, već se svaki oblik skrbi o djeci bez pratnje treba temeljiti na njihovim potrebama i treba biti u skladu s njihovim najboljim interesom¹⁴⁵.

Djeca bez pratnje koja su imala iskustvo boravka u organiziranom stanovanju navela su puno prednosti ove socijalne usluge, pri čemu su naglasila mogućnost zadržavanja kontakata s drugom djecom bez pratnje sličnog porijekla, ali i mogućnost izgradnje odnosa s djecom u lokalnoj zajednici. Neka djeca bez pratnje navode i kako im je iskustvo organiziranog stanovanja omogućilo da osjete jaču pripadnost Hrvatskoj¹⁴⁶.

Inozemni primjeri organiziranog stanovanja za djecu bez pratnje

I u drugim zemljama nalazimo model organiziranog stanovanja za djecu bez pratnje kojim se potiče samostalan život, uglavnom "mladih starije dobi", a koji je kvalitetna alternativa institucionalnom tipu smještaja.

U **Italiji**, u Milanu, razvijen je model samostalnog življenja u zajednici uz povremenu podršku stručnjaka. Fokus skrbi bio je na završavanju obrazovanja te pronalasku

¹⁴¹ Herceg Pakšić, B. & Jeđud Borić, I. (2017). *Procjena potreba za izgradnjom kapaciteta u sustavu zaštite djece bez pratnje. Završno izvješće*. Centar za nestalu i zlostavljenu djecu.

¹⁴² Babić, G. (2020). Djeca bez pratnje u svjetlu migrantske krize u Centru za pružanje usluga u zajednici Zagreb-Dugave. *Kriminologija & socijalna integracija*, 28 (1), 115–132. <https://doi.org/10.31299/ksi.28.1.6>.

¹⁴³ Župarić-Iljić, D. (2024). *Studija o djeci bez pratnje u Republici Hrvatskoj*. UNHCR.

¹⁴⁴ Župarić-Iljić, D. (2025). *Put k osnaživanju: Unaprjeđenje usluga za djecu u pokretu. Izvješće o provedenom prikupljanju podataka o iskustvima djece bez pratnje i stručnjaka koji im pružaju neposrednu zaštitu i podršku*. Ured UNICEF-a za Hrvatsku.

¹⁴⁵ Župarić-Iljić, D. (2024). *Studija o djeci bez pratnje u Republici Hrvatskoj*. UNHCR.

¹⁴⁶ Župarić-Iljić, D. (2024). *Studija o djeci bez pratnje u Republici Hrvatskoj*. UNHCR.

zaposlenja. Stručnjaci su, također, u radu s mladima poticali njihov kontakt i druženja s lokalnim stanovništvom¹⁴⁷.

U **Grčkoj** je također razvijen model polusamostalnog života djece bez pratnje u Ateni. Kroz projekt FUTURA (*Fostering the Transition of Unaccompanied children to Adulthood*) u Ateni su osigurani stanovi za djecu bez pratnje u dobi od 16 do 18 godina, uz nadzor i praćenje stručnjaka¹⁴⁸. Mladima je osigurana sveobuhvatna i individualizirana podrška. Djeci se omogućavaju: pravna pomoć, individualna i grupna psihosocijalna podrška, neformalno obrazovanje i radionice za razvoj životnih vještina.

U **Belgiji**, u gradu Anterpenu, razvijen je program CURANT¹⁴⁹, u kojem se spajaju djeca bez pratnje u dobi od 17 do 20 godina s vršnjacima iz domaćeg stanovništva. Gradska uprava daje im u najam stanove i kuće u kojima mogu zajedno stanovati. Na taj način potiče se druženje i integracija djece bez pratnje i mladih iz lokalne zajednice te se razvija međuvršnjačka podrška u procesu osamostaljenja.

U **Cipru**¹⁵⁰ su osnovane stambene jedinice za djecu bez pratnje stariju od 16 godina. Stambene jedinice osmišljene su za polusamostalan način života, odnosno za život uz povremenu stručnu podršku. Cilj je ovakvog tipa smještaja olakšati prijelaz k potpuno samostalnom životu i omogućiti bolji pristup socijalnim uslugama na lokalnoj i nacionalnoj razini.

U **Nizozemskoj** djeca bez pratnje mogu biti smještena u tzv. prihvatilišta manjeg opsega (*KWE – small scale shelters*), koja koordinira organizacija NIDOS.¹⁵¹ Riječ je o obliku skrbi za djecu koja su već razvila određenu razinu samostalnosti. Djeci su omogućeni podrška i vođenje mentora (stručnjaka) neke od organizacija za rad s mladima. U jednoj stambenoj jedinici smješteno je četvero-petero djece.

¹⁴⁷ ISMU Foundation. (2019). At a Crossroad. Unaccompanied and Separated Children in their Transition to Adulthood in Italy. UNICEF, UNHCR e IOM, Roma. https://publications.iom.int/system/files/pdf/at_a_crossroads_unaccompanied_and_separated_children.pdf.

¹⁴⁸ International Rescue Committee. (n. d.). Supporting refugee children in Athens: What is the FUTURA project? <https://www.rescue.org/eu/where-we-work/hellas-en/supporting-refugee-children-athens>.

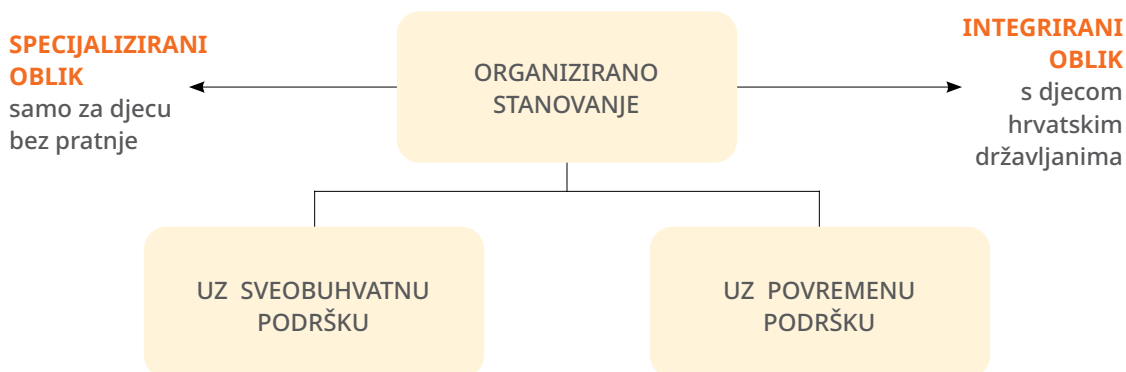
¹⁴⁹ European Commission. (2017). CURANT: House sharing for unaccompanied young refugees with local youngsters in Antwerp. https://ec.europa.eu/regional_policy/en/projects/Europe/curant-house-sharing-for-unaccompanied-young-refugees-with-local-youngsters-in-antwerp.

¹⁵⁰ European Migration Network. (2024). Children in migration 2021–2022: An Overview. https://emn.ie/wp-content/uploads/2024/08/EMN-study-on-children-in-migration_en.pdf.

¹⁵¹ Directorate-General for Migration and Home Affairs. (2024). Practitioners' handbook on safeguarding unaccompanied and separated children's rights through the EU Charter of Fundamental Rights. European Commission. https://home-affairs.ec.europa.eu/document/download/ca2206e3-52d0-439f-8850-6d961275987a_en?filename=Handbook%20on%20Safeguarding%20Unaccompanied%20and%20Separated%20Children_en.pdf.

Oblici organiziranog stanovanja za djecu bez pratnje

Organizirano stanovanje za djecu bez pratnje moguće je pružati uz sveobuhvatnu i povremenu podršku sukladno Pravilniku o mjerilima za pružanje socijalnih usluga¹⁵². Kada je riječ o djeci bez pratnje, postoje različite mogućnosti organizacije ove usluge: kao **zajednice u kojoj se nalaze isključivo djeca bez pratnje homogena po svojim obilježjima i potrebama (specijalizirani oblik) ili uključivanjem djece bez pratnje u već postojeća organizirana stanovanja s djecom hrvatskim državljanima (integrirani oblik)** (slika 1.). Trenutačno se navedena usluga pruža isključivo u integriranom obliku, pri čemu su djeca bez pratnje uključena u postojeća organizirana stanovanja.

Slika 1. Oblici organiziranog stanovanja za djecu bez pratnje

Organizirano stanovanje uz sveobuhvatnu podršku podrazumijeva 24-satnu prisutnost i podršku stručnjaka (primarno odgojitelja) u zajednici te intenzivan rad s djecom, dok organizirano stanovanje uz povremenu podršku podrazumijeva povremeni nadzor stručnjaka i veću samostalnost života za mlade. Riječ je o diferenciranim oblicima u odnosu na dob djece i mladih te tijek skrbi o njima, pri čemu je uobičajena praksa za smještaj u organizirano stanovanje uz povremenu podršku – starija dob, urednost razvoja djeteta i procjena stručnjaka za spremnost za ovakav oblik života. Ovi uobičajeni oblici provođenja ove usluge mogu se primijeniti i za djecu bez pratnje. Međutim, takva praksa otvara pitanje o pravu sve djece na ovakav oblik skrbi kao dijelu pripreme za izlazak iz skrbi, neovisno o dobi ili procjeni spremnosti.

U skladu s pristupom temeljenim na pravima djeteta, pravo na pripremu za samostalan život dio je šireg prava na razvoj, sudjelovanje i zaštitu, kako je definirano Konvencijom o pravima djeteta (čl. 6., 12., 27.) i potvrđeno u smjernicama Vijeća Europe o alternativnoj skrbi za djecu. Organizirano stanovanje uz povremenu podršku treba se promatrati kao oblik skrbi koji omogućuje postupnu tranziciju iz institucionalne ili obiteljske skrbi prema samostalnosti, uz osiguranu emocionalnu, socijalnu i praktičnu podršku.

Stoga bi kriteriji za pristup ovom obliku skrbi trebali biti fleksibilniji i usmjereni na individualne potrebe i prava djeteta, a ne isključivo na dob ili procjenu spremnosti. Takav pristup osigurava jednakost u ostvarivanju prava na pripremu za izlazak iz skrbi za svu djecu i mlade.

¹⁵² Pravilnik o mjerilima za pružanje socijalnih usluga. (2022). *Narodne novine* 110/2022, 58/2024.

Unatoč tome, Smjernice *EASO-a* o uvjetima prihvata djece bez pratnje (2018) u 13. standardu kao kriterij predlažu procjenu zrelosti djeteta i autonomije prije usmjeravanja u samostalno stanovanje nakon dobi od 16 godina.

Prema međunarodnim smjernicama^{153, 154, 155, 156, 157}, odluke o smještaju djece bez pratnje moraju se temeljiti na **načelu najboljeg interesa djeteta**, uz izbjegavanje dugotrajne institucionalizacije i uz promicanje života u zajednici.

Hijerarhija skrbi koju preporučuju UN-ove smjernice započinje ponovnim ujedinjenjem s obitelji, zatim obiteljskim tipovima skrbi (srodnička skrb, udomiteljstvo), a potom organiziranim stanovanjem u malim grupnim domovima ili stambenim zajednicama, dok se institucionalni smještaj velikog kapaciteta koristi isključivo u hitnim situacijama i na najkraće moguće razdoblje.

U tom okviru razlikuju se dva modela organiziranog stanovanja za djecu bez pratnje:

- a) **Specijalizirani oblik**, koji podrazumijeva smještaj djece bez pratnje u jedinice namijenjene isključivo ovoj skupini, uz diferenciranje prema obilježjima i potrebama, što omogućuje intenzivnu podršku u početnoj fazi – psihosocijalnu podršku i podršku mentalnom zdravlju, rad na traumatskim i negativnim iskustvima, socijalizaciju i integraciju u lokalnu zajednicu i društvo, učenje hrvatskog jezika, pripremu za uključivanje u obrazovanje ili uključivanje u svijet rada (ukoliko su stariji od 16 godina), kao i dostupnost posebno educiranih stručnjaka i interkulturnih medijatora, dostupnost prevoditelja i prilagođenih usluga (prehrana, vjerske prakse). Ovakav model omogućuje da djeca borave zajedno sa sebi sličnim vršnjacima (možda čak i sunarodnjacima), što može pružiti osjećaj sigurnosti i olakšati prilagodbu. Prilagodba na život u Hrvatskoj tako bi mogla biti postupna i u skladu s potrebama i tempom djece, a činjenica da se organizirana stanovanja nalaze unutar lokalnih zajednica (naselja) omogućava i postupnu integraciju u život zajednice. S vremenom (s usvajanjem jezika i uključivanjem u obrazovanje, slobodne aktivnosti i rad) djeca bez pratnje mogu prijeći u integrirani oblik organiziranog stanovanja s djecom hrvatskim državljanima, te se time još više približiti integraciji u društvo. Ovaj model omogućuje i veću koncentraciju stručne pomoći i podrške, ali i veći fokus djece na proces prilagodbe. S druge strane, ovaj model nosi rizik od izolacije, stigmatizacije i dugoročne neodrživosti, jer zahtijeva visoke početne troškove osnivanja novih jedinica, zapošljavanja stručnjaka i prevoditelja te stalne resurse za održavanje specijaliziranih programa unatoč nestabilnom (i nestalnom) broju djece, zbog čega je potrebno predvidjeti opcije rada u slučaju manjeg broja djece ili za moguća razdoblja kada neće biti djece bez pratnje koja se mogu smjestiti u ovakav oblik skrbi. Koristi od ovog modela organiziranog stanovanja visoka su razina zaštite i

¹⁵³ Ujedinjeni narodi. *Smjernice za alternativnu skrb o djeci* [Guidelines for the Alternative Care of Children]. Ujedinjeni narodi.

¹⁵⁴ *Inter-agency guiding principles on unaccompanied and separated children*. International Committee of the Red Cross (ICRC), International Rescue Committee (IRC), Save the Children UK, UNICEF, UNHCR & World Vision International. <https://www.unhcr.org/publications/inter-agency-guiding-principles-unaccompanied-and-separated-children>.

¹⁵⁵ UNHCR & UNICEF. (2017). *Safe & sound: What states can do to ensure respect for the best interests of unaccompanied and separated children in Europe*. United Nations High Commissioner for Refugees & United Nations Children's Fund. <https://www.unhcr.org/protection/children/56e800939/safe-sound-states-can-ensure-respect-best-interests-unaccompanied-separated.html>.

¹⁵⁶ UNICEF (2022). *UASC theory of change narrative*. <https://www.unicef.org/media/130701/file/UASC%20Theory%20of%20Change%20Narrative.pdf>.

¹⁵⁷ United Nations Committee on the Rights of Persons with Disabilities. (2022). *Guidelines on deinstitutionalization, including in emergencies* (27th session, Geneva). United Nations.

brza dostupnost usluga na jednom mjestu, no procjena pokazuje da je dugoročno skuplji i manje održiv, opravdan privremeno ili za djecu s kompleksnim potrebama.

- b) Integrirani oblik**, u kojem se djeca bez pratnje uključuju u već postojeće životne zajednice s djecom hrvatskim državljanima, promiče socijalnu inkluziju, normalizaciju života i dugoročnu održivost. Troškovi su niži jer se koriste postojeći kapaciteti, no model zahtijeva dodatnu obuku osoblja i prevoditeljsku podršku. Njegove prednosti uključuju smanjenje stigmatizacije, usklađenost s međunarodnim standardima i dugoročnu ekonomičnost, uz uvjet ulaganja u podršku i obuku. U nedostatku specijaliziranog modela, trenutačno se u Hrvatskoj djeca odmah uključuju u integrirani model. Pojedini stručnjaci ne preporučuju integraciju u početnim fazama prilagodbe, no međunarodni standardi ne zabranjuju integraciju odmah po dolasku. Naglašava se: 1) potreba za individualnom procjenom djeteta i uključenosti djeteta u proces donošenja odluke, 2) priprema zajednice (uključujući pripremu i konzultacije s djecom koja već žive u toj stambenoj jedinici) i 3) osiguravanje adekvatnih stručnih radnika, poput interkulturalnih medijatora i dodatnih odgojitelja uz stručnu podršku. Važno je da ovaj proces integracije bude u skladu s najboljim interesima sve djece i postupan. Suživot s djecom hrvatskim državljanima svakako je poželjan model i predstavlja veću razinu integracije.

Usporedba modela pokazuje da specijalizirani oblik ima prednost u zaštiti i dostupnosti resursa, dok integrirani oblik prednjači u inkluziji, socijalnoj integraciji, održivosti i aspektu troškova i koristi (*cost-benefit*). Dugoročno, integrirani je model ekonomičniji i društveno prihvatljiviji, dok je specijalizirani opravdan samo privremeno, kada je potrebna intenzivna podrška.

No, važno je naglasiti da svaka odluka mora biti vođena **načelom najboljeg interesa djeteta i individualnom procjenom, uz osiguravanje postupne integracije i dostupnosti potrebnih resursa**, kako bi se izbjegla segregacija i osiguralo ostvarivanje prava djece na život u obiteljskom okruženju i lokalnoj zajednici.

Potencijalni rizici održivosti modela organiziranog stanovanja za djecu bez pratnje proizlaze iz nekoliko ključnih čimbenika. Prvo, specijalizirani modeli koji zahtijevaju visoku koncentraciju stručnjaka, prevoditelja i interkulturalnih medijatora te osiguranje prilagođenih usluga (psihosocijalna podrška, zdravstvena skrb, obrazovanje) imaju značajno veće troškove osnivanja i održavanja. U kontekstu ograničenih nacionalnih proračuna, takvi modeli mogu dovesti do financijskog opterećenja sustava, osobito ako broj djece varira i ostaje nepredvidiv. Drugo, politike Europske unije, uključujući novi Pakt o migracijama i azilu (2024), naglašavaju potrebu za održivim, inkluzivnim rješenjima temeljenima na životu u zajednici, uz izbjegavanje institucionalnih oblika skrbi. Time se potiče razvoj fleksibilnih, decentraliziranih modela koji koriste postojeće kapacitete (integrirani oblik organiziranog stanovanja, udomiteljstvo), što je dugoročno ekonomičnije i usklađeno s načelom najboljeg interesa djeteta. U tom smislu, specijalizirani modeli mogu se razmatrati kao privremeno rješenje za djecu s kompleksnim potrebama, dok integrirani modeli i obiteljski tipovi skrbi predstavljaju održivije opcije u skladu s europskim standardima i financijskim realnostima.

Održivost organiziranog stanovanja u odnosu na druge oblike skrbi o djeci bez pratnje

43

Analiza održivosti različitih modela skrbi za djecu bez pratnje pokazuje da specijalizirani oblik uz sveobuhvatnu podršku, iako osigurava najvišu razinu zaštite, ima najviše troškove ($\approx$ 1800 EUR) i opravdan je samo privremeno ili za djecu s kompleksnim potrebama. Integrirani oblik uz sveobuhvatnu podršku osigurava stabilnost i kvalitetu skrbi, što je važno s obzirom na trend dolaska sve mlađe djece u Hrvatsku, ali zahtijeva značajne resurse ($\approx$ 1500 EUR). Integrirani oblik uz povremenu podršku namijenjen je dobnoj skupini djece starije od 16 godina (koja čine većinu djece bez pratnje), ima niže troškove ($\approx$ 950 EUR), ali nosi rizik nedovoljne supervizije i sporije reakcije u kriznim situacijama.

Smještaj u prihvatilištima ($\approx$ 700 EUR) i velikim rezidencijalnim ustanovama ($\approx$ 1300 EUR) ima niže troškove, ali je u suprotnosti s međunarodnim smjernicama zbog rizika institucionalizacije i slabije integracije.

Udomiteljstvo, uz povećanje naknade za 20 % prema UNICEF-ovoj preporuci i nizozemskom modelu ($\approx$ 720 EUR), pokazuje najbolji omjer troškova i koristi, uz visoku razinu inkluzije i usklađenost s načelom najboljeg interesa djeteta.

Pri razvoju modela potrebno je uključiti obvezu izrade planova za hitne situacije (evakuacije, masovni prihvati), uz osiguranje mobilnih multidisciplinarnih timova i regionalne raspodjele kapaciteta (UNICEF, 2024)¹⁵⁸.

Moguće je promišljati razvoj modela koji obuhvaćaju cijeli kontinuum skrbi – od obiteljskog oblika smještaja u udomiteljskim obiteljima do organiziranog stanovanja (specijalizirani i integrirani oblik, uz sveobuhvatnu i povremenu podršku) – uz uspostavu specijaliziranih modela te postupno jačanje kapaciteta za integrirane modele sa sveobuhvatnom podrškom, posebno za mlađu djecu i djecu s kompleksnim potrebama, te s povremenom podrškom za djecu koja izlaze iz skrbi.

U hrvatskom kontekstu, većina djece bez pratnje trenutačno se smješta u prihvatilišta za tražitelje međunarodne zaštite, a potom u ustanove socijalne skrbi, najčešće one za djecu s problemima u ponašanju, dok manji dio boravi u domovima za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi. Obje vrste ustanova pružaju i usluge organiziranog stanovanja, a postoje pozitivni primjeri integriranog organiziranog stanovanja uz sveobuhvatnu podršku, kao i uz povremenu podršku. Udomitelja kontinuirano nedostaje, što potvrđuje podatak da je samo petero djece bilo smješteno u udomiteljstvo.

U tom okviru, organizirano stanovanje može imati vrijednu ulogu kada obiteljski smještaj nije izvediv, uz **osiguravanje individualiziranih procjena, pripremu zajednice, osiguravanje stručnjaka s adekvatnim znanjima i vještinama, sigurnosnih mehanizama i supervizije.**

¹⁵⁸ UNICEF. (2024). *Zaštita djece evakuirane iz ustanova u Ukrajini u sedam zemalja Europske unije i Tursku: Regionalni pregled UNICEF-ova pristupa, naučenih lekcija i preporuka [Protection of Children Evacuated from Institutions in Ukraine to Seven EU Countries and Türkiye: Regional Overview of UNICEF's Approach, Lessons Learned and Recommendations]*. UNICEF.

Analize troškova i koristi (cost-benefit) pokazuju da su obiteljski oblici skrbi dugoročno značajno isplativiji od institucionalnih rješenja, ne samo zbog nižih izravnih troškova, već i zbog boljih obrazovnih, zdravstvenih i socijalnih ishoda djece. UNICEF-ova analiza javnih financija za djecu naglašava da ulaganje u obiteljske modele smanjuje buduće troškove socijalne skrbi i zdravstva te povećava društveni povrat (PF4C, 2021)¹⁵⁹. Studije u Europskoj uniji pokazuju da deinstitutionalizacija i prelazak na obiteljsku skrb donose uštede od 30 do 50 % po djetetu u odnosu na dugotrajni boravak u instituciji, uz bolje ishode u obrazovanju i zapošljavanju (James et al., 2022)¹⁶⁰. Istraživanje u Mađarskoj (Bárdits & Kertesi, 2025)¹⁶¹ potvrđuje da djeca u udomiteljstvu imaju znatno bolje rezultate u obrazovanju i mentalnom zdravlju, što dugoročno smanjuje javne troškove.

IOM također naglašava potrebu za modelima koji su troškovno održivi i integrirani u lokalne zajednice, jer visoki fiksni troškovi klasičnih institucija često nadmašuju koristi, dok fleksibilni modeli stanovanja uz podršku mogu biti financijski i socijalno učinkovitiji (IOM, 2024)¹⁶². UNHCR također ističe da pristup sigurnom i pristupačnom stanovanju za maloljetnike bez pratnje treba biti planiran uz procjenu dugoročnih koristi, uključujući smanjenje rizika od beskućništva i povećanje integracije.¹⁶³

Organizacija smještaja i skrbi u organiziranom stanovanju za djecu bez pratnje

Organizacija smještaja i skrbi ponajprije se temelji na načelima Konvencije o pravima djeteta (UN, 1989). U središtu svake odluke nalazi se najbolji interes djeteta (čl. 3), što znači da se smještaj planira prema individualnim potrebama djeteta, uzimajući u obzir dob, jezik, kulturu, zdravstveno stanje i prethodna iskustava. Smještajni kapaciteti moraju biti dostupni svim skupinama djece, bez obzira na porijeklo, spol, vjeru i sl., čime se poštuje pravo na zaštitu od diskriminacije (čl. 2). Tijekom smještaja i skrbi nužno je uključiti dijete bez pratnje u donošenje odluka o vlastitom smještaju i tijeku skrbi, što je u skladu s pravom na izražavanje mišljenja o svim pitanjima koja se na njega odnose (čl. 12). Nadalje, predstavljene smjernice predviđaju smještaj u manjim jedinicama, izbjegavanje kontakta s odraslim tražiteljima međunarodne zaštite te prisutnost stručnjaka i kulturnih medijatora, što je u skladu s pravom na zaštitu od nasilja (čl. 19). Kod organizacije smještaja iznimno je važno poštovati i pravo na privatnost (čl. 16), što se postiže uređenjem prostora koji uključuje osobne ormariće te osigurava mogućnost osamljivanja i poštovanje osobnog prostora.

Organizirano stanovanje za djecu u alternativnoj skrbi najčešće podrazumijeva smještanje djece u kuće ili stanove, a u Pravilniku o mjerilima za pružanje socijalnih usluga¹⁶⁴ propisana

¹⁵⁹ UNICEF. (2020). *The contribution public finance for children can make to realizing child protection objectives*. UNICEF. <https://www.unicef.org/social-policy/public-finance-children-child-protection>.

¹⁶⁰ James, S., Wilczek, L., Kilian, J., Timonen-Kallio, E., Bravo, A., del Valle, J. F., Formentri, L., Petrauskiene, A., Pivoriene, J. & Rigamonti, A. (2022). A Comparative Analysis of Residential Care: A Five-Country Multiple Case-Design Study. *Child Youth Care Forum*, 51, 1031–1062. <https://doi.org/10.1007/s10566-021-09666-6>.

¹⁶¹ Bárdits, A., Kertesi, G. (2025). Family foster care or residential care: the impact of home environment on children raised in state care. *Journal of Population Economics*, 38, 74. <https://doi.org/10.1007/s00148-025-01129-9>.

¹⁶² International Organization for Migration (IOM). (2024). *Introduction to Social and Affordable Housing Solutions*. IOM, Geneva.

¹⁶³ UNHCR. (2024). *Integration Handbook. Access to secure and affordable housing* <https://www.unhcr.org/handbooks/ih/housing/access-secure-and-affordable-housing>.

¹⁶⁴ Pravilnik o mjerilima za pružanje socijalnih usluga. (2022). *Narodne novine* 110/2022, 58/2024.

su mjerila prostora, opreme i radnika. U Pravilniku su razrađena zajednička mjerila za uslugu organiziranog stanovanja i posebna mjerila za provođenje usluge organiziranog stanovanja za djecu i mlađe punoljetne osobe bez odgovarajuće roditeljske skrbi te za djecu i mladež s problemima u ponašanju.

Osim mjerila prostora, opreme i radnika, definiranih u prethodno spomenutom Pravilniku, imajući u vidu specifičnosti populacije djece bez pratnje, važno je definirati i **stručne okvire** u odnosu na prostor, opremu, veličinu grupe i radnike. Rad u organiziranom stanovanju s djecom bez pratnje pretpostavlja intenzivan rad i zahtijeva posebne uvjete i mjerila. Stoga će se u tekstu koji slijedi prikazati pojedini aspekti koji su spomenuti u Pravilniku, no uz dodatna obrazloženja iz stručne perspektive.

Lokacija stambenih jedinica za organizirano stanovanje djece bez pratnje trebala bi biti u urbanim sredinama s većim brojem stanovnika i s većom dostupnošću različitih usluga i stručnjaka. Navedeni pristup u skladu je s međunarodnim smjernicama koje naglašavaju važnost smještaja u zajednici gdje je omogućena blizina osnovnim uslugama za život. Prema Smjernicama za alternativnu skrb o djeci¹⁶⁵, sve odluke koje se odnose na alternativnu skrb trebaju temeljiti na nastojanju da se djetetu olakša integracija u novu sredinu, da mu se omoguće stabilnost i daljnji neometani razvoj školovanja, kulturnog i socijalnog života. Nadalje, Smjernice EASO-a o uvjetima prihvata djece bez pratnje (2018)¹⁶⁶ naglašavaju da lokacija snažno utječe na prihvata i integraciju djeteta, te da je stambene jedinice potrebno smjestiti tako da se osigura učinkovit pristup relevantnim uslugama kao što su javne usluge, škole, zdravstvena skrb, socijalna i pravna pomoć, prodavaonice za svakodnevne potrebe i mogućnosti za rekreacijske aktivnosti. Također, preporuke vezane uz lokaciju vidljive su i u priručnicima različitih međunarodnih organizacija. Primjerice, u priručniku *Alternative Care in Emergencies Toolkit*¹⁶⁷ u preporukama vezanim uz organizaciju stambenih jedinica posebno se naglašava važnost lokacije u urbanim sredinama radi olakšane integracija djeteta u lokalno okruženje, ali i lakše reintegracija s primarnom obitelji. Na nacionalnoj razini, i sam Pravilnik o mjerilima socijalnih usluga¹⁶⁸ propisuje da „lokacija stambene jedinice treba biti u naselju ili njegovoj blizini, radi mogućnosti korištenja usluga odgoja i obrazovanja, zdravstva i drugih djelatnosti, u skladu s dobi i potrebama korisnika, te mora biti prometno povezana s naseljem i imati prilaz prijevoznim sredstvima” (čl. 15). Važno je u blizini stambenih jedinica imati i dovoljno sadržaja vezanih uz slobodno vrijeme, kulturu i sport kako bi se djeca bez pratnje mogla lakše uključiti u život u zajednici. Dostupnost lokalnog prijevoza također je važna radi odlaska u školu, kod liječnika i na druge aktivnosti koje djeca mogu sama pohađati. Stambena jedinica trebala bi biti locirana u sigurnim naseljima (kvartovima), s niskim rizikom od kriminaliteta i nasilja, i, po mogućnosti, s multikulturnim stanovništvom. Važno je da se djeca bez pratnje ne osjećaju izolirano i da mogu razviti osjećaj pripadnosti, te se lakše uklopiti u zajednicu. Stambene jedinice trebale bi biti nalik ostalim kućama i stanovima te ničim ne odavati da se radi o ustanovi.

¹⁶⁵ Ujedinjeni narodi. (2009). Smjernice za alternativnu skrb o djeci. Ujedinjeni narodi. <https://iss-ssi.org/storage/2023/04/UN-Guidelines-Croate.pdf>.

¹⁶⁶ European Asylum Support Office. (2018). *Smjernice EASO-a o uvjetima prihvata djece bez pratnje: operativni standardi i pokazatelji*. <https://euaa.europa.eu/sites/default/files/publications/Guidance-reception-unaccompanied-children-standards-and-indicators-HR.pdf>.

¹⁶⁷ Melville Fulford, L. & Smith, R. (2013). *Alternative care in emergencies: ACE toolkit 2013*. Save the Children for Inter-Agency Working Group on Unaccompanied and Separated Children. <https://resourcecentre.savethechildren.net/document/interagency-working-group-unaccompanied-and-separated-children-2013-alternative-care>.

¹⁶⁸ Pravilnik o mjerilima za pružanje socijalnih usluga. (2022). *Narodne novine* 110/2022, 58/2024.

Organizacija prostora u organiziranom stanovanju treba istovremeno omogućavati i privatnost i zajedništvo, što znači da bi stambena jedinica trebala imati spavaće sobe u kojima bi boravilo do dvoje djece i zajedničke prostore za druženje, rad i jelo (dnevni boravak, kuhinja). Važno je osigurati i prostor za odgojitelja, u kojem se može pohranjivati stručna dokumentacija, novac, lijekovi itd. Taj se prostor po potrebi mora moći i zaključati, radi sigurnosti djece, kao što je navedeno i u Pravilniku (čl. 20): „U stambenom prostoru u kojem se pruža usluga organiziranog stanovanja mora se osigurati potrebna oprema za vođenje i odlaganje evidencije i dokumentacije za radnike koji izvode aktivnosti s korisnicima, te ormar koji se može zaključati za pohranjivanje lijekova.” Ako je riječ o kući, poželjan je i vanjski prostor (dvorište) u kojem se može provoditi slobodno vrijeme, ali i potencijalno uzgajati cvijeće, voće i povrće, ili u kojem se mogu provoditi druge okupacijske aktivnosti s djecom. U prostoru se mora osigurati i mjesto za prakticiranje vjerskih običaja.

Opremanje prostora treba započeti u skladu s mjerilima za provođenje usluge organiziranog stanovanja za djecu, no potrebno je uzeti u obzir i svakodnevne potrebe djece kako bi život ugodan, a prostor funkcionalan. Namještaj mora biti prilagođen dobi djece. Svako dijete mora imati svoj krevet, ormar, radni stol i ormarić za pohranu osobnih stvari. Po uzoru na standarde za djecu s iskustvom višestrukih traumatskih događaja, fizičko okruženje u organiziranom stanovanju uz povremenu podršku treba biti pomno oblikovano kako bi se osigurali sigurnost, emocionalna stabilnost i osjećaj kontrole. To uključuje korištenje nelomljivog, sigurnog i funkcionalnog namještaja, koji ne predstavlja rizik za ozljede ili retraumatizaciju. U skladu s kriterijima za skrb u Velikoj Britaniji¹⁶⁹, pružatelji usluga dužni su osigurati da smještaj zadovoljava „standard smještaja” i „standard zaštite”, koji uključuju sigurnost prostora, zaštitu od štetnih utjecaja i prilagodbu potrebama djece u skrbi.

U zajedničkim prostorijama (kuhinja i dnevni boravak) mora biti dovoljno prostora za zajedničko druženje za svu djecu. Prostor je potrebno oplemeniti dekoracijama poput zavjesa i tepiha te prikladnom rasvjetom kako bi se postigla domaća atmosfera. Kada god je to moguće, potrebno je djecu aktivno uključiti u uređenje prostora. Potrebno je osigurati i dovoljno didaktičkih materijala, informatičke opreme i sportskih rekvizita. Također je važna stabilna i brza internetska veza. Internetska veza za djecu bez pratnje znači povezanost s obitelji i održavanje kontakta s bliskim osobama, što je važno u kontekstu emocionalnog statusa djece. Osim iz pozicije pojedinog djeteta, važno je o opremi prostora razmišljati i iz pozicije zajednice („kuće”), te osigurati dovoljno prostora za pohranu odjeće, obuće, opreme i namirnica. Potrebno je nabaviti dovoljno posteljine i ručnika kako bi se imala zaliha, kao i stolnjake i kuhinjske krpe. Sredstva za čišćenje trebalo bi moći spremiti na sigurno mjesto. U kuhinji je važno da postoji radna površina za pripremu jela, a u kupaonici mjesto da se odlažu higijenske potrepštine. U zajedničkim prostorima trebaju biti postavljeni i ploča (pano) s pravilima života u organiziranom stanovanju, mapa za evakuaciju i postupanje u kriznim i hitnim situacijama te brojevi za kontaktiranje s hitnim službama i odgojiteljima. Cjelovitija lista za opremanje organiziranog stanovanja nalazi se u Prilozima (1. prilog).

Prostor je potrebno urediti i tako da osigura senzoričke uvjete koji će biti opuštajući i osiguravati prostor za relaksaciju, umirivanje i sl., posebno imajući u vidu moguća traumatska iskustva djece bez pratnje.

¹⁶⁹ UK Government. (2023). *The Supported Accommodation (England) Regulations 2023* (Statutory Instrument 2023 No. 411). His Majesty's Stationery Office. <https://www.legislation.gov.uk/uksi/2023/411/contents/made>.

Broj djece i stručnjaka u jedinici organiziranog stanovanja. Iako Zakon o socijalnoj skrbi¹⁷⁰ predviđa do osmero djece u jedinici organiziranog stanovanja, kada je riječ o djeci bez pratnje, preporučuje se maksimalan broj od šestoro djece, što je u skladu i s preporukama u Bijeloj knjizi – Institucionalna skrb malog opsega¹⁷¹. Manje su grupe prikladnije s obzirom na specifične potrebe i ranjivost ove djece. U manjim grupama moguć je intenzivniji rad i individualni pristup, a manji broj djece omogućuje i više privatnosti i prostora za rad. Sadašnji Pravilnik¹⁷² u 1. prilogu (Katalog socijalnih usluga) navodi standard od jednog odgojitelja na skupinu djece (i za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi i za djecu s problemima u ponašanju), no s obzirom na specifične potrebe ove skupine djece (posebno u odnosu na zdravstvene i emocionalne potrebe) preporučuje se nadogradnja osnovnih mjerila i prisutnost dvoje stručnjaka u odgojnoj skupini. Broj stručnjaka koji rade u specijaliziranim modelima organiziranog stanovanja za djecu bez pratnje trebao bi biti veći od uobičajenih mjerila, osiguravajući po dva stručnjaka u smjeni, od čega jedan može biti interkulturalni medijator i/ili suradnik u odgoju. U odnosu na broj stručnjaka, prema preporukama radne grupe koja je izradila priručnik za rad s djecom u kriznim situacijama¹⁷³ važno je osigurati više od jednog odgojitelja (stručnog radnika) u smjeni kako jedna osoba ne bi ostala sama s grupom djece, što je naročito važno kada je riječ o ranjivijim skupinama kao što su djeca bez pratnje. Kako se navodi u spomenutom priručniku, ovaj je aspekt, između ostalog, važan i kako bi se prevenirala potencijalna rizična ponašanja djece i potencijalna rizična ponašanja na štetu djece.

Obilježja grupe djece u jedinici organiziranog stanovanja. Uzimajući u obzir obilježja djece bez pratnje, posebnu pozornost potrebno je posvetiti kriterijima uključivanja u grupu u pojedinom organiziranom stanovanju. Kako bi se kreiralo sigurno i podržavajuće vršnjačko okruženje, potrebno se voditi kulturno osjetljivim pristupom, koji prepoznaje kulturne specifičnosti i prevenira rizike od potencijalnih sukoba djece iz različitih kulturnih krugova (primjerice, Afganistanaca i Sirijaca, Marokanaca i Alžiraca, sunita i šijita i drugih potencijalno antagoniziranih etno-religijskih skupina). Također, u zajedničkom suživotu treba imati na umu rodnu perspektivu i njezinu isprepletenost s obilježjima kultura iz kojih djeca dolaze. Organizirano stanovanje pritom treba biti okruženje koje uvažava specifične potrebe djevojaka i mladića bez pratnje, a koje proizlaze iz različitih rizika i izazova tijekom njihovih migracijskih putova. Ako se u organizirano stanovanje uključuju i djeca bez pratnje koja imaju neki oblik invaliditeta, treba imati na umu potrebe koje proizlaze iz njihova invaliditeta, kao i potencijalne prostorno-zdravstvene prilagodbe kako bi jedinica organiziranog stanovanja za njih bila sigurno i podržavajuće okruženje.

¹⁷⁰ Zakon o socijalnoj skrbi. (2022). *Narodne novine* 18/22, 46/22, 119/22, 71/23, 156/23.

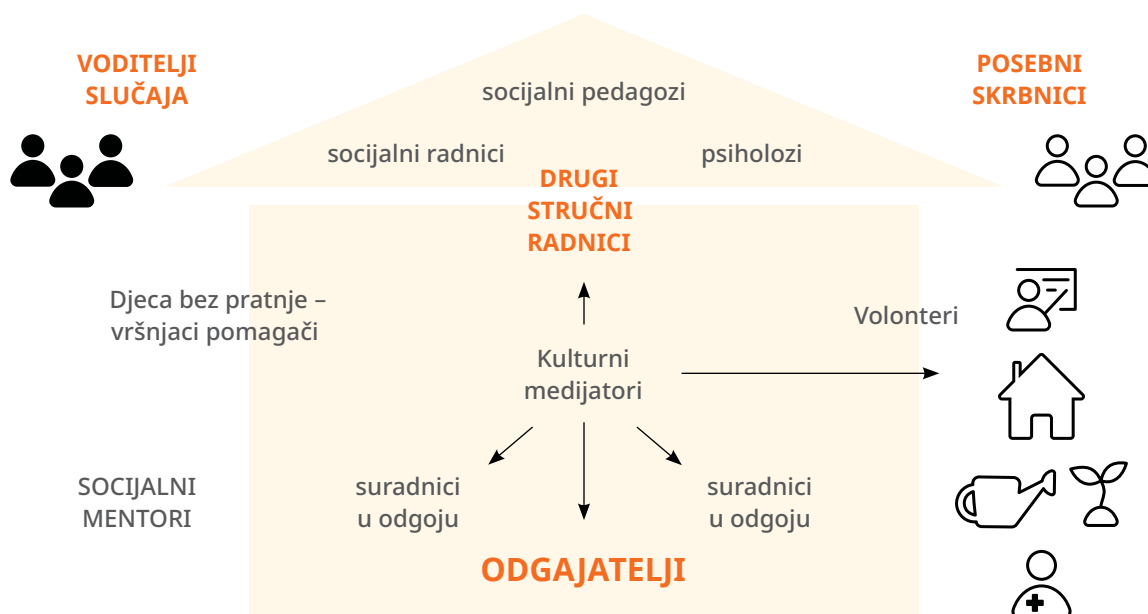
¹⁷¹ *Bijela knjiga – Uloga institucionalne skrbi malog opsega kod djece u prijelazu s institucionalne skrbi na skrb u zajednici te u ukupnom spektru skrbi u Europi i Središnjoj Aziji*. Ured UNICEF-a za Hrvatsku. <https://www.unicef.org/croatia/media/15616/file/Bijela%20knjiga%20%20Institucionalna%20skrb%20malog%20opsega.pdf.pdf>

¹⁷² Pravilnik o mjerilima za pružanje socijalnih usluga. (2022). *Narodne novine* 110/2022, 58/2024.

¹⁷³ Melville Fulford, L. & Smith, R. (2013). *Alternative care in emergencies: ACE toolkit*. Save the Children for Inter-Agency Working Group on Unaccompanied and Separated Children. <https://resourcecentre.savethechildren.net/document/interagency-working-group-unaccompanied-and-separated-children-2013-alternative-care>.

STRUČNJACI U ORGANIZIRANOM STANOVANJU ZA DJECU BEZ PRATNJE

U rad u organiziranom stanovanju trebaju biti uključeni različiti stručnjaci, sukladno mjerilima za pružanje socijalnih usluga, ali i šire od toga, jer je riječ o populaciji djece bez pratnje. Riječ je o sljedećim stručnjacima (Slika 2.).

Slika 2. Stručnjaci u organiziranom stanovanju za djecu bez pratnje

U nedostatku posebnih mjerila u pogledu broja radnika za djecu bez pratnje osvrnut ćemo se na mjerila za djecu i mlađe punoljetne osobe bez odgovarajuće roditeljske skrbi i s problemima u ponašanju jer predmetne ustanove u najvećoj mjeri osiguravaju smještaj djece bez pratnje. No potrebno je promišljati i o predmetnoj usluzi za djecu bez pratnje s određenom teškoćom u razvoju i/ili invaliditetom, te ćemo dalje u tekstu promišljati o drugim radnicima potrebnim za pružanje socijalne usluge organiziranog stanovanja djeci bez pratnje.

Prema *Pravilniku o mjerilima za pružanje socijalnih usluga* (Narodne novine 110/22 i 58/24), Katalogu socijalnih usluga, točki 14.1. za djecu i mlađe punoljetne osobe bez roditelja ili bez odgovarajuće roditeljske skrbi, potrebno je osigurati najmanje sljedeće radnike:

14.1	Djeca i mlađe punoljetne osobe bez roditelja ili bez odgovarajuće roditeljske skrbi	
14.1.1.	organizirano stanovanje uz sveobuhvatnu podršku (za djecu do 3. godine)	1 medicinska sestra / primalja na jednu stambenu jedinicu
		2 – 3 odgojitelja za djecu do 3 godine na jednu stambenu jedinicu
		2 suradnika u odgoju na jednu stambenu jedinicu
		1 socijalni radnik na 30 korisnika
		1 psiholog na 30 korisnika

14.1.2.	organizirano stanovanje uz sveobuhvatnu podršku (za djecu od 3. do 18. godine)	2 – 3 odgojitelja na jednu stambenu jedinicu
		2 suradnika u odgoju na jednu stambenu jedinicu
		1 socijalni radnik na 30 korisnika
		1 psiholog na 30 korisnika
14.1.3.	organizirano stanovanje uz sveobuhvatnu podršku uz stanovanje suradnika u odgoju	1 suradnik u odgoju (stanuje s djecom)
		1 suradnik u odgoju na jednu stambenu jedinicu
		1 socijalni radnik na 30 korisnika
		1 psiholog na 30 korisnika
		1 medicinska sestra na 20 korisnika (za djecu do 3. godine)
14.1.4.	organizirano stanovanje uz povremenu podršku (za osobe od 18. do 26. godine)	1 stručni suradnik na 4 stambene jedinice
		1 socijalni radnik na 100 korisnika
		1 psiholog na 100 korisnika

Također prema točki 14.3. za djecu i mlađe punoljetne osobe s problemima u ponašanju potrebno je osigurati najmanje sljedeće radnike:

14.3	Djeca i mlađe punoljetne osobe s problemima u ponašanju	
14.3.1.	Organizirano stanovanje uz sveobuhvatnu podršku (za djecu do 18. godine)	2 – 3 odgojitelja na jednu stambenu jedinicu
		2 suradnika u odgoju na jednu stambenu jedinicu
		1 socijalni radnik na 30 korisnika
		1 socijalni pedagog na 30 korisnika
		1 psiholog na 30 korisnika
14.3.2.	Organizirano stanovanje uz povremenu podršku (za osobe od 18. do 26. godine)	1 odgojitelj na 4 stambene jedinice
		1 socijalni radnik na 100 korisnika
		1 socijalni pedagog na 100 korisnika
		1 psiholog na 100 korisnika

Odgojitelji, drugi stručni radnici (psiholozi, socijalni radnici, socijalni pedagozi itd.) i drugi radnici kao što su suradnici u odgoju, uključujući interkulturalne medijatore, prisutni su svakodnevno u stručnom radu i u najbližem su kontaktu i odnosu s djecom.

Odgojitelji osiguravaju osnovnu strukturu odgojnog rada i brinu se o svakodnevnom životu djece. Oni su osnovni nositelji svih aktivnosti u stručnom radu i svojevrsni koordinatori aktivnosti. Odgojitelji su odgovorni za planiranje tijeka skrbi i rad na individualnom planu za svako dijete.

Suradnici u odgoju pomažu odgojiteljima u obavljanju stručnog rada i pomažu pri obavljanju svakodневних poslova.

Odgojitelji su temelj svakodnevnog rada, dok su stručni suradnici njihovi potporni stupovi.

Interkulturalni medijatori pomažu u tumačenju kulturnih i jezičnih različitosti; svojim radom olakšavaju sporazumijevanje djece bez pratnje i osoba iz njihova okruženja te prihvaćanje različitosti i integraciju. Njihovi poslovi odnose se na jezično prevođenje i na tumačenje kulturnih odrednica (vrijednosti, običaja i normi) te njihova utjecaja na ponašanje djeteta. Osim što su podrška djeci bez pratnje, interkulturalni medijatori značajna su podrška i stručnjacima u odnosu na kulturnu osjetljivost i prilagodbu rada specifičnim kulturama djece. U ovom trenutku u sustavu skrbi za djecu bez pratnje zaposlen je jedan interkulturalni medijator u Centru za pružanje usluga u zajednici Zagreb-Dugave, na radnom mjestu suradnika u odgoju.

Posao interkulturalnih medijatora često se opisuje kroz metaforu mosta između djeteta bez pratnje i njihova okruženja.

Primjer dobre prakse također je projekt *Novi susjedi 2.0 – uključivanje osoba s odobrenom međunarodnom zaštitom u hrvatsko društvo*, koji pokazuje da kulturni medijator, kao član mobilnog tima, olakšava komunikaciju između korisnika i institucija (socijalna skrb, zdravstvo, obrazovanje), pruža podršku u integraciji kroz kulturno posredovanje i savjetovanje te pomaže korisnicima razumjeti njihova prava i obveze. Medijator radi u paru s voditeljem slučaja kako bi se osigurali individualni pristup i rješavanje praktičnih pitanja poput prijave boravka ili upisa djece u školu.¹⁷⁴

Drugi stručni radnici uključuju se u rad povremeno i situacijski, ali kontinuirano rade s djecom i prate njihov razvoj.

Drugi stručni radnici potrebni za pružanje usluga djeci bez pratnje: psiholog za poslove psihosocijalne pomoći i individualnog savjetovanja, **socijalni radnik** za poslove

¹⁷⁴ Centar za kulturu dijaloga, projekt *Novi susjedi 2.0 – uključivanje osoba s odobrenom međunarodnom zaštitom u hrvatsko društvo* – <https://ccd.hr/zapocela-provedba-projekta-novi-susjedi-2-0-centra-za-kulturu-dijaloga-u-suradnji-s-ministarstvom-unutarnjih-poslova/>.

vezane uz reguliranje pravnog statusa i socijalno-zaštitnih prava, **socijalni pedagog** za poslove vezane uz integraciju u zajednicu te rad na socijalno-emocionalnim vještinama, **medicinska sestra** za podršku u ostvarivanja prava na zdravstvenu zaštitu, **radni terapeut** za poslove radne okupacije i doživljajne aktivnosti itd.

Prema sadašnjim mjerilima, za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi ili djecu s problemima u ponašanju nisu osigurani ni medicinska sestra ni radni terapeut, a socijalni pedagog osiguran je samo kod pružatelja socijalnih usluga za djecu s problemima u ponašanju.

Uloga drugih stručnih radnika jest da osiguraju nadogradnju osnovne skrbi, tj. da ponude dodatne sadržaje nužne za odgojni rad. Njihova uloga metaforički se može opisati poput zidova i krova „kuće” stručnog rada.

U rad s djecom bez pratnje u organiziranom stanovanju, osim navedenih stručnjaka, uključuju se i **drugi stručnjaci** iz okruženja, od kojih posebno značenje i ulogu imaju **voditelji slučaja** u područnim uredima Hrvatskog zavoda za socijalni rad i **posebni skrbnici**.

Voditelj slučaja, sukladno odredbama Zakona o socijalnoj skrbi¹⁷⁵, socijalni je radnik koji planira, koordinira i provodi aktivnosti radi ostvarivanja socijalnih usluga. U slučaju skrbi o djetetu bez pratnje voditelj slučaja procjenjuje, u suradnji s drugim relevantnim stručnjacima, koja je socijalna usluga potrebna djetetu bez pratnje i koja je usluga (odnosno, koje su usluge) u djetetovu najboljem interesu.

Posebni skrbnik zastupa prava i interese djece bez pratnje u svim postupcima pred nadležnim tijelima, sve do djetetova odlaska iz države. Posebnog skrbnika imenuje nadležno nacionalno tijelo, konkretno Hrvatski zavod za socijalni rad sukladno odredbama Obiteljskog zakona (čl. 240., st. 2.).¹⁷⁶ Detaljniji opis instituta i obveza posebnog skrbnika moguće je pronaći u Vodiču za skrbnike djece bez pratnje, stranih državljana u Republici Hrvatskoj.¹⁷⁷ Zakon o međunarodnoj i privremenoj zaštiti¹⁷⁸ navodi kako poseban skrbnik mora biti osoba koja je posebno obučena za rad s djecom te ne smije biti u sukobu interesa s djetetom. Posebni skrbnik dužan je zastupati dijete u postupku za koji je imenovan, te mora obavijestiti dijete o predmetu spora, njegovu tijeku i ishodu na način koji je primjeren djetetovoj dobi. Ako postoji potreba, posebni je skrbnik dužan kontaktirati s roditeljem ili drugim osobama koje su djetetu bliske. Posebni skrbnik ima dužnost voditi brigu da se sve odluke donose u najboljem interesu djeteta, da dijete ima odgovarajuću skrb, smještaj, prehranu, odjeću i obuču te zdravstvenu zaštitu. Također, dužan je redovito posjećivati dijete bez pratnje i redovito kontaktirati s njim.¹⁷⁹ U praksi, posebni je skrbnik najčešće djelatnik područnog ureda Hrvatskog zavoda za socijalni rad,

¹⁷⁵ Zakon o socijalnoj skrbi. (2022). Narodne novine 18/22, 46/22, 119/22, 71/23, 156/23.

¹⁷⁶ Obiteljski zakon. (2015). Narodne novine 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23.

¹⁷⁷ Hrvatski Crveni križ. (2016). Vodič za skrbnike djece bez pratnje, stranih državljana u Republici Hrvatskoj. <https://www.hck.hr/UserDocsImages/publikacije/Priru%C4%8Dnici/Prirucnik%20-%20Vodic%20za%20skrbnike%20djece%20bez%20pratnje.pdf>.

¹⁷⁸ Zakon o međunarodnoj i privremenoj zaštiti. (2015). Narodne novine 70/15., 127/17., 33/23., 17/25.

¹⁷⁹ Protokol o postupanju prema djeci bez pratnje. (2018). <https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Socijalna%20politika/Obitelj%20i%20djeca/Protokol%20o%20postupanju%20prema%20djeci%20bez%20pratnje.pdf>.

no u pojedinim situacijama to može biti i stručni radnik zaposlen kod pružatelja socijalnih usluga, kao i treće osobe ako je to u najboljem interesu djeteta.

U rad s djecom bez pratnje uključeni su i **djelatnici iz sustava zdravstvene zaštite, obrazovanja, voditelji slobodnih aktivnosti u zajednici, ali i volonteri** koji također mogu olakšati proces prilagodbe i integracije u zajednicu.

Važnu ulogu mogu imati i **socijalni mentori** u okviru druge socijalne usluge – socijalnog mentorstva (Zakon o socijalnoj skrbi¹⁸⁰), posebno u pripremi za samostalni život i u prilagodbi na njega. U istraživanju koje je proveo Župarić-Iljić (2024) također se ističe socijalno mentorstvo kao potencijalno pozitivan resurs, posebno za mlađe punoljetnike. Osim formalnog socijalnog mentorstva, sudionici su spomenuli i neformalna mentorstva, kad starija djeca bez pratnje podržavaju mlađu uz pomoć stručnjaka, što isto predstavlja značajan resurs. Obično je riječ o mladim odraslim osobama, ali to mogu biti i djeca koja već neko vrijeme borave u Hrvatskoj. Vršnjačka pomoć i podrška uvijek se pokazuju kao vrijedan resurs, posebno zbog sličnih životnih iskustava i teškoća. Programi vršnjačkog mentoriranja razvijaju se u europskim zemljama, npr. u Grčkoj – The Mentoring Project¹⁸¹, pri čemu se posebno ističu važnost strukturiranog planiranja, važnost edukacije vršnjaka mentora te važnost praćenja procesa mentoriranja i pružanja podrške svima uključenima.

Prijedlozi preporučenih standarda u pogledu radnika i njihove uloge prema međunarodnim smjernicama i dobrim praksama

Tablica 2. Optimalni broj, profil i uloge stručnjaka u jedinicama organiziranog stanovanja

Model	Broj djece	Profil stručnjaka	Broj po jedinici	Ključne uloge i zadaci	Područje rada
SVEOBUHVATNA PODRŠKA (24/7)	4 – 6	odgojitelj	2 po smjeni	planiranje i provedba dnevne strukture, rad na IPPR-u, podrška u učenju jezika, socijalizacija	sigurnost, stabilnost, razvoj životnih vještina
		suradnik u odgoju	1 po smjeni	pomoć u svakodnevnim aktivnostima, održavanje prostora, podrška odgojitelju	praktična pomoć, rutina
		interkulturni medijator	1 stalno ili po smjeni	prevođenje, tumačenje kulturnih normi, podrška integraciji	smanjenje jezičnih i kulturnih barijera
		psiholog	1 na 12 – 15 djece	individualna i grupna psihosocijalna podrška i podrška mentalnom zdravlju, procjena mentalnog zdravlja i upućivanje na specijalizirane usluge	prorada traumatskih iskustava Psihosocijalna podrška

¹⁸⁰ Zakon o socijalnoj skrbi. (2022). *Narodne novine* 18/22, 46/22, 119/22, 71/23, 156/23.

¹⁸¹ The Mentoring Project: supporting unaccompanied children in Greece https://home-affairs.ec.europa.eu/projects/mentoring-project-supporting-unaccompanied-children-greece_en.

POVREMENA PODRŠKA	4 – 6	socijalni radnik	1 na 12 – 15 djece	reguliranje pravnog statusa, koordinacija s HZSR-om, povezivanje s mrežom usluga	prava i zaštita
		socijalni pedagog	1 na 30 djece	razvoj socijalnih vještina, integracija u zajednicu	prevencija izolacije
		medicinska sestra	povremeno	zdravstvena skrb, praćenje higijene, saniranje ozljeda	fizičko zdravlje
		radni terapeut	povremeno	radno-okupacijske aktivnosti, osnaživanje	priprema za samostalnost
		stručni suradnik (socijalni radnik / odgojitelj)	1 na 4 jedinice	koordinacija, obilazak korisnika, krizne intervencije	samostalnost, mentorstvo
		psiholog	1 na 50 djece	povremena savjetovanja	mentalno zdravlje
		socijalni pedagog	1 na 50 djece	podrška integraciji, životne vještine	socijalna inkluzija
		interkulturni medijator	po potrebi	prevođenje, kulturna podrška	olakšavanje komunikacije
		mentori/volonteri	fleksibilno	učenje jezika, podrška u obrazovanju i zapošljavanju	integracija u zajednicu

Preporučeni standardi u pogledu radnika temelje se na kombinaciji nacionalnih podzakonskih akata¹⁸² i međunarodnih smjernica^{183, 184, 185, 186}. Primjeri dobre prakse iz Italije, Grčke i Njemačke potvrđuju važnost malih grupa te prisutnosti stručnjaka 24/7 kod sveobuhvatne podrške i fleksibilnih timova kod povremene podrške.

Zašto ovakav model? Sveobuhvatna podrška zahtijeva stalnu prisutnost stručnjaka zbog ranjivosti djece, traumatskih iskustava i potrebe za sigurnošću. Povremena podrška pogodna je za starije adolescente spremne za tranziciju prema samostalnosti, uz fleksibilnu podršku i mentorstvo. Interkulturni medijator ključan je za smanjenje jezičnih i kulturnih barijera^{187, 188}. Psiholog i socijalni pedagog osiguravaju mentalno zdravlje i socijalnu inkluziju, što je u skladu s preporukama UN-ova Odbora za prava djeteta (CRC/C/HRV/CO/5-6, 2022).¹⁸⁹

¹⁸² Pravilnik o mjerilima za pružanje socijalnih usluga. (2022). *Narodne novine* 110/22, 58/24.

¹⁸³ Ujedinjeni narodi. (2009). *Smjernice za alternativnu skrb o djeci* [Guidelines for the Alternative Care of Children]. Ujedinjeni narodi.

¹⁸⁴ UNICEF. (2022). *UASC theory of change narrative*. <https://www.unicef.org/media/130701/file/UASC%20Theory%20of%20Change%20Narrative.pdf>.

¹⁸⁵ European Asylum Support Office (EASO). (2018). *EASO Guidance on reception conditions for unaccompanied children: operational standards and indicators*. <https://reliefweb.int/report/world/easo-guidance-reception-conditions-unaccompanied-children-operational-standards-and>.

¹⁸⁶ United Nations Committee on the Rights of Persons with Disabilities. (2022). *Guidelines on deinstitutionalization, including in emergencies* (27th session, Geneva). United Nations.

¹⁸⁷ Župarić-Ilić, D. (2024). *Studija o djeci bez pratnje u Republici Hrvatskoj*. UNHCR.

¹⁸⁸ UNICEF. (2023). *Children and the EU Migration and Asylum Pact*. United Nations Children's Fund. <https://www.unicef.org/eu/media/2511/file/EU%20Migration%20and%20Asylum%20Pact.pdf>.

¹⁸⁹ Odbor Ujedinjenih naroda za prava djeteta. (2022). *Zaključne primjedbe o petom i šestom periodičnom izvješću Republike Hrvatske* [Concluding Observations on the Fifth and Sixth Periodic Reports of Croatia] (CRC/C/HRV/CO/5-6). Ujedinjeni narodi. <https://digitallibrary.un.org/record/3981929>.

Kompetencije i odgovornosti stručnjaka u organiziranom stanovanju za djecu bez pratnje

Govoreći o kompetencijama stručnjaka u skrbi o djeci, u literaturi se navode sljedeće skupine kompetencija i odgovornosti¹⁹⁰:

1. **temeljne kompetencije**, koje se odnose na komunikaciju, procjenjivanje, planiranje i evaluaciju tijeka skrbi
2. **odgovornost prema sebi**, koja je nužna radi daljnjeg profesionalnog rasta i razvoja odgojitelja (samosvjesnost, upravljanje stresom)
3. **odgovornost prema djeci, odnosno kompetencije za neposredan individualni rad**, savjetovanje, poučavanje životnih vještina i dr.
4. **odgovornost prema grupi**, odnosno kompetencije za rad s grupom i u grupnom okruženju (aktivnosti grupnog rada, vještine rješavanja problema u grupi, upravljanje grupnom dinamikom i dr.)
5. **odgovornost prema ustanovi/organizaciji**, što uključuje kompetencije vezane uz upravljanje resursima i standardima te uz dijeljenje informacija
6. **odgovornost prema zajednici**, odnosno kompetencije koje se odnose na poznavanje normi i zakona, na uspostavljanje veza s lokalnom zajednicom i na poznavanje različitih sustava skrbi o djeci.

Pored navedenih kompetencija, u radu s djecom bez pratnje važne su i **interkulturene kompetencije**. Interkulturene kompetencije vještine su i sposobnosti potrebne za učinkovito i svrsishodno djelovanje u interakciji s osobama koje su jezično i kulturno drukčije od nas.¹⁹¹ Ove kompetencije uključuju znanja o tradicijama, jeziku i povijesti određenih naroda, kao i razumijevanje utjecaja kulture na ponašanje ljudi.

Budući da su odgojitelji, kao što je bilo rečeno ranije u tekstu, temeljni nositelji stručnog rada, važno je specifičnije se osvrnuti na njihovu ulogu i odgovornosti. Odgojitelji se često opisuju i kao profesionalni, terapijski roditelji (Shealy, 1996, prema Žižak, 1997), što znači da u svojem poslu kombiniraju roditeljske i profesionalne zadatke (Žižak, 1997¹⁹²). U 3. tablici nalazi se (p)opis zadataka odgojitelja iz roditeljske i profesionalne pozicije.

Tablica 3. Opis zadataka odgojitelja iz roditeljske i profesionalne pozicije

RODITELJSKI ZADACI	PROFESIONALNI ZADACI
• osigurati fizički, emocionalni i socijalni razvoj djeteta • razgovor, slušanje i razumijevanje djeteta • razvoj međusobnog povjerenja, osobne i socijalne svijesti i odgovornosti • usmjeravanje • postavljanje pravila i nadzor • zastupanje dobrobiti djeteta u svim situacijama u ustanovi (organiziranom stanovanju) i izvan nje	• vođenje evidencije i dokumentacije • izrada i realizacija plana i programa rada • stručni rad s namjerom ostvarivanja odgojnih ciljeva • stvaranje uvjeta za ostvarivanje djetetovih potencijala • dijeljenje informacija o djetetu sa svim članovima tima i drugim službama • stvaranje uvjeta za izlazak iz skrbi i uspješno osamostaljenje

¹⁹⁰ Sovar, I. (2021). Kompetencije odgajatelja dječjih domova. *Metodički obzori*, 16 (2021) 31, 71–89.

¹⁹¹ Fantini, A. E. (2000). A Central Concern: Developing Intercultural Competence. *SIT Occasional Paper Series*. <http://www.sit.edu/publications/docs/competence.pdf>.

¹⁹² Žižak, A. (1997). Kompetentnost odgojitelja za rad s djecom. U Milanović, M. (ur.), *Pomozimo im rasti* (str. 7–15). Golden marketing – Tehnička knjiga.

Iz tablice je vidljivo da roditeljski zadaci obuhvaćaju osviještenost o socijalno-emocionalnim potrebama djeteta te pristup koji se temelji na toplini, razumijevanju i ljudskosti.

S druge strane, profesionalni zadaci obuhvaćaju odgovornost prema pomnom planiranju i programiranju tijekom skrbi djeteta bez pratnje u organiziranom stanovanju. Planiranje intervencije može se definirati kao planska namjerna aktivnost, sredstvo kojim se dolazi do promjene u životnim okolnostima te kao instrument kontrole (za stručnjake) i samokontrole (za korisnike).¹⁹³

Planiranje skrbi i individualni planovi provode se u skladu s načelima Konvencije o pravima djeteta (UN, 1989), pri čemu se svako dijete promatra kao pojedinac s vlastitim potrebama, potencijalima i okolnostima. U skladu s pravom na razvoj (čl. 6.), individualni planovi rada usmjereni su na obrazovanje, zdravlje, emocionalni razvoj i integraciju djeteta u zajednicu. Izrada i praćenje plana skrbi temelje se na pravima djeteta na sudjelovanje (čl. 12.), što znači da dijete aktivno sudjeluje u izradi, provedbi i evaluaciji vlastitog plana, uz podršku stručnog tima. Kako bi se osigurala zaštita djeteta od svakog oblika zanemarivanja, zlostavljanja ili neprimjerene skrbi, planovi uključuju sustavno praćenje rizika, redovitu evaluaciju i multidisciplinarni pristup svim aspektima razvoja djeteta, u skladu s pravom na zaštitu (čl. 19.).

Tijekom planiranja pružanja skrbi potrebno je slijediti definirane korake, surađivati s drugim stručnjacima i aktivno uključivati djecu i mlade u proces.¹⁹⁴ Plan rada ima izrazitu važnost u adekvatnom odgovaranju na potrebe djeteta i usmjeravanju skrbi prema jasno postavljenim ciljevima. U ovom kontekstu važno je razlikovati dva temeljna dokumenta: **individualni plan promjene (IPP)**, za koji je nadležan Hrvatski zavod za socijalni rad, odnosno voditelj slučaja, prema odredbama Zakona o socijalnoj skrbi¹⁹⁵, te **individualni plan i program rada (IPPR)**, za koji je nadležan pružatelj usluge, odnosno konkretno stručni radnici. Individualni plan promjene (IPP) temelj je za izradu individualnog plana i programa rada (IPPR). Temelj je za definiranje individualnog plana i programa rada Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja evidencije i dokumentacije pravnih i fizičkih osoba koje obavljaju djelatnost socijalne skrbi te sadržaj obrazaca za izradu godišnjeg statističkog izvješća sustava socijalne skrbi.¹⁹⁶ Primjeri individualnog plana promjene (IPP) i individualnog plana i programa rada (IPPR) nalaze se u Prilozima (prilog 2. i 3.).

Stručnjaci koji rade u organiziranom stanovanju trebali bi individualni plan i program rada djeteta doživljavati kao dinamičan, „živ“ dokument, koji se neprestano mijenja i nadograđuje ovisno o potrebama djeteta. Tijekom planiranja potrebno je dogovoriti na kojim će se područjima i potrebama djeteta raditi, koji su najvažniji ciljevi na tjednoj i mjesečnoj razini, koje će se aktivnosti i intervencije koristiti te tko će sve biti uključen u njihovu provedbu. Individualni planovi i programi rada trebaju uzimati u obzir prepoznate rizike, potrebe i jake snage djeteta kako bi se sveobuhvatno odgovorilo na njegove potrebe. Postavljeni

¹⁹³ Koller-Trbović, N., Miroslavljević, A. & Jeđud Borić, I. (2017). Procjena potreba djece i mladih s problemima u ponašanju – konceptualne i metodičke odrednice. Ured UNICEF-a za Hrvatsku. <https://www.unicef.org/croatia/media/656/file>

¹⁹⁴ Koller-Trbović, N. & Žižak, A. (2005). *Participacija korisnika u procesu procjene potreba i planiranja intervencija: socijalnopedagoški pristup*. Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

¹⁹⁵ Zakon o socijalnoj skrbi. (2022). *Narodne novine* 18/22, 46/22, 119/22, 71/23, 156/23.

¹⁹⁶ Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja evidencije i dokumentacije pravnih i fizičkih osoba. (2022). *Narodne novine* 18/22, 46/22.

ciljevi trebaju biti relevantni za dijete, realni (preporučuje se planiranje manjih i jasnih koraka), dostižni, vremenski određeni i konkretni.¹⁹⁷ Kontinuirana evaluacija planiranih ciljeva i smisleno planiranje ključni su preduvjeti za ostvarivanje djetetovih potencijala te osiguravanje skrbi koja je u najboljem interesu djeteta.

Potrebno je osigurati individualne procjene i praćenje djece kroz interoperabilne sustave (nacionalne baze) kako bi se spriječili rizici od nestanka i trgovanja ljudima (UNICEF, 2024)¹⁹⁸.

Također, važno je naglasiti da se uloge i odgovornosti stručnjaka razlikuju i u odnosu na trenutak ostvarivanja kontakta s djetetom bez pratnje. U tom smislu stručnjaci mogu biti uključeni u brigu i skrb tijekom sljedeća tri ključna razdoblja:

1. **prijema i početne procjene**
2. **pružanja skrbi**
3. **pripreme za izlazak iz skrbi.**

Kod **prijema i prve procjene** neophodno je pažljivo procijeniti početne potrebe djeteta. Potrebno je prikupiti osnovne informacije o djetetu, njegovu psihofizičkom stanju, potrebama, motivima migracije i dosadašnjem tijeku puta, kao i uspostaviti početni odnos povjerenja i sigurnosti.

Tijekom **pružanja skrbi** potrebno je kontinuirano odgovarati na prethodno utvrđene (i novonastale) potrebe u skladu s individualnim karakteristikama djeteta. Također, važno je da se tijekom pružanja skrbi dijete osnažuje i priprema za samostalni život te aktivno uključuje u lokalnu zajednicu.

Priprema za završetak skrbi može obuhvaćati pripremu za daljnji tranzit i migracije (u slučaju da je Hrvatska tranzitna zemlja za dijete) ili za ostanak u zajednici – što uključuje pripremu za prijelaz u drugi oblik skrbi ili samostalni život u lokalnoj zajednici. Opcije u odnosu na djetetov daljnji život podrazumijevaju djetetov odlazak iz Hrvatske u smislu spajanja s obitelji ili integraciju u Republici Hrvatskoj. U svakom slučaju nužno je osigurati pokretanje postupka međunarodne zaštite. Ako se dijete vraća u zemlju porijekla ili spaja s drugim članovima obitelji u nekoj drugoj zemlji, važno je osigurati da taj povratak bude siguran za dijete i u njegovu najboljem interesu. Kada je riječ o nastavku života u Hrvatskoj, aktivnosti se usmjeravaju na osiguravanje prikladnog smještaja – primarno u udomiteljsku obitelj ili u organizirano stanovanje.

Trajanje svakog razdoblja ovisi o individualnim potrebama djeteta, specifičnostima migracijskog putovanja i razlozima migracije. Stoga je nužno da stručnjaci pristupaju svakom djetetu individualno, uzimajući u obzir njegovu dob, razvojne mogućnosti, kulturnu pozadinu i osobna iskustva, kako bi osigurali cjelovit, siguran i podržavajući proces skrbi koji potiče njegovu dobrobit i integraciju.

¹⁹⁷ Koller-Trbović, N., Miroslavljević, A. & Jeđud Borić, I. (2017). Procjena potreba djece i mladih s problemima u ponašanju – konceptualne i metodičke odrednice. Zagreb: Ured UNICEF-a za Hrvatsku. <https://www.unicef.hr/wp-content/uploads/2015/09/Prirucnik-o-procjeni-potreba-web.pdf>.

¹⁹⁸ UNICEF. (2024). *Protection of children evacuated from institutions in Ukraine to seven EU countries and Türkiye: Regional overview of UNICEF's approach, lessons learned and recommendations. (Internal overview)*. UNICEF.

Kvalifikacije stručnjaka za rad u organiziranom stanovanju za djecu bez pratnje

57

Svi stručnjaci uključeni u rad organiziranog stanovanja djece bez pratnje trebaju prije svega zadovoljavati osnovne uvjete propisane zakonom i pravilnikom. Sukladno svojem radnom mjestu, moraju zadovoljavati nužnu kvalifikaciju te eventualne posebne uvjete koje zahtijeva specifičnost radnog mjesta.

Pored **temeljenih preduvjeta za rad** (odgovarajuće stručne spreme, položenog stručnog ispita i dr.), stručnjaci i drugi radnici koji se zapošljavaju u organiziranom stanovanju za djecu bez pratnje trebali bi imati i **specijalizirana znanja i vještine** koja se odnose:

- na obilježja djece bez pratnje
- na propise i procedure vezane uz postupanje s djecom bez pratnje
- na pristup i komunikaciju s djecom bez pratnje
- na interkulturene kompetencije i osnovne informacije o kulturi i životnim uvjetima u zemlji iz koje djeca dolaze
- na osnovno poznavanje pristupa temeljenog na znanjima o traumi
- na prepoznavanje znakova nasilja (posebice rodno uvjetovanog nasilja), iskorištavanja, uključujući i trgovanje ljudima
- na nošenje s kriznim situacijama.

Ako stručni i drugi radnici nemaju potrebna specijalizirana znanja, trebalo bi osigurati stjecanje specijaliziranih znanja i vještina u određenom vremenskom roku u okviru Akademije socijalne skrbi. Ovakve bi edukacije za rad u specijaliziranim organiziranim stanovanjima trebale biti obvezne, a stručnjaci bi ih trebali moći pohađati i završiti ili prije zapošljavanja ili u roku od najviše devet mjeseci po dobivanju zaposlenja.

Poželjno bi bilo da se u ovakvim oblicima skrbi zapošljavaju stručnjaci koji su zainteresirani i motivirani za rad s djecom bez pratnje i koji imaju prethodno radno iskustvo s ovom populacijom ili s populacijom migranata.

Jedan od važnih uvjeta za zapošljavanje stručnjaka u ovom tipu skrbi svakako je i poznavanje barem jednog svjetskog jezika (engleski, španjolski, talijanski, njemački), aktivno u govoru.

Uz navedene povećane zahtjeve za posjedovanje dodatnih kompetencija stručnjaka, a koje su im potrebne za rad u organiziranom stanovanju za djecu bez pratnje, predlaže se stručnjake na **zapošljavanje motivirati i dodatnim beneficijama** kao što su:

- bolji materijalni uvjeti rada (veći koeficijent za radna mjesta u organiziranom stanovanju za djecu bez pratnje)
- razmatranje izmjene postojećih pravilnika i kolektivnih ugovora u vidu mogućnosti dobivanja dodatnih slobodnih dana, ali i osiguravanja mogućnosti korištenja slobodnih dana
- mogućnost kontinuiranih dodatnih edukacija vezanih uz rad s djecom bez pratnje
- rad na poboljšanju mreže i povezanosti stručnjaka iz različitih područja u radu s djecom bez pratnje
- mogućnost individualne konzultativne podrške u stručnom radu
- mogućnost supervizije stručnog rada.

PODRUČJA PODRŠKE DJECI BEZ PRATNJE

U skladu s potrebama djece bez pratnje¹⁹⁹ izdvajaju se i sljedeća ključna područja stručnog rada (Slika 3.).

58

Slika 3. Područja stručnog rada s djecom bez pratnje

Temeljna područja

Djeca bez pratnje izuzetno su ranjiva skupina, s mnogo negativnih životnih iskustava, pa i traumatskih iskustava, stoga je u radu s ovom populacijom prvo važno osigurati zadovoljavanje temeljnih potreba, odnosno usmjeriti se na temeljna područja.

- Kao najosnovniji preduvjet, ovoj skupini djece potrebno je osigurati **sigurnost i stabilnost**. Nakon, vrlo često dugog i iscrpljujućeg, putovanja tijekom kojeg su bili izloženi raznim rizicima i negativnim iskustvima potrebno im je pružiti okruženje u kojem će biti zaštićeni od nasilja i iskorištavanja. Stambene jedinice u koje se smještaju djeca bez pratnje moraju biti manjeg kapaciteta (kao što su to organizirana stanovanja), a u njima trebaju raditi stručnjaci educirani za rad s djecom bez pratnje. Prostor u kojem djeca borave mora biti siguran (prozračan, svijetao, ugodne temperature), a osobe koje rade s djecom moraju djeci pristupiti na profesionalan i uvažavajući način uz puno profesionalne topline. Uz navedene aspekte, važno je da u životnim grupama postoje jasne granice i pravila te struktura dana. Osiguravanju osjećaja sigurnosti doprinosi i pripremanje hrane i napitaka koji su djeci poznati i konzumiraju se u njihovim zemljama.
- **Uspostava pomažućeg odnosa** odnosi se na kontinuirani rad koji započinje od prvog kontakta s djetetom. Pomažući odnos između stručnjaka i djeteta, a koji je **uvijek iniciran i održavan od stručnjaka prema djetetu**, mora nadilaziti

¹⁹⁹ Marušić, 2008; Žižak, 2008; Kraljević, Marinović, Živković Žigante, 2011; Herceg Pakšić i Jeđud Borić, 2017; Župarić-Iljić i Mlinarić, 2018; Babić, 2020; Širanović i Bartulović, 2024; Brkić, Barišić i Šmuc, 2024; Majstorović i Korać Graovac, 2024; Župarić-Iljić, 2024; Župarić-Iljić, 2025.

formalnost te se usmjeriti na otvorenu komunikaciju, slušanje, uvažavanje i podršku. Ovakav pristup djeci omogućuje razvoj povjerenja između djeteta i stručnjaka. Riječ je o pozitivnim odnosima koji integriraju topli, spontani ljudski odnos s jasnim granicama i zahtjevima. Elementi koji pomažu pri uspostavi pomažućeg odnosa u skrbi o djeci bez pratnje jesu²⁰⁰: (1) iniciranje i postupno povećanje komunikacije djeteta i stručnjaka, imajući u vidu početne otpore i oklijevanja djeteta; (2) uspostavljanje suradnje s djetetom i njegovo odgovaranje na poticaje stručnjaka; (3) djetetovo postupno prihvaćanje stručnjaka kao osobe od povjerenja.

Ova dva područja predstavljaju i temelj i kontinuitet u skrbi o djeci bez pratnje, te stručnjaci tijekom cijelog trajanja procesa skrbi moraju biti usmjereni na pružanje sigurnosti, stabilnosti i odnosa pomaganja i povjerenja. Također, ova područja moraju biti prva u fokusu jer je bez njih teško raditi na bilo kojem drugom području. Nakon stabilizacije djeteta i početne prilagodbe započinje intenzivan rad i na mnogim drugim područjima.

- **Zdravstvena skrb.** Osim prve medicinske pomoći i inicijalnog pregleda nakon dolaska, djeci bez pratnje potrebno je osigurati i pristup redovitoj zdravstvenoj zaštiti (pregledima, liječenju, cijepljenju). Važno je utvrditi boluje li dijete od neke kronične bolesti, te mu pribaviti redovitu terapiju. Djeca bez pratnje mogu razviti niz zdravstvenih teškoća zbog uvjeta i načina na koji su putovala (od ozljeda do zaraznih bolesti), pa im je potrebno pomoći da se takva stanja saniraju i redovito kontroliraju. U odnosu na aspekt zdravstvene skrbi neizostavno je spomenuti i brigu o higijeni i prehrani, odnosno nužnost cjelovite brige za tijelo. Prehrana je naročito važna, te se moraju osigurati nutritivno vrijedni obroci u skladu s prehrambenim navikama djece.
- **Psihosocijalna podrška i podrška mentalnom zdravlju** nužne su u radu s djecom bez pratnje, posebno imajući u vidu njihova negativna životna iskustva, kao i traumatska iskustva koja su doživjela tijekom puta. Stručnjaci koji rade u organiziranom stanovanju s djecom bez pratnje nužno moraju biti educirani o pružanju psihosocijalne podrške i podrške mentalnom zdravlju kod djece u kriznim situacijama te o pristupu temeljenom na znanjima o traumi. Ova specifična znanja pomoći će stručnjacima da nesvjesno i nenamjerno ne potaknu retraumatizaciju djeteta. Uz stručnjake koji svakodnevno rade s djecom bez pratnje, ovoj skupini djece potrebna je dodatna i ciljana podrška stručnih suradnika u ustanovi i u zajednici, ovisno o potrebama pojedinog djeteta. Stručni suradnici usmjeravaju se na prorađivanje iskustva te na jačanje otpornosti i strategija nošenja s negativnim iskustvima.
- **Podrška u reguliranju pravnog statusa i ostvarivanju prava** podrazumijeva prije svega informiranje djece bez pratnje o njihovim pravima i podržavanje komunikacije s njihovim posebnim skrbnicima. Djeci bez pratnje važno je pružiti podršku u procedurama traženja međunarodne zaštite, ali i u ostvarivanju prava u svakodnevnom životu.
- **Uključivanje u obrazovanje i učenje jezika.** Učenje hrvatskog jezika preduvjet je za kvalitetno uključivanje u sustav obrazovanja, ali je i uvjet za sporazumijevanje i komunikaciju s osobama iz okruženja (prvenstveno sa stručnjacima, s nastavnicima u školi i vršnjacima). Važno je u svakodnevnom radu poticati učenje jezika kroz učenje osnovnih riječi i fraza. Stručnjaci pritom i sami mogu učiti iste riječi i fraze na jeziku djece bez pratnje, te time učenje postaje dvosmjerno. Za intenzivnije

²⁰⁰ Trieschman, A. E., Whittaker, J. K. & Brendtro, L. K. (2002). *The other 23 hours: Child-care work with emotionally disturbed children in a therapeutic milieu* (1st ed.). Routledge.

učenje hrvatskog jezika potrebna je dodatna pomoć stručnjaka iz zajednice, kao što su nastavnici hrvatskog jezika, ali i volonteri koji mogu u slobodnim aktivnostima i druženju s djecom poticati uporabu naučenog. Prije uključivanja u sustav obrazovanja potrebna je procjena obrazovnih kapaciteta i razine znanja djece bez pratnje, kako bi se djeca potom uključila u odgovarajući oblik i stupanj školovanja. Djeci bez pratnje svakako će biti nužno osigurati pomoć u učenju, prije svega zbog slabijeg poznavanja hrvatskog jezika, ali i kao vid osnaživanja u svladavanju zadaća i učenja.

- **Interkulturnu podršku** djeci bez pratnje u najvećoj mjeri pružaju interkulturni medijatori, ali ponekad i prevoditelji ili druga djeca bez pratnje koja su duže u skrbi. Riječ je o razvijanju takvih praksi u svakodnevnoj skrbi koje uvažavaju kulturu i identitet pojedinog djeteta te koje pomažu djetetu razumjeti kulturu zemlje u kojoj se nalazi. U interakciji stručnjaka i djece bez pratnje, ali i kod integracije u lokalnu zajednicu, važno je omogućiti osvještavanje i razumijevanje kulturnih razlika te usklađivanje očekivanja i ponašanja. Radi se o procesu međusobne prilagodbe i usklađivanja.
- **Održavanje veza s obitelji.** Djeca bez pratnje djeca su odvojena od svojih obitelji i svoje matične sredine, te je to potrebno imati na umu u stručnom radu. U mjeri u kojoj je to moguće, važno je da stručnjaci pomognu djetetu da uspostavi i održava kontakt sa svojom obitelji, što će doprinijeti i njegovu osjećaju sigurnosti i stabilnosti. Važno je i razgovarati s djecom o njihovoj obitelji, poticati ih da se prisjećaju obiteljskih druženja i običaja kako bi se zadržala pozitivna emocionalna povezanost unatoč razdaljini. U odnosu na obitelji djece bez pratnje, važno je obratiti pozornost i na mogućnost spajanja djeteta s obitelji, kao i na mogućnost povratka u zemlju porijekla ako je to u najboljem interesu djeteta.

Nadogradnja skrbi

Nadogradnja skrbi odnosi se na sva područja rada s djecom, koja nadilaze temeljnu skrb i usmjerena su na dodatnu podršku s ciljem osnaživanja djece i poticanja njihova pozitivnog razvoja.

- **Aktivnosti slobodnog vremena.** U svakodnevnoj strukturi dana djeci je potrebno omogućiti vrijeme za slobodne aktivnosti sukladno njihovom interesu. Riječ je o sportskim, likovnim, glazbenim i drugim aktivnostima koje mogu biti organizirane na razini organiziranog stanovanja. No važno je djecu poticati i na uključivanje u aktivnosti slobodnog vremena u lokalnoj zajednici kako bi mogla proširiti svoje socijalne mreže. U osmišljavanju aktivnosti slobodnog vremena potrebno je promišljati i koje od tih aktivnosti mogu za djecu imati rekreacijsko-zabavni, ali djelomično i terapijski značaj. Osim svakodnevnih aktivnosti, važno je planirati i izlete u prirodu te doživljajno-pedagoške aktivnosti.
- **Radno-okupacijske aktivnosti** odnose se na niz praktičnih radnih zadataka kojima se potiče angažman i aktivnost djece u svakodnevnom radu. Uključivanje u radno-okupacijske aktivnosti posebno je važno ako djeca bez pratnje nisu uključena u sustav obrazovanja ili rada, jer je ovo način smislenog korištenja vremena te stjecanja radnih navika i konkretnih vještina. Ove vještine uključuju različite segmente radnog dana – od održavanja osobne higijene i higijene prostora, preko pomoći u pripremi obroka, do održavanja prostora (stana/ kuće) i okoliša, vrtlarenja, sitnih popravaka i sl.

- **Učenje životnih vještina** važan je zadatak skrbi za djecu bez pratnje. Sam karakter skrbi u organiziranom stanovanju nužno dovodi do učenja životnih vještina, jer su djeca aktivno uključena u održavanje i uređenje prostora i odjeće, u pripremu jela te u planiranje kućnog budžeta i raspolaganje njime. To im daje priliku svakodnevno učiti kako se brinuti o sebi i drugima, te im omogućuje postupno stjecanje odgovornosti. U okviru učenja životnih vještina važan je dio i obavljanje niza aktivnosti u lokalnoj zajednici: odlazak u nabavu hrane, higijenskih potrepština i potrepština za kućanstvo, održavanje odnosa sa susjedima, odlasci na manifestacije u zajednici itd. Rad na životnim vještinama svakodnevni je i fini (metaforički rečeno – filigranski) posao, u kojem je svaka vještina važna – od toga kako promijeniti krevetninu, uključiti perilicu rublja, očistiti hladnjak, isplanirati jelovnik, iskoristiti ostatke hrane od ručka, posložiti ormar za odjeću, glačati odjeću ili zaliti biljke do razgovora o tome koliki su troškovi grijanja, struje i interneta te kako se mogu napraviti uštede. Pritom su stručnjaci uvijek uzor i model u učenju.
- **Uključivanje u zajednicu** važan je preduvjet društvene integracije djece bez pratnje. Sudjelovanjem u aktivnostima u zajednici (kao što je odlazak u školu, uključivanje u sportske i kulturne klubove i aktivnosti, sudjelovanje u lokalnim manifestacijama) djeci se omogućuje širenje socijalne mreže te stjecanje novih kontakata i poznanstava. Važni su i dobri odnosi sa susjedima i međusobno pomaganje. Važan aspekt može biti i uključivanje u volonterske programe i aktivnosti u zajednici. Sve ovo doprinosi većem osjećaju pripadanja, prihvaćenosti i općem boljem funkcioniranju.
- **Osamostaljivanje i priprema za samostalni život** odvija se tijekom cijelog procesa skrbi, pri čemu stručnjaci moraju planirati i poticati djecu na sve veće osamostaljenje i preuzimanje odgovornosti. Važno je voditi djecu na putu do osamostaljenja, poticati ih da samostalno preuzimaju brigu o svojim školskim obvezama, aktivnostima slobodnog vremena itd. Potrebno je ohrabrivati proaktivnost i inicijativu djece u tom smislu, ali i kreirati radne zadatke koji će ih voditi u procesu osamostaljivanja. Pri pripremi za izlazak iz skrbi važno je potaknuti razgovor o planovima za samostalni život te inicirati proces štednje i planiranja. Djeca trebaju naučiti osnove financijske pismenosti i raspolaganja novcem, poznavati način pronalaženja posla, znati prepoznati potencijalne rizike od iskorištavanja u radnom okruženju. Važan je dio i traženje stana i povezivanje s različitim službama u lokalnoj zajednici. Za sve ovo djecu treba aktivno pripremati duže vrijeme i omogućiti im da imaju sve potrebne informacije. Pritom je poželjno u ovaj proces pripreme uključiti i vanjske suradnike i udruge civilnog sektora s već razvijenim programima za podršku osnaživanja mladih iz skrbi za samostalni život (kao što je Udruga Igra).

Participacija djece zajamčena je i propisana Konvencijom o pravima djeteta (UN, 1989). U članku 12. stavku 1. navodi se: „Države stranke osigurat će djetetu koje je sposobno oblikovati vlastito mišljenje pravo na slobodno izražavanje njegova mišljenja o svim pitanjima koja se na njega odnose, te uvažavati to mišljenje u skladu s dobi i zrelošću djeteta.” Poštovanje ovog članka u praksi omogućuje izražavanje mišljenja djeteta o svim aspektima skrbi, uključujući svakodnevne odluke i planiranje vlastitog razvoja i tijeka skrbi. Nadalje, važno je da se participacija osigurava svim skupinama djece, neovisno o jeziku, kulturi, spolu, vjeri ili pravnom statusu, čime se poštuje načelo nediskriminacije (čl. 2.). Djeci se istodobno moraju pružati jasne, razumljive i pristupačne informacije o njihovim pravima i mogućnostima sudjelovanja, što je u skladu s pravom na informiranost (čl. 17.).

Rad na svim ovim područjima uvijek i neizostavno mora se odvijati uz aktivno sudjelovanje djece bez pratnje. Nadalje, u Preporuci Vijeća Europe²⁰¹ naznačeno je: „*Posebni naponi trebali bi se usmjeriti na participaciju djece koja su ranjiva ili izložena diskriminaciji, uključujući višestruku diskriminaciju.*” No participacija djece bez pratnje više je iznimka nego pravilo u europskim sustavima skrbi.²⁰² Razlog tome vidi u decentraliziranosti i rascjepkanosti skrbi o djeci bez pratnje te u jezičnim i kulturnim barijerama. U istraživanju koje su provele Širanović i Bartulović (2024) o participaciji djece izbjeglica i migranata pokazalo se kako je uvažavanje participacijskih prava ovih skupina djece izrazito važno jer im se tako omogućuje prostor u kojemu mogu izraziti svoju kreativnost i odmaknuti se od teških tema koje su dio njihovih života. Stručnjaci koji su bili uključeni u istraživanje istaknuli su kako je važno pitati djecu za njihovo mišljenje jer im se na taj način pokazuje poštovanje, što je djeci jako važno. Također, istraživanje je pokazalo da spremnost na participaciju ove grupe djece uvelike ovisi i o načinima ostvarivanja participativnih prava u zemljama porijekla. Većina je djece istaknula da odrasli u njihovim zemljama participativna prava ne smatraju važnima. Rezultati ovog istraživanja ukazuju na to koliko je prilikom stvaranja prostora za participaciju važno informirati djecu o njihovim pravima, kao i o potencijalnim dobitima od participacije općenito, ali posebice sada, u zemlji odredišta.

U svakodnevnom radu s djecom bez pratnje u organiziranom stanovanju **operacionalizacija participativnih prava** može se odvijati kroz sljedeće aktivnosti: **informiranje djece o njihovim pravima; poticanje djece da izraze svoje mišljenje od najosnovnijih stvari u svakodnevnom životu do razgovora o tijeku njihove skrbi i planiranju budućnosti; uključivanje djece u donošenje odluka na svakodnevnoj razini, ali posebno na razini odluka o daljnjem tijeku skrbi; osnaživanje djece da zastupaju svoje interese; poticanje djece na uključivanje u dječja predstavnička tijela.** Participativne prakse moraju biti vidljive i kroz svakodnevnu kvalitetu odnosa između stručnjaka i djece te kroz uvažavanje dječjeg mišljenja i davanje povratnih informacija u situacijama kada djeca daju svoje mišljenje i prijedloge. Specifičnije, aktivna participacija djece bez pratnje može se provoditi kroz različite aktivnosti. Prilikom dolaska djeteta u

²⁰¹ Vijeće Europske unije. (2013). *Preporuka Vijeća od 20. veljače 2013. o ulaganjima u djecu i prekidu kruga nejednakosti* (2013/112/EU). Službeni list Europske unije, C 41, 1–9. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX%3A32013H0112>.

²⁰² de Ruijter de Wildt, L. (2014). *The Right to be Heard and Participation of Unaccompanied Children: A tool to support the collection of children's views on protection and reception services*. Save the Children.

organizirano stanovanje može se kreirati „**participacijski ugovor**“, koji će sadržavati osnovne informacije o tome što znači „participirati“, koja su prava i odgovornosti djece i odraslih, kao i neke primjere na koje sve načine dijete može participirati tijekom boravka u organiziranom stanovanju. Za poticanje participacije iznimno je važno **organiziranje dnevnih/tjednih/mjesečnih sastanaka djece i odraslih** (ponajprije odgojitelja). Cilj je ovih sastanaka da djeca imaju priliku iznijeti svoja mišljenja i prijedloge o svakodnevici i zajedničkom suživotu s ostalim vršnjacima. Odgojitelji povremeno mogu organizirati i tematske sastanke, vezane uz teme koje se pokazuju važnima i vrijednima za djecu bez pratnje koja žive u nekom kućanstvu. Također, a u skladu s načelima participacije, važno je da odgojitelji osiguraju sigurno okruženje u kojem djeca sama predlažu tematske sastanke ovisno o vlastitim interesima i potrebama. Primjeri dobre prakse pokazuju da djeca bez pratnje znaju potaknuti organizaciju različitih radionica o svojoj zemlji porijekla ili pripremiti neke tradicionalne obroke za druge vršnjake s kojima žive. Na ovaj se način istovremeno mogu poticati participacija, razumijevanje kulturnih različitosti i međusobno razumijevanje vršnjaka koji žive zajedno. Kako bi se osigurala smisljena participacija tijekom sastanaka, važno je da se odrasli vode određenim smjernicama i preporukama prije uključivanja djece, tijekom zajedničkog rada i nakon/između sastanaka.²⁰³ Prije uključivanja djece i mladih potrebno je jasno definirati njihovu ulogu te učestalost i mjesto sastanaka, dok sastanci trebaju biti dobro pripremljeni, usklađeni s ostalim obvezama i temeljeni na stvarnim potrebama grupe djece koja se sastaje. Tijekom sastanaka važno je osigurati ugodnu i sigurnu atmosferu, a ako zajednički rad uključuje rad na materijalima, materijale treba prilagoditi djeci i mladima u grupi. Važno je da se nakon sastanaka prijedlozi pomno razmotre, te da se prilikom sljedećeg susreta s djecom jasno kaže koji su prijedlozi bili uvaženi, a koji nisu, te koji su razlozi tome. Osim sastanaka, važno je osigurati i druge načine na koje djeca i mladi mogu participirati. Primjerice, u organiziranom stanovanju može se postaviti **kutija za prijedloge i primjedbe** koja će biti na vidljivom mjestu. U kutiju djeca mogu ubacivati različite prijedloge i pitanja, a odgovaranje na pitanja može se odvijati na dnevnim ili tjednim sastancima ili putem zajedničke ploče u prostoru. Također, djecu je važno aktivno uključiti u uređivanje zajedničkog prostora i na poticanje zajedničkih **grupnih rituala**. Kako bi se ostvarila smisljena participacija, izrazito je važno da odrasli koji rade s djecom bez pratnje pronalaze različite načine rada kako bi potaknuli participaciju. Djeca će se, ovisno o svojim potrebama i interesima, uključivati na različite načine, no izrazito im je važno da imaju iskrenu podršku odraslih kroz sve aktivnosti.

Povezivanje s vršnjacima koji imaju iskustva migracija ili dolaze iz iste zemlje porijekla također može povećati spremnost na participaciju i aktivno sudjelovanje u zajednici. Također, povezivanje s vršnjacima sa sličnim iskustvima može doprinijeti i jačanju kolektivne participacije ove grupe djece. Time se djeca bez pratnje osnažuju i kao grupa djece koja zagovara svoje potrebe i interese u određenoj zajednici. Grupe djece sa sličnim iskustvima mogu potaknuti i organiziranje dječjih predstavničkih tijela koja se okupljaju oko specifičnih tema koje potiču sama djeca. U konačnici, participacija djece bez pratnje u skrbi može doprinijeti i unaprjeđenju kvalitete skrbi.

²⁰³ Borić I., Mataga Tintor A. & Osmak Franjić, D. (2021). *Smjernice za sudjelovanje djece i mladih u savjetodavnim tijelima, radnim skupinama i na sastancima*. Ured UNICEF-a za Hrvatsku. <https://www.unicef.org/croatia/media/8831/file/Smjernice%20za%20sudjelovanje%20djece%20i%20mladih%20u%20savjetodavnim%20tijelima,%20radnim%20skupinama%20i%20na%20sastancima.pdf>.

Suradnja s drugim dionicima i uspostavljanje mreže podrške djeci bez pratnje u zajednici

Osim izravnog stručnog rada s djecom bez pratnje, zadaća je stručnjaka u organiziranom stanovanju i da ostvare dobru suradnju s ustanovama i organizacijama u lokalnoj zajednici. Riječ je, prije svega, o suradnji sa školama i drugim obrazovnim ustanovama, ustanovama zdravstvene zaštite, organizacijama i klubovima u području slobodnog vremena, organizacijama civilnog društva itd. Pritom je važno identificirati i potencijalne vjerske zajednice u kojima bi djeca bez pratnje mogla prakticirati vjeru, ali i potencijalno upoznati neke sunarodnjake. Dobra povezanost i suradnja na razini lokalne zajednice jamčit će i bolju prihvaćenost i integraciju same djece bez pratnje.

No, suradnja mora i nadilaziti samu lokalnu zajednicu u kojoj se nalazi stambena jedinica, te mora biti usmjerena i na međuresornu suradnju i koordinaciju kako bi se stvorila mreža podrške. Naime, sasvim je izvjesno da ni organizirano stanovanje, ali ni jedna druga ustanova ili organizacija ne mogu samostalno zadovoljiti sve potrebe djece bez pratnje. Umjesto toga potrebna je suradnja i koordinacija aktivnosti. Stručnjaci zaposleni u organiziranom stanovanju za djecu bez pratnje trebali bi biti stalni članovi međuresornih tijela za podršku djeci bez pratnje na lokalnoj, regionalnoj i nacionalnoj razini. Umrežavanjem resursa i usklađivanjem rada i aktivnosti osigurava se da svi postupci koji se odnose na djecu bez pratnje budu pravovremeni i u najboljem interesu djeteta.

5. Iskustva iz prakse

65

ISKUSTVA RADA S DJECOM BEZ PRATNJE – PERSPEKTIVA INTERKULTURNE MEDIJATORICE SIME GHOLAMI

Iskreno, ne mogu vjerovati da je prošlo godinu dana od kad sam počela raditi kao prva interkulturalna medijatorica, zahvaljujući projektu Ureda UNICEF-a za Hrvatsku i ravnatelju Centra za pružanje usluga u zajednici Zagreb Dugave, gđinu. Boži Vrkljanu. Ravnatelju Vrkljanu sam iznimno zahvalna na ukazanom povjerenju i slobodi koju mi pruža u radu s djecom migrantima.

Sad je pravo vrijeme da procijenim koliko je moja uloga pridonijela boravku djece migranata u Hrvatskoj odnosno Centra za pružanje usluga u zajednici Zagreb Dugave.

Kao interkulturalni medijator imam važnu ulogu u olakšavanju komunikacije i razumijevanju između djece i stručnog osoblja. Moj cilj je pomoći djeci da se osjećaju sigurno, shvaćeno i uključeno u novu kulturnu sredinu. U tom smislu obavljam sljedeće aktivnosti:

- pomažem u prevođenju jezika i tumačenju kulturnih razlika;
- podržavam djecu u razumijevanju pravila ustanove, njihovih prava i obveza;
- objašnjavam osoblju kulturne običaje, vrijednosti i specifične potrebe djece bez pratnje;
- doprinosim procesu socijalne integracije i emocionalne prilagodbe djece;
- sudjelujem u izgradnji povjerenja i prevenciji konflikata između djece i ostalih koji žive i rade u ustanovi.

Moja je procjena temeljena na radu s djecom da sam najviše pridonijela u osiguravanju osjećaja sigurnosti i pripadnosti.

Djeca migranti (djeca bez pratnje) često dolaze s iskustvom nesigurnosti, promjena i gubitaka. U skrbi o ovoj djeci potrebno je osigurati sigurno, predvidivo i podržavajuće okruženje koje im omogućuje osjećaj stabilnosti i pripadnosti. Ja svakodnevno radim s djecom i imam ključnu ulogu u stvaranju atmosfere povjerenja i poštovanja. Djecu treba poticati da izraze svoje osjećaje i potrebe, uz pokazivanje razumijevanja i strpljenja.

Moje preporuke u radu s djecom su sljedeće:

- uspostavljanje jasne dnevne rutina (vrijeme obroka, igre, druženja, učenja i odmora),
- korištenje igre, crteža i drugih kreativnih aktivnosti kao oblika izražavanja,
- poticati i uvažavati kulturološke i jezične posebnosti djece,
- omogućiti djeci sudjelovanje u donošenju odluka koje se tiču njih,
- osigurati dosljednost i predvidljivost u komunikaciji i postupanju.

Cilj je da se svako dijete osjeća sigurno, prihvaćeno i važno te da zna kako se ima priliku razvijati u skladu sa svojim potrebama i mogućnostima.

Za kvalitetan pristup djeci u migracijama, specifično djeci bez pratnje, potrebno je kontinuirano osposobljavanje i podrška osoblja koje s njima radi.

Edukacija stručnih radnika trebala bi obuhvatiti:

- prepoznavanje i razumijevanje znakova stresa i traume kod djece;
- pružanje emocionalne podrške kroz svakodnevne aktivnosti;
- suradnju s prevoditeljima ili interkulturalnim medijatorima;
- uvažavanje kulturnih razlika i običaja djece;
- brigu o mentalnom zdravlju i dobrobiti samih djelatnika.

Preporučujem organiziranje redovitih supervizija, edukativnih radionica i timskih sastanaka radi razmjene iskustava, jačanja suradnje i unaprjeđenja prakse rada s djecom migrantima.

Za uspješno obavljanje posla interkulturalnog medijatora potrebno je sljedeće:

- stručna podrška kroz edukaciju o radu s djecom bez pratnje i interkulturalnoj komunikaciji;
- institucionalna podrška kroz uključivanje u stručni tim ustanove;
- psihološka podrška i superviziju zbog emocionalno zahtjevnog rada;
- materijalna podrška i sigurne radne uvjete.

Primjer iz prakse – podrška djetetu bez pratnje

U Centru za pružanje usluga u zajednici Zagreb Dugave boravio je trinaestogodišnji dječak, maloljetnik bez pratnje iz Egipta, koji nije imao kontakt s obitelji, niti mogućnost komunikacije jer nije posjedovao mobitel ni valjani telefonski broj. Dijete je bilo izrazito povučeno, izgubljeno i tužno, s vidljivim znakovima emocionalne uznemirenosti. U želji da mu se pruži adekvatna podrška, organizirala sam susret s psihologom te prevoditeljem iz Crvenog križa. Ustrajnošću i suradnjom s vanjskim stručnjacima djetetu je omogućena sigurna okolina u kojoj je moglo izraziti svoje emocije i potrebe. Nakon susreta, dijete je pokazalo vidan napredak – postao je opušten, otvoren i samouvjeren. Ojačano podrškom i razumijevanjem, nastavio je svoj put, s više samopouzdanja i vjere u sebe.

Ovaj primjer pokazuje koliko su empatija, upornost i suradnja s relevantnim stručnjacima ključni u radu s djecom migrantima, osobito onima koji su bez pratnje i u ranjivim situacijama.

Rad s djecom u migracijama, djecom migrantima ili izbjeglicama i djecom bez pratnje je kompleksan rad jer zahtijeva integraciju različitih vještina i znanja o radu s djecom, dječjem razvoju, stresu i traumatskim iskustvima te učenje i razumijevanje drugih kultura i kulturoloških razlika. Za Hrvatsku je karakteristično da je tranzicijska zemlja za većinu migranata, što u kontekstu rada s djecom znači da se s njima susrećemo u fazi njihovih putovanja kada su zapravo izloženi najvećim rizicima. Događaju se učestali pokušaji prelazaka granica, a posebno je velik rizik da na putu postanu žrtve nasilja, krijumčara i trgovanja ljudima te dožive traumatska iskustva.

To nas usmjerava na ono što je bitno za pratiti i osvrnuti se u radu - njihove trenutne potrebe. Kod djece migranata, narušene su mnoge psihološke potrebe, no primarno je narušena potreba za sigurnošću i stabilnošću. Njihova putovanja su nepredvidljiva, izlažu se rizičnim i opasnim situacijama, dolaze na nepoznata mjesta, nedostaje im struktura i rutina, ukoliko se radi o djeci bez pratnje često su sami bez stalnih odraslih osoba uz sebe na putu. Također je važno pratiti postoje li simptomi ili reakcije na stresna i traumatska iskustva. Kod neke djece će takve reakcije biti više vidljive u ponašanju i emocionalnim reakcijama, kod neke druge manje uočljive, a kod neke se mogu manifestirati i do nekoliko mjeseci ili godina nakon proživljenog iskustva.

Iskustva iz prakse

Prihvatilište za tražitelje azila

Tijekom 2019. i 2020. godine imala sam priliku raditi u Prihvatilištu za tražitelje azila u Zagrebu, na projektu "Mjesta za djecu" (Child Friendly Space) kojim je provodio Ured UNICEF-a za Hrvatsku, u suradnji s Isusovačom službom za izbjeglice kao provedbenim partnerom. Svrha projekta bila je pružiti djeci zaštićeno i poticajno okruženje za vrijeme ili nakon krizne situacije u kojemu mogu dobiti potrebnu podršku i sigurnost.

Primjer 1.

Dječak od 5 godina je pri dolasku u Prihvatilište bio vrlo razdražljivog i promjenjivog ponašanja koje se iskazivalo kroz plakanje bez konkretnog uzroka do ljutnje, vikanja i otpora prema mami. U grupi je bio vrlo povučen i nije govorio, nije ostvarivao kontakt s drugom djecom, a prema odraslima je bio vrlo oprezan, u početku rada je većinom samo stajao blizu ulaza u igraonicu i promatrao s vrata. Većinu svog života zapravo je proveo "na putu". Često je sam hodao po hodnicima Prihvatilišta. Nakon nekoliko mjeseci uspostavljanja kontakta, privikavanja i prihvaćanja poznate, predvidljive strukture i rutine, razvijanja osjećaja fizičke sigurnosti, ali i sigurnosti koje su mu pružale osobe koje su radile s njim, dječak je spontano počeo više govoriti, uključivao se u aktivnosti s drugom djecom, bio je vedriji i nasmijaniji, a prethodne emocionalne reakcije su postale manje intenzivne.

Primjer 2.

Dječak od 3 godine prilikom dolaska i uključivanja u rad bio vrlo spontan, otvoren i vedar u ostvarivanju kontakta i s odraslima i s drugom djecom. Volio se igrati, često se smijao i bio je vrlo suradljiv i smiren. Međutim, njegovi su roditelji krenuli u pokušaje prelaska granica (za koje postoji kolokvijalni naziv "game" i djeca su često znala govoriti da "idu u game").

Prelasci granice su završavali neuspješno, a njihovi pokušaji su postajali sve učestaliji, gotovo svakodnevni. Dječakovo ponašanje se vidno promijenilo. Izgubio je rutinu i strukturu u danu, postao je vrlo razdražljiv i plačljiv, preferirao se više igrati sam nego s drugom djecom, a razvio je i separacijsku anksioznost, više nije mogao ostati sam, bez majke u neposrednoj blizini. Ukoliko bi se majka malo udaljila ili pričala s nekim drugim, on bi doživljavao vrlo burne reakcije.

Centar za pružanje usluga u zajednici

Prilikom rada u centru za pružanje usluga u zajednici, često smo primali djecu bez pratnje. Specifično za njih je da su skoro uvijek bili dječaci koji i po nekoliko godina putuju sami ili u manjim grupama, a na put ih šalju roditelji kao najveću vjerojatnost da će uspjeti doći do određinih zemalja i dobiti azil, spojiti obitelj i slično. Oni su se najčešće zadržavali kratke periode.

Primjer 1.

Mladić od 14 godina je zaprimljen sam kao dijete bez pratnje, kada je došao nije imao nikakve stvari sa sobom. Nije govorio niti razumio engleski, bio je slabo pismen, a i komunikacija preko Google Translate-a je bila vrlo oskudna i ograničena. Mladić je svoje vrijeme provodio u sobi, nije izlazio i većinu vremena je plakao. Nije se mogao izraziti i komunicirati. Bilo kakve ponude za sudjelovanjem u igrama ili druženju s drugom djecom je odbijao, nije napuštao svoju sobu, nije se osjećao sigurno, bio je u stanju cijeli dan preležati u krevetu i plakati, slabo je jeo. Tek kada je uspio stupiti u kontakt sa svojom obitelji, njegovo je stanje počelo ići na bolje. To je bilo jedino što je njemu u tom trenutku moglo pružiti bilo kakav osjećaj sigurnosti.

Primjer 2.

Dječak od 15 godina je zaprimljen sam kao dijete bez pratnje. Na samom prijemu je u vidno rastresenom stanju, vrlo umoran i iscrpljen. Znao se koristiti Google Translate-om što je olakšalo komunikaciju. Prilikom smještaja u sobu pokazuje veliku zabrinutost oko vlastite sigurnosti te ispituje mnoga pitanja: „može li ga ovdje netko napasti, je li ovdje u opasnosti, koliko su stara druga djeca, zašto su druga djeca ovdje smještena“. Također pita mogu li se vrata njegove sobe zaključati preko noći. Nije siguran može li sam napuniti bocu vode kad mu treba niti koliko hrane smije dobiti i pojesti. Izbjegava kontakt s drugom djecom, većinom boravi u sobi. Kada odlazi u kupaonicu i na wc prvo provjerava s odgajateljima je li prostorija prazna, ne želi ući unutra ukoliko je netko od druge djece tamo. Iskazuje veliku zahvalnost odgajateljima za bazične stvari, hranu, vodu, odjeću, pomoć, odgovore na pitanja. Kod njega je osjećaj sigurnosti bio znatno narušen.

Kao što je vidljivo iz navedenih primjera, ali i prema ostalim iskustvima u radu s djecom migrantima i djecom bez pratnje, njihova najveća **potreba je bila ona za sigurnošću i stabilnošću i to je prvo na što se treba osvrnuti u radu.**

- Pružanje sigurnosti i stabilnosti se može ostvariti na različite načine, od davanja što više jasnih informacija o tome gdje se nalaze i koji su sljedeći koraci, o njihovim pravima, o ljudima koji će se o njima brinuti i kojima se mogu obratiti s pitanjima, o djeci koja ih okružuju. Omogućavanje vlastite sobe koja im pruža dodatni osjećaj zaštite i sigurnosti, pri čemu bi trebalo i voditi računa o njihovim nacionalnostima

jer među različitim nacionalnostima postoje sukobi i trzavice te se može dogoditi da ne žele biti u istoj sobi s nekime određene nacionalnosti ili isto može dovesti do sukoba.

- Uvođenje strukturiranog dana, dnevnih rutina, upoznavanje s kućnim redom i pravilima je također nešto što im stvara osjećaj predvidljivosti. U redu je ako odbijaju sudjelovati u aktivnostima ili preferiraju biti sami, to se može događati u početnim periodima i još nisu u stanju povezivati se i stvarati odnose s drugima.
- Važno je da provjeravamo kako su i imaju li simptome stresnih i traumatskih iskustava. Najčešći simptomi i promjene u ponašanjima su bili slabo verbalno izražavanje ili kašnjenje u govoru, odbijanje jela, separacijska anksioznost, razdražljivost i iritabilnost, noćne enureze i regresivna ponašanja kod mlađe djece. Kod njih se znala javljati i igra koja je povezana s proživljenim stresnim ili traumatskim iskustvom, primjerice igranje s lutkicama koje u kamionu pokušavaju preći granicu u drugu zemlju, igre rata. Prirodno je da mlađa djeca procesuiraju takve događaje kroz igru, pa je dobro obratiti pažnju i na načine igre koji nam mogu dati više informacija o djetetu. Kod starije djece su također bili prisutni potreba za osamljivanjem, tuga, anksioznost, problemi sa spavanjem, manjak koncentracije i pažnje, gubitak interesa za svakodnevnom aktivnostima. Za djecu bez pratnje uvijek postoji vrlo velika vjerojatnost da su na svojem putu doživjeli neki gubitak (doma, osobe, obitelji), doživjeli prijetnju vlastitom fizičkom ili psihičkom integritetu i da postoji visoka zabrinutost za druge članove obitelji ili grupe.
- Također je važno imati na umu da su neki od njih poslani od strane svoje obitelji da prijeđu put sami te da naknadno spoje ostatak obitelji, da su često obitelji uložile visoku svotu financijskih sredstava da bi oni uopće mogli krenuti na put i da su očekivanja visoka, da su neki od njih krenuli na putovanje s članovima obitelji koji nisu preživjeli na putu ili su se razdvojili, te da neki nemaju svakodnevnu komunikaciju s obitelji što ovisi o tome imaju li kako kontaktirati obitelj. Važno je da s djecom ostvarimo što bolju komunikaciju.
- Ukoliko je verbalna komunikacija otežana, potrebno je da obraćamo pažnju na svoju i njihovu neverbalnu komunikaciju koja nam može puno toga reći te koristimo i slikovne prikaze u komunikaciji. Važno je da im damo vrijeme i način da nam ispričaju svoju priču.
- Ono što se nama u radu pokazalo vrlo praktičnim i korisnim jesu karte svijeta ili korištenje google mapsa gdje su djeca znala pokazati cijeli svoj put, otkud su krenula i kroz koje su sve zemlje prolazila na svojem putu.
- Dobro je i upoznati se s njihovim kulturološkim specifičnostima, prehrambenim i vjerskim potrebama, načinima stvaranja odnosa i sl. Primjerice u radu s mlađom djecom se znalo događati da odbijaju jesti jer nisu bili sigurni smiju li jesti određenu vrstu mesa, ili su se pak odbijali igrati ili biti u prostoriji s djecom suprotnog spola/roda jer u njihovoj kulturi to nije bilo dopušteno.

Zaključno, u radu s djecom bez pratnje važno je imati na umu da su oni djeca koja se suočavaju s velikim gubicima, rizičnim situacijama, nesigurnošću, nestabilnošću i nepredvidljivošću. Bez obzira koliko će ostati u radu s nama, smatram da je važno da prvo radimo na tim potrebama koje su narušene, i da im u svojim okvirima pružimo sigurnost (fizičku i psihičku), stabilnost, strukturu, konzistentnost i predvidljivost te kada vidimo da smo isto postigli možemo krenuti raditi i na drugim područjima i potrebama djeteta.

TALIJANSKI PRISTUP ORGANIZIRANOM STANOVANJU DJECE BEZ PRATNJE – ANALITIČKI PREGLED – NIKOLA SANNAZZARO, VANJSKI SURADNIK REGIONALNOG UREDA UNICEF-A ZA EUROPU I SREDNJU AZIJU

Put početne skrbi

U Italiji početni put skrbi za djecu bez pratnje i razdvojenu djecu (djeca bez pratnje) započinje s *prima accoglienza* (prvi prihvata). Djeca bez pratnje smještaju se u posebno određene prve prijemne strukture radi neposredne zaštite, identifikacije i procjene dobi na rok od “*strogo nužno, u svakom slučaju ne duže od četrdeset i pet dana*”. Tijekom ove faze provodi se početni specijalizirani intervju kako bi se prikupila osobna povijest djeteta i identificirale potrebe.

Nakon ove prve faze prihvata, dijete bez pratnje prelazi u *seconda accoglienza* (drugi prihvata), obično unutar *Sistema di Accoglienza e Integrazione* (Sustav prihvata i integracije - SAI). Ova faza uključuje usluge usmjerene na integraciju i samostalnost, često kroz razvoj *Progetto Educativo Individualizzato* (Individualizirani odgojno-obrazovni plan – PEI). Riječ je o pristupu koji je usmjeren na dijete, na njegovo obrazovanje, socijalni razvoj i neovisnost. Tijekom ove tranzicije često se događa da se mladi izravno upućuju iz prvog prihvata u manje intenzivan oblik skrbi s više samostalnosti.

Integrirano organizirano stanovanje djece bez pratnje s djecom talijanskim državljanima

Integrirano organizirano stanovanje djece bez pratnje s talijanskom djecom potencijalno se razmatra tijekom *seconda accoglienza* (drugog prihvata) ukoliko lokalne vlasti procijene da je to u najboljem interesu djeteta te da je izvedivo s obzirom na dostupni kapacitet usluga i sigurno u pogledu zahtjeva za zaštitom. Međutim, u praksi se takvi miješani oblici skrbi rijetko događaju. Službene talijanske smjernice i operativni priručnici obično preferiraju skrb o djeci bez pratnje u namjenskim objektima, prilagođenim njihovim specifičnim potrebama zaštite, razvoja i integracije. Interakcija s lokalnom djecom odvija se prvenstveno kroz školu, rekreacijske i zajedničke aktivnosti, a ne kroz zajednički smještaj, odnosno skrb. U praksi se može pronaći nekoliko primjera koje vode organizacije civilnog društva, ali s ograničenim dokazima ili informacijama koje podupiru praksu. Primjer takvog oblika skrbi je Casa di Marco koju vodi talijanska organizacija civilnog društva Centro Astalli (talijanska podružnica Isusovačke službe za izbjeglice), koja prima do 8 adolescenata, kako djece bez pratnje, tako i druge djece u skrbi²⁰⁴ te Casa Felix, *gruppo appartamento* (grupa stanova) koja prima najviše 8 osoba, djecu bez pratnje i mlade u sukobu sa zakonom²⁰⁵.

Kriteriji za organizirano stanovanje uz povremenu podršku

Kao što je već spomenuto, u Italiji put prihvata djece bez pratnje uključuje *prima accoglienza* (prvi prihvata) uz početnu identifikaciju, registraciju i kratkoročno procjenu svakog djeteta, nakon čega slijedi *seconda accoglienza* (drugi prihvata) kao faza dugotrajne skrbi i integracije, pod odgovornošću *Sistema di Accoglienza e Integrazione* (Sustav prihvata i

²⁰⁴ Dodatne informacije, iako samo opisne, dostupne su na sljedećoj poveznici: <https://www.centroastalli.it/servizi/centro-pedro-arrupe/la-casa-di-marco/?utm>

²⁰⁵ Dodatne informacije, iako samo opisne, dostupne su na sljedećoj poveznici: <https://www.cooperativaparsec.it/web/progetti.php?areaID=3&projectID=22&utm>

integracije – SAI) na nacionalnoj razini u suradnji s lokalnim vlastima. Ova faza specifično uključuje usluge čiji je cilj pripremiti adolescente za samostalni život, uključujući razvoj već spomenutog PEI plana. Ovaj sveobuhvatni, na dijete usmjeren plan operacionalizira opći ciljeve skrbi i integracije za svako dijete u konkretne aktivnosti u području obrazovanja, socijalnog razvoja i samostalnosti. Riječ je o fleksibilnom dokumentu koji se redovito ažurira te se razvija zajednički u suradnji djeteta, socijalnog radnika i multidisciplinarnog tima. Time se osigurava da mjere smještaja i podrške kontinuirano odražavaju najbolje interese i potrebe djeteta i cijelog spektra njegovih/njezinih prava. SAI operativni priručnik²⁰⁶ izričito navodi da usluge drugog prihvata, usmjerene na podršku i praćenje djece bez pratnje prema društvenoj i relacijskoj samostalnosti, trebaju biti temeljene na modelima skrbi usmjerenim na neovisnost, a ne na trajnu rezidencijalnu skrb. Zbog toga se sve više koriste modeli stanovanja s povremenom podrškom umjesto za mlade koji se približavaju odrasloj dobi.

S obzirom na decentralizirani sustav, kriteriji za uključivanje u organizirano stanovanje uz povremenu podršku razlikuju se među različitim regijama i općinama. Primjeri uključuju:

1. **Veneto regija** (DGR 249/2019)²⁰⁷. Uvjeti koje treba zadovoljiti da se mlada osoba uključi u gruppo appartamento (grupni stan) su:
 - provedeno razdoblje procjene od najmanje dva mjeseca u comunità educativa (odgojna zajednica) prije prelaska u polusamostalni oblik skrbi;
 - sposobnosti brige o sebi tijekom preliminarnog razdoblja promatranja (procjene);
 - bez ranjivosti koje bi zahtijevale specijalizirane intervencije identificirane tijekom razdoblja procjene;
 - imati najmanje 16 godina (do maksimalno 21).
2. **Piemonte regija** (DGR 4-1088/2020)²⁰⁸: Prihvat u polusamostalne stambene zajednice temelji se na:
 - dobi djeteta, iako ne kao strogi uvjet. Usluga je prvenstveno namijenjena mladima od 16 godina i starijima, iako, ako je to u najboljem interesu djeteta i u skladu s procjenom PEI, zahtjev se može smanjiti na 15, pa čak i na 13 godina, u slučaju zajedničkog smještaja braće i sestara;
 - individualna procjena od strane javne socijalne službe koja potvrđuje spremnost mlade osobe za osamostaljivanje;
 - postojanje PEI-a koji definira ciljeve samostalnog života;
 - odsutnost akutnih psihosocijalnih, ponašajnih ili zdravstvenih problema koji zahtijevaju specijaliziranu cjelodnevnu skrb.

²⁰⁶ Sistema di Accoglienza e Integrazione (2021). Manuale operativo per l'attivazione e la gestione di servizi di accoglienza integrata in favore di richiedenti e titolari di protezione internazionale dostupno na sljedećoj poveznici: <https://www.retesai.it/wp-content/uploads/2021/11/SAI-Manuale-operativo-MSNA-2021.pdf>

²⁰⁷ Deliberazione della Giunta Regionale 249/2019, Approvazione dei requisiti per l'unità di offerta "Gruppo Appartamento per Minori Stranieri non Accompagnati". Dostupno na sljedećoj poveznici: https://www.unicoperlimpresa.it/wp-content/uploads/NL/allegati/764_file_DGR_249_08_3_2019_UNITA_GRUPPI_MINORI_STRANIERI_NON_ACCOMPAGNATI.pdf

²⁰⁸ Deliberazione della Giunta Regionale Piemonte 4-1088, Strutture residenziali per l'autonomia e per l'accoglienza di minori e giovani adulti e di MSNA. Dostupno na sljedećoj poveznici: https://www.regione.piemonte.it/governo/bollettino/abbonati/2020/11/attach/dgr_01088_1050_06032020.pdf

3. **Emilia-Romagna regija** (DGR 1904/2011)²⁰⁹: Pristup polusamostalnom stanovanju (*appartamenti per l'autonomia*) zahtijeva:

- dob između 17 i 21 godine, iako ni u ovom slučaju zahtjev nije strog, jer se ukoliko se procijeni korisnim za mladu osobu, dobni uvjet može se smanjiti, ali ne ispod 15 godina;
- PEI potvrđen od strane nadležne socijalne službe;
- dokumentirana procjena emocionalne i praktične spremnosti za samostalan život;
- smještaj je koordiniran sa socijalnom službom.

Standardi i omjeri opreme i radnika

Na nacionalnoj razini, ranije spomenuti SAI Operativni priručnik i Operativni priručnik za skrb o djeci bez pratnje Ministarstva unutarnjih poslova postavili su operativni okvir i potrebne funkcije za *seconda accoglienza* (drugi prihvati) djece bez pratnje. To uključuje potrebu za multidisciplinarnim upravljanjem slučajevima, razvojem PEI-a, pristupom odgoju i obrazovanju i zdravstvu te potrebom za promicanjem integracije i samostalnosti. Također uključuje popis potrebnih stručnjaka kao što su odgojitelji, voditelji slučajeva, socijalni radnici, kulturni medijatori, psiholozi i zdravstveni djelatnici. Međutim, te nacionalne odredbe ne propisuju jedinstveni obvezni omjer radnika i djece, već ostavljaju konkretne razine osoblja, modalitete prisutnosti (dnevno pokrivanje, noćno dežurstvo, noćno osoblje s djelomičnim radnim vremenom) i detaljne tehničke standarde regionalnim i općinskim pravilima o ovlaštenjima te lokalnim ugovorima.

Istovremeno, regije i općinske vlasti često navode određene kriterije za organizacije civilnog društva i druge subjekte za podnošenje zahtjeva za ugovore o pružanju usluga, ali nije rijetkost da se neki elementi ostave otvorenima za ponuđače, pa ne postoji potpuni popis standarda i omjera opreme i osoblja. Slijedi nekoliko primjera:

- **Veneto regija** (DGR 249/2019): Za stambene zajednice *gruppi appartamento* za najviše 6 osoba uspostavljene su sljedeće odredbe:
 - **Osoblje i uloge:** u svakoj stambenoj jedinici treba biti jedan odgojitelj koji pokriva najmanje 24 sata tjedno, s minimalno 2 sata dnevno, svaki dan u tjednu. Odgojitelji su prisutni ovisno o specifičnim potrebama mladih. Oni pomažu u organizaciji i planiranju dnevnih zadataka, u upravljanju mjesečnim proračunom te koordinaciji kućanskih poslova poput čišćenja, kuhanja, kupovine namirnica i dr. Također facilitiraju integraciju mladih u lokalnu zajednicu. Dodatna stručna osoba prisutna je tijekom noći, od 20:00 do 8:00 sati svaki dan, zbog nadzora, podrške i prve pomoći u slučaju potrebe.
 - **Standardi smještaja:** stan mora biti smješten u naseljenim/urbaniziranim područjima, blizu javnog prijevoza i usluga (škola, zdravstvenih ustanova, trgovina i rekreacijskih sadržaja) kako bi se potaknula integracija i autonomija. Mora biti zajamčena organizacija sljedećih aktivnosti: tečajevi talijanskog jezika, pomoć u učenju, traženju posla (sastavljanje životopisa, podrška prijavama) i

²⁰⁹ Deliberazione della Giunta Regionale Emilia Romagna 1904/2011, direttiva in materia di affidamento familiare, accoglienza in comunità e sostegno alle responsabilità familiari. Dostupno na sljedećoj poveznici: https://salute.regione.emilia-romagna.it/normativa-e-documentazione/leggi-atti/regionali/delibere/archivio/dgr_1904del2011.pdf?utm

profesionalnoj orijentaciji, rekreacijske aktivnosti, edukacija o pravnom sustavu i seksualnosti.

- **Materijalna podrška i ostalo:** Svaki korisnik mora imati zajamčenu mogućnost organiziranja vlastitog života i prostora te mu je dodijeljen određeni iznos džeparca za troškove poput telefonskih računa, putovanja, osobnih troškova i slično.
- **Emilia Romagna regija** (DGR 1904/2011): za strutture residenziali educative e per l'autonomia (stambene odgojne zajednice i stanovi za osamostaljivanje) i *gruppo appartamento* (grupni stan) do šest osoba utvrđeni su sljedeći kriteriji:
 - **Osoblje i uloge:** odgojitelj mora biti prisutan ukupno 36 sati tjedno kako bi podržao mlade u svakodnevnom životu. Osim toga, odrasla osoba (nije precizirano o kojoj vrsti uloge se radi) mora biti dostupna na poziv svaki dan tijekom dana. U slučaju da su u pitanju maloljetne osobe (budući da gruppo appartamento može primiti osobe do 21 godine), odgojitelj ili obučena odrasla osoba mora biti prisutna tijekom noći od 20:00 do 8:00 sati svaki dan.
 - **Standardi smještaja:** dnevni boravak od najmanje 14 m², spavaće sobe najmanje 9 m² (ako su jednokrevetne), 14 m² (dvokrevetne) ili 20 m² (trokrevetne). Nijedna spavaća soba ne smije imati više od tri kreveta. U stambenoj jedinici mora se nalaziti i jedna kupaonica na svake 4 osobe (bez osoblja) te potpuno namještena kuhinja. Osim toga, mora imati spavaću sobu za osoblje, kupaonicu za osoblje i administrativni ured za osoblje.

GRČKI MODEL ORGANIZIRANOG STANOVANJA DJECE BEZ PRATNJE: NORMATIVNI OKVIR, KAPACITET I OPERATIVNI STANDARDI

Grčka od 2016. godine razvija alternativne modele skrbi za djecu bez pratnje kao odgovor na povećane migracijske tokove i potrebu za deinstitucionalizacijom skrbi za djecu. U okviru tog procesa, Ministarstvo rada, socijalne sigurnosti i solidarnosti je 2019. godine kreiralo vodič o minimalnim standardima i standardnim pravilima rada (SOP) organiziranog stanovanja za djecu bez pratnje stariju od 16 godina²¹⁰. Ovaj vodič regulira skrb za djecu bez pratnje stariju od 16 godina u organiziranim stanovanjima uz povremenu podršku. Cilj ovog modela jest osigurati sigurno stanovanje, postupnu autonomiju i socijalnu integraciju, u skladu s Konvencijom o pravima djeteta i nacionalnim zakonodavstvom. Spomenuti vodič, Ministarstvo rada, socijalne sigurnosti i solidarnosti pripremio je u suradnji s Nacionalnim centrom za socijalnu solidarnost (EKKA), u skladu s važećim europskim i nacionalnim zakonodavstvom o pružanju međunarodne zaštite, zaštite djece i prihvatu podnositelja zahtjeva za međunarodnu zaštitu, a posebno djece bez pratnje. Pri izradi ovog Vodiča uzete su u obzir i prethodne dobre prakse provedbe sličnih programa od strane grčkih organizacija civilnog društva, uz podršku UNICEF-a i UNHCR-a.

Glavna svrha organiziranog stanovanja je pružiti podršku djeci bez pratnje, starijima od 16 godina, kroz individualiziranu skrb i zaštitu u skladu s njihovim sposobnostima i vještinama te uzimajući u obzir njihove razvojne potrebe. Nadalje, kroz ovaj alternativni model skrbi, promiče se podrška i osnaživanje djece bez pratnje za prijelaz u odraslu dob, postavljanje ciljeva, njihova postupna integracija u lokalnu zajednicu i tržište rada, jačanje samopouzdanja i sposobnosti samostalnog obavljanja svakodnevnih aktivnosti, razvoj vještina, jačanje sposobnosti donošenja odluka i sposobnosti djece da se odupru teškoćama te da razviju svoju osobnost.

Svaki pružatelj usluga može upravljati s jednom ili više stambenih jedinica. Rad više od tri (3) organizirana stanovanja u istoj nekretnini (stambena zgrada) nije dopušten. Podrumske ili suterenske kuće (stanovi) ne mogu se koristiti kao organizirano stanovanje za smještaj djece bez pratnje. Tijekom procesa pronalaska i odabira odgovarajućih stanova, pružatelj usluga posebnu pažnju posvećuje tome da su stanovi u blizini jedan drugom. Organizirana stanovanja nalaze se u stambenim područjima, po mogućnosti unutar gradova, blizu mjesta s lakim pristupom javnom prijevozu, školama, zdravstvenim ustanovama i dnevnim centrima.

Kapacitet svake stambene jedinice organiziranog stanovanja strogo je definiran: **maksimalno četiri djeteta bez pratnje po stambenoj jedinici**, uz uvjet da u jednoj spavaćoj sobi ne borave više od dva djeteta bez pratnje. Smještaj se organizira po spolu, što znači da dječaci i djevojčice ne dijele istu stambenu jedinicu.

Tehnički standardi uključuju legalnu izgradnju, adekvatnu ventilaciju, grijanje, sanitarne uvjete, zaštitu od požara, pristup računalu i internetu, kuhinju, dnevni boravak i osnovnu opremu poput namještaja i kućanskih aparata²¹¹.

²¹⁰ Ministarstvo rada, socijalne sigurnosti i socijalne solidarnosti Grčke (2019). Vodič: Minimalni standardi i standardna pravila rada (SOP) organiziranog stanovanja za djecu bez pratnje stariju od 16 godina. Atena, Grčka.

²¹¹ Ministarstvo rada, socijalne sigurnosti i socijalne solidarnosti Grčke (2019). Vodič: Minimalni standardi i standardna pravila rada (SOP) organiziranog stanovanja za djecu bez pratnje stariju od 16 godina. Atena, Grčka.

Kriteriji za uključivanje u uslugu organiziranog stanovanja uz povremenu podršku jasno su definirani. Dijete bez pratnje mora ispunjavati sljedeće uvjete:

- imati **najmanje 16 godina**;
- biti **podnositelj zahtjeva ili korisnik međunarodne zaštite**, nositelj boravišne dozvole iz humanitarnih razloga ili osoba čiji je slučaj upućen nadležnim tijelima radi izdavanja takve dozvole;
- boraviti **najmanje tri mjeseca** u objektu ili smještajnom centru za djecu bez pratnje;
- posjedovati **osnovne životne vještine** i sposobnost **samostalnog obavljanja svakodnevnih aktivnosti** (npr. održavanje osobne higijene, priprema hrane, briga o prostoru);
- **ne koristiti** ilegalne psihoaktivne ili druge toksične tvari (npr. droge, alkohol);
- **ne bolovati** od aktivne psihičke bolesti;
- dati **informirani pristanak** na smještaj, nakon adekvatnog informiranja od strane stručnjaka.

Operativni okvir predviđa minimalni broj stručnih radnika po jedinici, koja obuhvaća tri do pet stanova. Tim podrške mora uključivati **koordinatora stambene jedinice, socijalnog radnika i odgojitelja**. Pružatelj usluge može zapošljavati osoblje drugih struka, posebno, ali ne ograničavajući se na, **pravnog savjetnika/odvjetnika, prevoditelja, pedagoga, medicinsku sestru**, uzimajući u obzir potrebe provedbe programa za rad jedne ili više stambenih jedinica. Npr. **učitelj** nudi intenzivne lekcije grčkog jezika za djecu bez pratnje. Pružatelj socijalnih usluga mora osigurati neometan i pravovremen pristup relevantnim uslugama (pravna pomoć, tumačenje, obrazovanje, zdravstvene usluge). Radno vrijeme organizirano je tako da se **osigura dnevni nadzor i večernja prisutnost osoblja, uz fleksibilne smjene**. Iako SOP ne propisuje strogi omjer stručnih radnika i djece, naglašava se multidisciplinarni pristup i redovite posjete stambenim jedinicama^{212,213}.

Za svakog korisnika izrađuje se **Individualni akcijski plan** koji definira ciljeve obrazovanja, integracije i osamostaljenja. Plan se revidira kvartalno, uz aktivno sudjelovanje djeteta i njegovog zakonskog zastupnika. Usluge smještaja i skrbi obuhvaćaju sve aktivnosti i resurse koji se osiguravaju djeci bez pratnje tijekom boravka u organiziranom stanovanju, s ciljem njihove sigurnosti, dobrobiti i postupnog osamostaljivanja. To uključuje: **sigurno stanovanje** u adekvatnim prostorima uz pokrivanje svih troškova (najam, režije, oprema), **prehranu** koju korisnici sami pripremaju uz podršku osoblja, **održavanje higijene i čistoće** prostora i osobne higijene, **pristup zdravstvenoj skrbi** i obveznim cijepljenjima, pružanje **psihosocijalne podrške** kroz individualne i grupne susrete, osiguranje **pravne pomoći i informiranja** o pravima, **obrazovanje i strukovnu obuku** uz dodatne aktivnosti za **integraciju**, usluge **prevođenja** na jeziku koji korisnik razumije, **financijsku pomoć** putem *prepaid* kartica uz edukaciju o upravljanju budžetom, te **hitne intervencije** u kriznim situacijama radi zaštite života i zdravlja. Sve ove usluge provode se prema načelu najboljeg interesa djeteta, uz poštivanje dostojanstva, privatnosti i kulturnih specifičnosti korisnika.

²¹² Ministarstvo rada, socijalne sigurnosti i socijalne solidarnosti Grčke (2019). Vodič: Minimalni standardi i standardna pravila rada (SOP) organiziranog stanovanja za djecu bez pratnje stariju od 16 godina. Atena, Grčka.

²¹³ Pavlaci, C. (2025). Uspostava i rad programa organiziranog stanovanja unutar sustava alternativne skrbi za djecu bez pratnje. Međuvladina tehnička radionica o zaštiti djece bez pratnje i razdvojenih osoba, Rim.

Model organiziranog stanovanja uz povremenu podršku u Grčkoj pokazuje fleksibilnost, troškovnu učinkovitost i održivost, budući da je osiguran prijenos financiranja s EU na nacionalne izvore. Njegova provedba pridonijela je poboljšanju politika zaštite djece u Grčkoj od 2016. godine, promovirajući samostalnost umjesto dugotrajne institucionalne skrbi.

Validacijska radionica prijedloga Smjernica za provođenje usluge organiziranog stanovanja za djecu bez pratnje u Hrvatskoj održana je 15. listopada 2025. godine u Uredu UNICEF-a za Hrvatsku, u okviru dvogodišnjeg programa „SKRB – program za jačanje podrške i usluga za djecu i mlade u alternativnoj skrbi u Hrvatskoj (2025. – 2027.)“, koji provodi Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike (MROSP) u suradnji s UNICEF-om, Ministarstvom pravosuđa, uprave i digitalne transformacije (MPUDT) i Sveučilištem u Zagrebu Edukacijsko-rehabilitacijskim fakultetom (ERF), a uz financijsku podršku Državnog tajništva za migracije Vlade Švicarske Konfederacije.

Cilj radionice bio je predstaviti i kritički razmotriti prijedlog smjernica za razvoj i pružanje usluge organiziranog stanovanja za djecu i mlade bez pratnje. Radionica je okupila 27 stručnjaka i stručnjakinja iz relevantnih institucija, organizacija i prakse, s bogatim iskustvom rada s djecom bez pratnje ili iskustvom u praćenju njihovih potreba, kako bi se osiguralo da smjernice odražavaju stvarne potrebe djece te da budu u skladu s mogućnostima sustava.

Sudionici su naglasili potrebu za uspostavom kvalitetnog modela organiziranog stanovanja za djecu bez pratnje, koji mora biti prilagođen specifičnim potrebama djece, uz osiguranu individualnu procjenu, stručnu podršku i kulturnu osjetljivost. Tijekom rasprave istaknute su specifičnosti integriranog i specijaliziranog oblika organiziranog stanovanja. Integrirani oblik smatra se krajnjim ciljem postupne integracije djeteta u zajednicu, nakon što je dijete prethodno bilo uključeno u neke druge oblike skrbi (smještaj u ustanovi). Specijalizirani oblik smatra se vrijednim zbog mogućnosti da odgovori na kompleksne potrebe djece bez pratnje. Također, sudionici radionice istaknuli su sadašnje izazove u praksi vezane uz smještaj djece bez pratnje u ustanove u kojima su smještena djeca i mladi s problemima u ponašanju ili djeca i mladi bez odgovarajuće roditeljske skrbi. Iskustva iz prakse pokazuju i brojne pozitivne primjere integracije djece bez pratnje u lokalne zajednice. Kao važna tema istaknula se i potreba za kvalitetnom multidisciplinarnom inicijalnom procjenom djece prije upućivanja u organizirano stanovanje, kao i važnost regionalne raspodjele kapaciteta i razvoja timova stručnjaka različitih profila. Kompetencije stručnjaka pokazale su se kao važna tema u ovom obliku skrbi. Sudionici validacijske radionice pritom su istaknuli važnost specifičnih znanja o djeci bez pratnje, razumijevanje njihovih potreba, kao i razvijene kulturne kompetencije. Istaknula se i važnost promišljanja o osobnoj kulturnoj osjetljivosti stručnjaka, koju je isto tako potrebno osvijestiti u radu s djecom bez pratnje. Nadalje, sudionici su prepoznali važnost kulturnih medijatora, mentora i zdravstvenih djelatnika, važnost ulaganja u edukaciju stručnjaka i važnost podrške zaposlenim stručnjacima te važnost osiguravanja adekvatnih radnih uvjeta i većih koeficijenata za radna mjesta u organiziranom stanovanju s obzirom na složenost poslova u skrbi za djecu bez pratnje. Naglašeno je da jedinice organiziranog stanovanja trebaju biti smještene u urbanim sredinama, blizu potrebnih zdravstvenih, socijalnih i obrazovnih usluga, s manjim brojem djece (3 – 6) i uz kvalitetan omjer broja stručnjaka i korisnika. Istaknuta je i potreba za unaprjeđenjem zakonodavnog i provedbenog okvira, uključujući jasnije standarde, bolju međuresornu suradnju i pravnu zaštitu djece bez pratnje.

Uvidi i iskustva podijeljeni tijekom validacijske radionice pokazali su se iznimno vrijednima za oblikovanje ovih smjernica, koje će nastojati odgovoriti na potrebe djece te doprinijeti uspostavi kvalitetnog i djetetu usmjerenog modela organiziranog stanovanja za djecu bez pratnje.

6. Literatura

1. Ajduković, M., Rajhvajn Bulat, L., Sušac, N. & Vejmelka, L. (2020). *Subjektivna dobrobit djece u Hrvatskoj*. Ured UNICEF-a za Hrvatsku.
2. Anglin, J. P. (2002). *Pain, normality, and the struggle for congruence: Reinterpreting residential care for children and youth*. Haworth Press.
3. Babić, G. (2020). Djeca bez pratnje u svjetlu migrantske krize u Centru za pružanje usluga u zajednici Zagreb-Dugave. *Kriminologija & socijalna integracija*, 28(1), 115–132. <https://doi.org/10.31299/ksi.28.1.6>.
4. Bárdits, A., Kertesi, G. (2025). Family foster care or residential care: the impact of home environment on children raised in state care. *Journal of Population Economics*, 38,74. <https://doi.org/10.1007/s00148-025-01129-9>.
5. *Bijela knjiga – Uloga institucionalne skrbi malog opsega kod djece u prijelazu s institucionalne skrbi na skrb u zajednici te u ukupnom spektru skrbi u Europi i Središnjoj Aziji*. (2024). Ured UNICEF-a za Hrvatsku. <https://www.unicef.org/croatia/media/15616/file/Bijela%20knjiga%20%20Institucionalna%20skrb%20malog%20opsega.pdf.pdf>.
6. Borić I., Mataga Tintor A. & Osmak Franjić, D. (2021). *Smjernice za sudjelovanje djece i mladih u savjetodavnim tijelima, radnim skupinama i na sastancima*. Ured UNICEF-a za Hrvatsku. <https://www.unicef.org/croatia/media/8831/file/Smjernice%20za%20sudjelovanje%20djece%20i%20mladih%20u%20savjetodavnim%20tijelima,%20radnim%20skupinama%20i%20na%20sastancima.pdf>.
7. Borić, I., Ćosić, A. & Horvat, G. (2022). *Analiza stanja i potreba odgojnih ustanova u Republici Hrvatskoj*. Ured UNICEF-a za Hrvatsku, Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. https://skrb.hr/wp-content/uploads/2025/06/ISKORAK_Analiza-stanja-i-potreba.pdf.
8. Brkić, M., Barišić, A. & Šmuc, M. (2024). Rad s djecom bez pratnje – stranim državljanima u Vukovarsko-srijemskoj županiji – pogledi iz perspektive stručnjaka. *Socijalna ekologija*, 33(1), 85–113. <https://doi.org/10.17234/SocEkol.33.1.4>.
9. Centar za kulturu dijaloga, projekt *Novi susjedi 2.0* – <https://ccd.hr/zapocela-provedba-projekta-novi-susjedi-2-0-centra-za-kulturu-dijaloga-u-suradnji-s-ministarstvom-unutarnjih-poslova/>.
10. Centar za pružanje usluga u zajednici Zagreb-Dugave. (2025). *Radionica „Udomiteljstvo djece bez pratnje“*. <https://centar-dugave.hr/radionica-udomiteljstvo-djece-bez-pratnje/>.
11. Deliberazione della Giunta Regionale 249/2019, Approvazione dei requisiti per l'unità di offerta "Gruppo Appartamento per Minori Stranieri non Accompagnati". Dostupno na sljedećoj poveznici: https://www.unicoperlimpresa.it/wp-content/uploads/NL/allegati/764_file_DGR_249_08_3_2019_UNITA_GRUPPI_MINORI_STRANIERI_NON_ACCOMPAGNATI.pdf.
12. Deliberazione della Giunta Regionale Piemonte 4-1088, Strutture residenziali per l'autonomia e per l'accoglienza di minori e giovani adulti e di MSNA. Dostupno na sljedećoj poveznici: https://www.regione.piemonte.it/governo/bollettino/abbonati/2020/11/attach/dgr_01088_1050_06032020.pdf.
13. Deliberazione della Giunta Regionale Emilia Romagna 1904/2011, direttiva in materia di affidamento familiare, accoglienza in comunità e sostegno alle responsabilità familiari. Dostupno na sljedećoj poveznici: https://salute.regione.emilia-romagna.it/normativa-e-documentazione/leggi-atti/regionali/delibere/archivio/dgr_1904del2011.pdf?utm.
14. de Ruijter de Wildt, L. (2014). *The Right to be Heard and Participation of Unaccompanied Children: A tool to support the collection of children's views on protection and reception services*. Save the Children.
15. Directorate-General for Migration and Home Affairs. (2024). *Practitioners' handbook on safeguarding unaccompanied and separated children's rights through the EU Charter of*

- Fundamental Rights. European Commission. https://home-affairs.ec.europa.eu/document/download/ca2206e3-52d0439f88506d961275987a_en?filename=Handbook%20on%20Safeguarding%20Unaccompanied%20and%20Separated%20Children_en.pdf.
16. Direktiva 2003/86/EZ od 22. rujna 2003. o pravu na spajanje obitelji. (2003). <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2003/86/2003-10-03>.
 17. Direktiva 2013/33/EU od 26. lipnja 2013. o utvrđivanju standarda za prihvrat tražitelja međunarodne zaštite. (2013). *Službeni list Europske unije*, L 180, 96–116.
 18. Direktiva 2013/32/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 26. lipnja 2013. o zajedničkim postupcima za priznavanje i oduzimanje međunarodne zaštite. (2013). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX%3A02013L0032-20130629>.
 19. Direktiva 2024/1346/EU o utvrđivanju standarda za prihvrat tražitelja međunarodne zaštite. (2024.). https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=OJ:L_202401346.
 20. European Asylum Support Office (EASO). (2018). EASO Guidance on *reception conditions for unaccompanied children: operational standards and indicators*. <https://reliefweb.int/report/world/easo-guidance-reception-conditions-unaccompanied-children-operational-standards-and>.
 21. European Asylum Support Office. (2018). Smjernice EASO-a o uvjetima prihvata djece bez pratnje: operativni standardi i pokazatelji. <https://euaa.europa.eu/sites/default/files/publications/Guidance-reception-unaccompanied-children-standards-and-indicators-HR.pdf>.
 22. European Commission. (2017). *CURANT: House sharing for unaccompanied young refugees with local youngsters in Antwerp*. https://ec.europa.eu/regional_policy/en/projects/Europe/curant-house-sharing-for-unaccompanied-young-refugees-with-local-youngsters-in-antwerp.
 23. European Migration Network. (2024). *Children in migration 2021-2022: An Overview*. https://emn.ie/wp-content/uploads/2024/08/EMN-study-on-children-in-migration_en.pdf.
 24. Europska komisija. (2020). *Pakt o migracijama i azilu*. https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/promoting-our-european-way-of-life/migration-and-asylum/pact-migration-and-asylum_hr.
 25. Europska konvencija o ostvarivanju dječjih prava (2010). *Narodne novine – Međunarodni ugovori* 1/2010.
 26. *Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda*. *Narodne novine – Međunarodni ugovori* 18/97, 6/99, 14/02, 9/05, 1/06, 2/10, 13/17.
 27. Europska socijalna povelja. (1999). *Narodne novine – Međunarodni ugovori* 15/2002.
 28. Europsko jamstvo za djecu. *Službeni list Europske unije*, L 223, 22. 6. 2021.
 29. Fakultativni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta o prodaji djece, dječjoj prostituciji i dječjoj pornografiji. (2002). *Narodne novine* 5/2002.
 30. Fakultativni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta glede uključivanja djece u oružane sukobe. (2002). *Narodne novine* 5/2002.
 31. Fakultativni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta o postupku povodom pritužbi. (2017). *Narodne novine* 2/2017.
 32. Fantini, A. E. (2000). A Central Concern: Developing Intercultural Competence. *SIT Occasional Paper Series*. <http://www.sit.edu/publications/docs/competence.pdf>.
 33. Fattore, T., Fegter, S. & Hunner-Kreisel, C. (2019). Children's understandings of well-being in global and local contexts: Theoretical and methodological considerations for a multinational qualitative study. *Child Indicators Research*, 12(2), 385–407.
 34. FICE International. (1993). *Povelja o pravima djece i mladih u izvanobiteljskom smještaju* [Charter of Rights for Children and Young People in Out-of-Home Care]. *FICE International Bulletin*.
 35. Fond za azil, migracije i integraciju. (2021). Program Fonda za azil, migracije i integraciju (AIMF 3.0). <https://eufondovi.mup.hr/UserDocsImages/dokumenti/Program%20Fonda%20za%20azil%20i%20migracije%20i%20integraciju%20-%20AIMF%203.0.pdf?vel=279320>.

36. Herceg Pakšić, B. & Jeđud Borić I. (2017). *Procjena potreba za izgradnjom kapaciteta u sustavu zaštite djece bez pratnje*. Završno izvješće. Centar za nestalu i zlostavljanu djecu.
37. Hrvatski Crveni križ. (2016). *Vodič za skrbnike djece bez pratnje, stranih državljana u Republici Hrvatskoj*. <https://www.hck.hr/UserDocsImages/publikacije/Priru%C4%8Dnici/Prirucnik%20-%20Vodic%20za%20skrbnike%20djece%20bez%20pratnje.pdf>.
38. *Inter-agency guiding principles on unaccompanied and separated children*. International Committee of the Red Cross (ICRC), International Rescue Committee (IRC), Save the Children UK, UNICEF, UNHCR, World Vision International. <https://www.unhcr.org/publications/inter-agency-guiding-principles-unaccompanied-and-separated-children>.
39. International Commission of Jurists (ICJ). (2024). *EU: ICJ calls for a ban on child immigration detention by EU Member States under the EU Pact*. International Commission of Jurists. <https://www.icj.org/eu-icj-calls-for-a-ban-on-child-immigration-detention-by-eu-member-states-under-the-eu-pact/>.
40. International Organization for Migration (IOM). (2024). *Introduction to Social and Affordable Housing Solutions*. IOM, Geneva.
41. International Rescue Committee. (n. d.). *Supporting refugee children in Athens: What is the FUTURA project?* <https://www.rescue.org/eu/where-we-work/hellas-en/supporting-refugee-children-athens>.
42. ISMU Foundation. (2019). *At a Crossroad. Unaccompanied and Separated Children in their Transition to Adulthood in Italy*. UNICEF, UNHCR e IOM, Roma. https://publications.iom.int/system/files/pdf/at_a_crossroads_unaccompanied_and_separated_children.pdf.
43. *Izvješće o radu pravobraniteljice za djecu 2024*. (2025). Republika Hrvatska. Pravobranitelj za djecu. <https://dijete.hr/hr/izvjesca/izvjesca-o-radu-pravobraniteljica-za-djecu/>.
44. James, S., Wilczek, L., Kilian, J., Timonen-Kallio, E., Bravo, A., del Valle, J. F., Formentri, L., Petrauskienė, A., Pivorienė, J. & Rigamonti, A. (2022). *A Comparative Analysis of Residential Care: A Five-Country Multiple Case-Design Study*. *Child Youth Care Forum*, 51, 1031–1062. <https://doi.org/10.1007/s10566-021-09666-6>.
45. Koller-Trbović, N., Miroslavljević, A. & Jeđud Borić, I. (2017). *Procjena potreba djece i mladih s problemima u ponašanju – konceptualne i metodičke odrednice*. Ured UNICEF-a za Hrvatsku. <https://www.unicef.hr/wp-content/uploads/2015/09/Prirucnik-o-procjeni-potreba-web.pdf>.
46. Koller-Trbović, N. & Žižak, A. (2005). *Participacija korisnika u procesu procjene potreba i planiranja intervencija: socijalnopedagoški pristup*. Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
47. Konvencija o ljudskim pravima i temeljnim slobodama. (1997). *Narodne novine – Međunarodni ugovori* 18/1997, 6/1999, 14/2002, 13/2003, 9/2005, 1/2006, 2/2010, 13/2017.
48. Konvencija o pravima djeteta. *Narodne novine – Međunarodni ugovori* 12/93, 20/97. <https://www.ohchr.org/sites/default/files/crc.pdf>.
49. Konvencija protiv transnacionalnog organiziranog kriminaliteta. (2002). *Narodne novine – Međunarodni ugovori* 14/2002-162. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/međunarodni/2002_11_14_162.html.
50. Konvencija Vijeća Europe o suzbijanju trgovanja ljudima. (2007.) *Narodne novine – Međunarodni ugovori* 7/2007.
51. Kraljević, R., Marinović, L. & Živković Žigante, B. (2011). *Djeca bez pratnje strani državljanima u Republici Hrvatskoj: razumijevanje problema, mogućnost djelovanja i potrebne mjere pomoći i zaštite*. UNHCR.
52. Kutscher, N. & Kreß, L. M. (2016). „Internet is the same like food” – An empirical study on the use of digital media by unaccompanied minor refugees in Germany. *Transnational Social Review*, 6(1–2), 200–203. <https://doi.org/10.1080/21931674.2016.1184819>.
53. Majstorović, I. & Korać Graovac, A. (2024). *Pravna zaštita djece bez pratnje u Hrvatskoj – iskustva u skrbi za djecu iz Ukrajine*. Ured UNICEF-a za Hrvatsku u suradnji s Pravim fakultetom Sveučilišta u Zagrebu.

54. Marušić, D. (2008). Privremena skrb za djecu strane državljanke u Prihvatnoj stanici Doma za djecu i mladež Zagreb. U Jelavić, M. (ur.) *Djeca bez pratnje – Djeca stranci odvojena od roditelja*; Zbornik priopćenja s Okruglog stola. 33–38. Ured pravobraniteljice za djecu RH.
55. Međuagencijska radna skupina za djecu bez pratnje i razdvojenu djecu. (2004). *Vodeća načela o djeci bez pratnje i razdvojenoj djeci* [Inter-Agency Guiding Principles on Unaccompanied and Separated Children]. Save the Children, UNHCR, UNICEF, IRC, ICRC, World Vision.
56. Međunarodna organizacija rada. (1999). Konvencija o zabrani i trenutnim djelovanjima za ukidanje najgorih oblika dječjeg rada (br. 182). https://narodne-novine.nn.hr/clanci/međunarodni/2001_04_5_40.html.
57. Međunarodni pakt o građanskim pravima i slobodama. (1976). https://pravamanjina.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/pdf/međunarodni/međunarodni_pakt_o_građanskim_i_politickim_pravima.pdf.
58. Melville Fulford, L. & Smith, R. (2013). *Alternative care in emergencies: ACE toolkit 2013*. Save the Children for Inter-Agency Working Group on Unaccompanied and Separated Children. <https://resourcecentre.savethechildren.net/document/interagency-working-group-unaccompanied-and-separated-children-2013-alternative-care>.
59. Miharija, M. (2021). Priručnik za provođenje osnovnog i dodatnog osposobljavanja udomitelja za djecu. Ured UNICEF-a za Hrvatsku, Sirius – Centar za psihološko savjetovanje, edukaciju i istraživanje. https://www.unicef.org/croatia/media/16996/file/Priru%C4%8Dnik%20za%20osnovno%20i%20dodatno%20osposobljavanje%20udomitelja_za%20stru%C4%8Dnjake.pdf.pdf.
60. Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike. (2021). Akcijski plan razvoja socijalnih usluga za razdoblje od 2021. do 2024. godine. <https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Glavno%20tajni%C5%A1tvo/Godi%C5%A1nji%20planovi%20i%20strate%C5%A1ka%20izvje%C5%A1%C4%87a/Akcijski%20plan%20razvoja%20socijalnih%20usluga%20za%20razdoblje%20od%202021.%20do%202024.%20godine.pdf>.
61. Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike. (2021). Nacionalni plan razvoja socijalnih usluga za razdoblje od 2021. do 2027. godine. <https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Glavno%20tajni%C5%A1tvo/Godi%C5%A1nji%20planovi%20i%20strate%C5%A1ka%20izvje%C5%A1%C4%87a/Nacionalni%20plan%20razvoja%20socijalnih%20usluga%20za%20razdoblje%20od%202021.%20do%202027.%20godine.pdf>.
62. Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike. (2022). Operativni plan deinstucionalizacije, prevencije institucionalizacije i transformacije pružatelja socijalnih usluga u Republici Hrvatskoj od 2022. do 2027. godine. <https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Socijalna%20politika/Dokumenti/Operativni%20plan%20deinstucionalizacije%20prevencije%20institucionalizacije%20i%20transformacije%20pru%C5%BEatelja%20socijalnih%20usluga%20u%20RH%202022.%20-%202027..pdf>.
63. Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike. (2025). Administrativni podaci.
64. Ministarstvo rada, socijalne sigurnosti i socijalne solidarnosti Grčke (2019). Vodič: Minimalni standardi i standardna pravila rada (SOP) organiziranog stanovanja za djecu bez pratnje stariju od 16 godina. Atena, Grčka.
65. Oddy, J., Morrice, L., Tip, L., Saide, N. & Alzare, M. (2023). *Unaccompanied Children and Young People (UCYP): social media, digital worlds and wellbeing* (Version 1). University of Sussex. <https://hdl.handle.net/10779/uos.23735835.v1>.
66. Obiteljski zakon. (2015). *Narodne novine* 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23.
67. Odbor Ujedinjenih naroda za prava djeteta. (2022). *Zaključne primjedbe o petom i šestom periodičnom izvješću Republike Hrvatske* [Concluding Observations on the Fifth and Sixth Periodic Reports of Croatia] (CRC/C/HRV/CO/5-6). Ujedinjeni narodi. <https://digitallibrary.un.org/record/3981929>.
68. Odluka o donošenju Plana upravljanja migracijama i azilom Republike Hrvatske za razdoblje do 2023. godine i provedbenog Akcijskog plana za razdoblje do 2027. godine. (2025). *Narodne novine* 132/25.

69. Okvirna konvencija o zaštiti nacionalnih manjina. (1997). *Narodne novine – Međunarodni ugovori* 14/1997.
70. Opačić, A. & Knezić, D. (2022). *Univerzalno dostupne temeljne socijalne usluge u Republici Hrvatskoj: model izvedivosti*. Rehabilitacijski centar za stres i traumu.
71. *Opća deklaracija o ljudskim pravima*. (2009). *Narodne novine – Međunarodni ugovori* 12/09.
72. Opća skupština Ujedinjenih naroda. (2019). Rezolucija o pravima djeteta (A/RES/74/133). <https://docs.un.org/en/A/RES/74/133>.
73. Parlamentarna skupština Vijeća Europe. (2016). *Harmonising the protection of unaccompanied minors in Europe*. (Rezolucija 2136). Vijeće Europe. <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=23179&lang=en>.
74. Parlamentarna skupština Vijeća Europe. (2017). *Child-friendly age assessment for unaccompanied migrant children*. (Rezolucija 2195). Vijeće Europe. <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-EN.asp?fileid=24273>.
75. Parlamentarna skupština Vijeća Europe. (2020). *Effective guardianship for unaccompanied and separated migrant children*. (Rezolucija 2354). Vijeće Europe. <https://rm.coe.int/cm-rec-2019-11-guardianship-en/16809ccfe2>.
76. Parlamentarna skupština Vijeća Europe. (2020). *Effective guardianship for unaccompanied and separated migrant children*. (Rezolucija 2190). Vijeće Europe. https://www.europeanrights.eu/public/atti/resolution_2354_ENG.pdf.
77. Pavlaki, C. (2025). Uspostava i rad programa organiziranog stanovanja unutar sustava alternativne skrbi za djecu bez pratnje. Međuvladina tehnička radionica o zaštiti djece bez pratnje i razdvojenih osoba, Rim.
78. Pieloch, K. A., McCullough, M. B. & Marks, A. K. (2016). Resilience of children with refugee statuses: A research review. *Canadian Psychology/psychologie canadienne*, 57(4), 330–339. <https://doi.org/10.1037/cap0000073>.
79. Podrška djeci i obiteljima u migracijama u procesu zaštite i integracije u Hrvatskoj. (2025). Ured UNICEF-a za Hrvatsku. <https://www.unicef.org/croatia/SEM>.
80. Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja evidencije i dokumentacije pravnih i fizičkih osoba. (2022). *Narodne novine* 18/22, 46/22.
81. Preporuka CM/Rec(2011)12. Children's rights and social services friendly to children and families. <https://rm.coe.int/168046ccea>.
82. Prijedlog akcijskog plana za provedbu Plana upravljanja migracijama i azilom Republike Hrvatske za razdoblje 2025. – 2027. (2025). <https://esavjetovanja.gov.hr/ECon/MainScreen?entityId=31041>.
83. Preporuka pravobraniteljice o zaštiti djece stranaca bez pratnje. (2017). <https://dijete.hr/preporuka-pravobraniteljice-o-zastiti-djece-stranaca-bez-pratnje/>.
84. *Preporuka Rec(2005)5 Odbora ministara državama članicama o pravima djece koja žive u ustanovama socijalne skrbi* [Recommendation Rec(2005)5 of the Committee of Ministers to member states on the rights of children living in residential institutions].
85. Protokol o postupanju prema djeci bez pratnje. (2018). <https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Socijalna%20politika/Obitelj%20i%20djeca/Protokol%20o%20postupanju%20prema%20djeci%20bez%20pratnje.pdf>.
86. Protokol protiv krijumčarenja migranata kopnom, morem i zrakom. (2006). *Službeni list Europske unije*, L 262/34.
87. Protokol za sprječavanje, suzbijanje i kažnjavanje trgovanja ljudima, posebno ženama i djecom. (2002). *Narodne novine* 14/2002.
88. Protokol uz Konvenciju o statusu izbjeglica. (1993). *Narodne novine – Međunarodni ugovori* 4/1993.
89. Quality4Children. (2010). *Standardi skrbi izvan vlastite obitelji za djecu u Europi* [Quality4Children Standards for Out-of-Home Child Care in Europe]. SOS Children's Villages International, FICE i IFCO.

90. Rodriguez, I. M. & Dobler, V. (2021). Survivors of hell: resilience amongst unaccompanied minor refugees and implications for treatment – a narrative review. *Journal of Child & Adolescent Trauma*, 14(4), 559–569.
91. Separated Children in Europe Programme (SCEP). (2004). *Statement of good practice* (3rd ed.). <https://www.separated-children-europeprogramme.org/p/1/91/translations-statement-of-good-practice/>.
92. Separated Children in Europe Programme (SCEP). (2010). *Statement of good practice* (4th ed.). <https://www.separated-children-europe-programme.org/p/1/91/translations-statement-of-good-practice/>.
93. Sistema di Accoglienza e Integrazione (2021). Manuale operativo per l'attivazione e la gestione di servizi di accoglienza integrata in favore di richiedenti e titolari di protezione internazionale dostupno na sljedećoj poveznici: <https://www.retesai.it/wp-content/uploads/2021/11/SAI-Manuale-operativo-MSNA-2021.pdf>.
94. Sovar, I. (2021). Kompetencije odgajatelja dječjih domova. *Metodički obzori*, 16 (2 (31), 71–89.
95. Strategija Vijeća Europe za prava djeteta (2022. – 2027.): *Prava djece u akciji: od kontinuirane provedbe do zajedničke inovacije*. Vijeće Europe. <https://rm.coe.int/council-of-europe-strategy-for-the-rights-of-the-child-2022-2027-child/1680a5ef27>.
96. Širanović, A. & Bartulović, M. (2024). Studija slučaja o participaciji djece izbjeglica i tražitelja azila u Hrvatskoj. Ured UNICEF-a za Hrvatsku. <https://www.unicef.org/croatia/media/14941/file/Studija%20slucaja%20o%20participaciji%20djece%20izbjeglica%20i%20trazitelja%20azila%20u%20Hrvatskoj.pdf>.
97. Tarshish, N. (2019). How friendly are OECD countries towards children? Conceptualization and measuring issues. *Children and Youth Services Review*, 103, 156–165. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2019.05.040>.
98. The Mentoring Project: supporting unaccompanied children in Greece. https://home-affairs.ec.europa.eu/projects/mentoring-project-supporting-unaccompanied-children-greece_en.
99. Trieschman, A. E., Whittaker, J. K. & Brendtro, L. K. (2002). *The other 23 hours: Child-care work with emotionally disturbed children in a therapeutic milieu* (1st ed.). Routledge.
100. Tuskan, M. (2025). „Drugačije nije loše, drugačije je samo – drugačije!“. Ured UNICEF-a za Hrvatsku. <https://www.unicef.org/croatia/price/drugacije-nije-lose>.
101. Ujedinjeni narodi. (1959). Deklaracija o pravima djeteta. <https://cpd.org.rs/wp-content/uploads/2017/11/1959-Declaration-of-the-Rights-of-the-Child.pdf>.
102. Ujedinjeni narodi. (2009). *Smjernice za alternativnu skrb o djeci* [Guidelines for the Alternative Care of Children]. Ujedinjeni narodi.
103. UK Government. (2023). *The Supported Accommodation (England) Regulations 2023* (Statutory Instrument 2023 No. 411). His Majesty's Stationery Office. <https://www.legislation.gov.uk/uksi/2023/411/contents/made>.
104. UNHCR. (1997). *Guidelines on policies and procedures in dealing with unaccompanied children seeking asylum*. <https://resourcecentre.savethechildren.net/pdf/3ae6b3360.pdf>.
105. UNHCR. (2018). *Guidelines on assessing and determining the best interests of the child*. <https://www.unhcr.org/protection/children/5c18d6cf4/guidelines-assessing-determining-best-interests-child.html>.
106. UNHCR. (2021). *Best Interests Procedure Guidelines: Assessing and Determining the Best Interests of the Child*. https://alliancecpha.org/sites/default/files/technical/attachments/2021%20UNHCR%20Best%20Interests%20Procedure%20%28BIP%29%20Guidelines%20-%20%20Assessing%20and%20Determining%20the%20Best%20Interests%20of%20the%20Child%20%28Updated%202024%29_English_0.pdf.
107. UNHCR. (2024). *Integration Handbook. Access to secure and affordable housing*. <https://www.unhcr.org/handbooks/ih/housing/access-secure-and-affordable-housin>.
108. UNHCR. (2025). *Advocacy brief: Restrictions of movement, detention and alternatives to detention under the European Union Pact on Migration and Asylum*. United Nations High

- Commissioner for Refugees. <https://www.refworld.org/legal/intlegcomments/unhcr/2025/en/150579>.
109. UNHCR & UNICEF. (2017). *Safe & sound: What states can do to ensure respect for the best interests of unaccompanied and separated children in Europe*. United Nations High Commissioner for Refugees & United Nations Children's Fund. <https://www.unhcr.org/protection/children/56e800939/safe-sound-states-can-ensure-respect-best-interests-unaccompanied-separated.html>.
 110. UNICEF. (2020). *The contribution public finance for children can make to realizing child protection objectives*. UNICEF. <https://www.unicef.org/social-policy/public-finance-children-child-protection>.
 111. UNICEF. (2021). *Uncertain Pathways: How gender shapes the experiences of children on the move*. <https://data.unicef.org/resources/uncertain-pathways-how-gender-shapes-the-experiences-of-children-on-the-move/>.
 112. UNICEF. (2022). *UASC theory of change narrative*. <https://www.unicef.org/media/130701/file/UASC%20Theory%20of%20Change%20Narrative.pdf>.
 113. UNICEF. (2022). Podloga za izradu Nacionalnog akcijskog plana za provedbu Europskog jamstva za djecu u Hrvatskoj, pregled ključnih nalaza i preporuka. <https://www.unicef.org/croatia/media/10541/file>.
 114. UNICEF. (2025). *Interkulturni webinar o Afganistanu*. <https://www.unicef.org/croatia/interkulturalni-webinar-o-afganistanu>.
 115. UNICEF. (2023). *Children and the EU Migration and Asylum Pact*. UNICEF. <https://www.unicef.org/eu/media/2511/file/EU%20Migration%20and%20Asylum%20Pact.pdf>.
 116. UNICEF. (2024). *Protection of children evacuated from institutions in Ukraine to seven EU countries and Türkiye: Regional overview of UNICEF's approach, lessons learned and recommendations* [Internal overview]. UNICEF.
 117. United Nations Committee on the Rights of Persons with Disabilities. (2022). *Guidelines on deinstitutionalization, including in emergencies* (27th session, Geneva). United Nations.
 118. United Nations Human Rights Office of the High Commissioner. (2024, May 15). *Child immigration detention must be prohibited following adoption of EU migration and asylum pact, UN experts say*. United Nations. <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2024/05/child-immigration-detention-must-be-prohibited-following-adoption-eu>.
 119. Uredba (EU) 2024/1358 Europskog parlamenta i Vijeća od 14. svibnja 2024. o uspostavi sustava „Eurodac“ za usporedbu biometrijskih podataka radi djelotvorne primjene uredaba (EU) 2024/1351 i (EU) 2024/1350 Europskog parlamenta i Vijeća i Direktive Vijeća 2001/55/EZ te radi utvrđivanja identiteta državljana treće zemlje i osoba bez državljanstva s nezakonitim boravkom i o zahtjevima tijela za izvršavanje zakonodavstva država članica i Europolu za usporedbu s podacima iz Eurodaca u svrhu izvršavanja zakonodavstva, o izmjeni uredaba (EU) 2018/1240 i (EU) 2019/818 Europskog parlamenta i Vijeća te o stavljanju izvan snage Uredbe (EU) br. 603/2013 Europskog parlamenta i Vijeća. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX:32024R1358>.
 120. Ustav Republike Hrvatske. (1990). Narodne novine 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14.
 121. Vijeće Europske unije. (2013). *Preporuka Vijeća od 20. veljače 2013. o ulaganjima u djecu i prekidu kruga nejednakosti* (2013/112/EU). *Službeni list Europske unije*, C 41, 1–9. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX:3A32013H0112>.
 122. Whittaker, J. K., Holmes, L., del Valle, J. F., Ainsworth, F., Andreassen, T., Anglin, J., Bellonci, F., Berridge, D., Bravo, A., Canali, C., Courtney, M., Daly, D., Gilligan, R., Gritens, H., Harder, A., Holdern, M., James, S., Kendrick, A., Knorth, E., Lausten, M., Lyons, J., Martin, E., McDermid, S., McNamara, P., Palareti, L., Ramsey, S., Sisson, K., Small, R., Thoburn, J., Thomsson, R. & Zeira, A. (2016). Therapeutic residential care for children and youth: A consensus statement of the international work group on therapeutic residential care. *Residential Treatment for Children & Youth*, 33(2), 89–106. <https://doi.org/10.1080/0886571X.2016.1215755>.
 123. Winkens, K., Zijlstra, E., Post, W., van Os, C. & Smit, M. (2023). Unaccompanied, but not alone: A systematic review of the influence of social relationships on the transition of

- unaccompanied refugee adolescents to adulthood. *Children and Youth Services Review*, 155, 107190. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2023.107190>.
124. Zakon o izvršavanju sankcija izrečenih maloljetnicima za kaznena djela i prekršaje. (2012). *Narodne novine* 133/12.
 125. Zakon o međunarodnoj i privremenoj zaštiti. (2015). *Narodne novine* 70/15, 127/17, 33/23, 17/25.
 126. Zakon o obveznom zdravstvenom osiguranju i zdravstvenoj zaštiti stranaca u Republici Hrvatskoj. (2013). *Narodne novine* 80/13, 15/18, 26/21, 46/22.
 127. Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi. (2008). *Narodne novine* 87/08, 86/09, 92/10, 105/10, 90/11, 5/12, 16/12, 86/12, 126/12, 94/13, 152/14, 97/17, 68/18, 98/19, 64/20, 151/22, 155/23, 156/23.
 128. Zakon o pravobranitelju za djecu. (2017). *Narodne novine* 73/17.
 129. Zakon o socijalnoj skrbi. (2022). *Narodne novine* 18/22, 46/22, 119/22, 71/23, 156/23, 61/25.
 130. Zakon o strancima. (2020). *Narodne novine* 133/20, 114/22, 151/22, 40/25.
 131. Zakon o sudovima za mladež. (2011). *Narodne novine* 84/11, 143/12, 148/13, 56/15, 126/19.
 132. Zakon o udomiteljstvu. (2018). *Narodne novine* 115/18, 18/22.
 133. Žižak, A. (1997). Kompetentnost odgojitelja za rad s djecom. U Milanović, M. (ur.), *Pomozimo im rasti* (str. 7–15). Golden marketing – Tehnička knjiga.
 134. Žižak, A. (2008). Činitelji rizika i iskustva djece (stranaca) odvojene od roditelja. U Jelavić, M. (ur.) *Djeca bez pratnje – Djeca stranci odvojena od roditelja*; Zbornik priopćenja s Okruglog stola (str. 43–52). Ured pravobraniteljice za djecu RH.
 135. Župarić-Iljić, D. (2024). *Studija o djeci bez pratnje u Republici Hrvatskoj*. UNHCR.
 136. Župarić-Iljić, D. (2025). *Put k osnaživanju: Unaprjeđenje usluga za djecu u pokretu. Izvješće o provedenom prikupljanju podataka o iskustvima djece bez pratnje i stručnjaka koji im pružaju neposrednu zaštitu i podršku*. Ured UNICEF-a za Hrvatsku.
 137. Župarić-Iljić, D. & Mlinarić, D. (2018). Care for Unaccompanied Children in Croatia: The Roles and Experiences of Special Guardians. *Revija za sociologiju*, 48(3), 297–327.

1. LISTA ZA OPREMANJE ORGANIZIRANOG STANOVANJA

OSNOVNA OPREMA	• poplun i prekrivači/deke (za svako dijete) • jastuci za spavanje (jedan veliki i jedan manji) • posteljina (dva komada za svaki krevet i tri rezervne posteljine) • ručnici (dva seta ručnika za svako dijete – za lice i tijelo) • ormarići i police za osobne stvari • noćne i stolne svjetiljke • garderobni ormar • ormarić za cipele
KUHINJSKE POTREPŠTINE	• posuđe • pribor za jelo • kuhinjski pribor – noževi, kuhače, gulilica za povrće, cjedilo i dr. • čaše • zdjele raznih veličina • kuhinjske krpe
OPREMA ZA UČENJE I SLOBODNO VRIJEME	• pisaći stol(ovi) • radne svjetiljke • računalo/računala s pristupom internetu • materijali za crtanje, bojice, papir, likovni pribor
SIGURNOST	• priručni komplet prve pomoći • zaštita za utičnice, kutove namještaja • protupožarna oprema • ormar za kemikalije / sredstva čišćenja (s ključem)
OPREMA VEZANA UZ KOMUNIKACIJU	• oglasna ploča • pravila na jezicima djece u smještaju • popis brojeva za kontaktiranje odgojitelja, posebnih skrbnika, hitne službe i dr. • evakuacijski plan
OSTALO – UREĐENJE I DEKORACIJE PROSTORA (u skladu s kulturom djece)	• slike • ukrasi • biljke

2. PRIMJER INDIVIDUALNOG PLANA PROMJENE (IPP)

NAZIV USTANOVE

DATUM IZRADE PLANA I PROGRAMA RADA

DATUM REDEFINIRANJA PLANA RADA

87

Usluga organiziranog stanovanja uz sveobuhvatnu podršku

INDIVIDUALNI PLAN I PROGRAM RADA za korisnika M. B.

KRATAK OPIS KORISNIKA I POTREBA ZA KOJE SE IZRAĐUJE PLAN

M. B. je mladić u dobi od 14 godina prema vlastitom iskazu. U Hrvatsku je stigao u rujnu 2025. godine u skupini s drugim mladićima i odraslim muškarcima. Njegova zemlja porijekla je Afganistan. Odrastao je u obitelji s majkom, ocem, dva starija brata i jednom mlađom sestrom. U istom kućanstvu s njima živio je i očev brat s obitelji. U svojoj matičnoj zemlji bio je uključen u obrazovanje i uspješno završio više razrede osnovne škole. U manjoj mjeri razumije engleski jezik, dovoljno za osnovnu komunikaciju i sporazumijevanje.

Afganistan je napustio nakon očeve smrti. Kao razloge odlaska na put navodi tešku životnu situaciju u svojem selu te želju da u Europi nađe posao s kojim će moći prehranjivati svoju obitelj u Afganistanu. Na put prema Europi krenuo je s jednim bratom i nekoliko drugih mladića iz svojeg sela. Navodi kako ima rođake u Njemačkoj te da želi otići kod njih. Put do Hrvatske opisuje kao jako težak i naporan. Putovanje je trajalo mjesecima, bilo je trenutaka kada je danima bio bez hrane i adekvatne odjeće. Navodi kako su tijekom putovanja on i drugi mladići bili izloženi nasilju i zlostavljanju, a da je jedan njegov prijatelj bio teško ozlijeđen. Tijekom puta razdvojio se od brata koji je nastavio put prema Njemačkoj, gdje se trenutačno nalazi. M. navodi kako želi biti prebačen u Njemačku kako bi se ponovno spojio s bratom.

M. B. je smješten u prihvatnoj stanici Centra za pružanje usluga u zajednici Zagreb-Dugave. Po dolasku je primijećeno da je pothranjen, dezorijentiran i emocionalno distanciran. Prilikom inicijalnog zdravstvenog pregleda utvrđeno je da na tijelu ima niz rana koje su inficirane, posebno na stopalima. U kosi ima uši. Kod M. se primjećuju znakovi emocionalne uznemirenosti i povlačenja, djeluje pasivno, tužno i plašljiv je. Na pokušaj kontakta sa stručnim djelatnicima odgovara bojažljivo i s oprezom. Izjavljuje kako je zainteresiran učiti hrvatski jezik te se uključiti u obrazovanje. Volio bi završiti tečaj ili kratki program obrazovanja za neko strukovno zanimanje. Pokazuje interes za sport, posebno nogomet. Aktivno prakticira vjeru. Primjećuje se kako su mu vještine brige o higijeni slabije razvijene.

CILJEVI ORGANIZIRANOG STANOVANJA

- osigurati stabilan smještaj i redovitu strukturu dana
- pružiti kontinuiranu psihosocijalnu podršku usmjerenu na prorađu traumatskih iskustava
- osigurati adekvatnu podršku u rješavanju pravnog statusa
- osigurati medicinsku skrb i saniranje ozljeda
- započeti učenje hrvatskog jezika
- procijeniti obrazovni status
- uključivanje u obrazovne aktivnosti sukladno pedagoškoj procjeni
- uključivanje u aktivnosti slobodnog vremena
- identificirati jake strane i čimbenike otpornosti

AKTIVNOSTI I METODE

- razgovor
- aktivno slušanje
- pružanje podrške
- konfrontiranje
- osnaživanje
- konkretni zadaci

PLAN AKTIVNOSTI

- U naredna **četiri tjedna** osigurati da dijete bude smješteno u stabilan smještaj i da ima uspostavljen dnevni raspored (uključujući vrijeme za obrazovanje, slobodne aktivnosti i odmor).
- U naredna **tri mjeseca** omogućiti redovitu psihosocijalnu podršku – najmanje jedan individualni susret tjedno – usmjerenu na obradu traumatskih iskustava i procjenu stanja prilagodbe.
- U roku od **6 mjeseci** poduzeti korake za rješavanje pravnog statusa djeteta: pravna provjera, izrada plana postupka i predaja potrebnih dokumenata, uz praćenje napretka najmanje jednom mjesečno.
- U naredna **dva mjeseca** osigurati pristup medicinskoj skrbi i započeti saniranje postojećih ozljeda – dogovoriti pregled kod liječnika i započeti terapiju/rehabilitaciju prema preporuci.
- U roku od **12 tjedana**, započeti strukturalni tečaj hrvatskog jezika – najmanje dva sata tjedno – uz zadanu provjeru znanja na kraju tog razdoblja.

- U roku od **jednog mjeseca** provesti procjenu obrazovnog statusa djeteta (razina pismenosti, prethodno školovanje, jezična razina), te izraditi individualni obrazovni plan.
 - U naredna **četiri mjeseca** osigurati uključivanje djeteta u obrazovne aktivnosti sukladno pedagoškoj procjeni – upis u školu ili prilagođeni program, redovit dolazak i praćenje napretka.
 - U roku od **3 mjeseca** dijete će biti uključeno u najmanje jednu aktivnost slobodnog vremena (sportska, kulturna ili volonterska aktivnost) kako bi razvilo društvene veze i osjećaj pripadnosti.
 - U roku od **2 mjeseca** identificirati i dokumentirati najmanje tri jake strane i čimbenike otpornosti djeteta (npr. motivacija za učenje, prilagodljivost, prevladani izazovi), te koristiti te informacije kao temelj za daljnji razvoj.
-

Individualni plan izradili su:

socijalni radnik _____

psiholog _____

posebni skrbnik _____

korisnik _____

3. PRIMJER INDIVIDUALNOG PLANA I PROGRAMA RADA (IPPR)

90

NAZIV USTANOVE

DATUM IZRADE PLANA I PROGRAMA RADA

DATUM REDEFINIRANJA PLANA RADA

INDIVIDUALNI PLAN I PROGRAM RADA za korisnika M. B.

CILJ	AKTIVNOSTI	NOSITELJI	ROK	PRAĆENJE
osigurati stabilan smještaj i redovitu strukturu dana	• smještaj u organizirano stanovanje • upoznavanje s dnevnim rasporedom • upoznavanje s obvezama i pravilima u organiziranom stanovanju • navikavanje na obveze i pravila	• odgojitelji • interkulturni medijator • vršnjaci u OS-u	prvi mjesec boravka u OS-u	Smještaj je funkcionalan, dijete ima dnevni raspored, dijete je upoznato s pravilima i obvezama.
pružiti kontinuiranu psihosocijalnu podršku usmjerenu na prorađu traumatskih iskustava	uspostaviti individualne susrete, grupne radionice	• odgojitelji • psiholog • socijalni pedagog	u naredna tri mjeseca	odražavanje redovnih tjedni susreta i savjetovanja najmanje jednom tjedno
osigurati adekvatnu podršku u rješavanju pravnog statusa	pravna procjena, sastanak s odvjetnikom, podnošenje dokumenta	• socijalni radnik • posebni skrbnik • prevoditelj	u narednih šest mjeseci	dokumenti predani; status praćen mjesečno

osigurati medicinsku skrb i saniranje ozljeda	pregled liječnika, terapija/ rehabilitacija prema preporuci	• odgojitelji • medicinska sestra / medicinski tehničar • interkulturni medijator	prvi mjesec boravka u OS-u	pregled izvršen; terapija započeta
započeti učenje hrvatskog jezika	pohađanje tečaja dvaput tjedno, individualna poduka jednom tjedno	• odgojitelji • učitelji hrvatskog jezika • volonteri	u naredna dva mjeseca	započet tečaj; redovito pohađanje tečaja
procijeniti obrazovni status	test pismenosti, test znanja	• psiholog • pedagog • interkulturni medijator	u naredna dva mjeseca	izvršena procjena uz pismeno izvješće, nalaz i mišljenje
uključivanje u obrazovne aktivnosti sukladno pedagoškoj procjeni	upis u odgovarajući razred / obrazovni program	• odgojitelji • nastavnici • volonteri	u naredna tri mjeseca	izvršen upis u dogovarajući razred / obrazovni program; praćenje tijeka obrazovanja na redovnoj mjesečnoj bazi
uključivanje u aktivnosti slobodnog vremena	• identificirati organizacije za aktivnosti slobodnog vremena sukladno interesu djeteta • upisati dijete u slobodnu aktivnost u lokalnoj zajednici	• odgojitelji • interkulturni medijator • volonteri • vršnjaci	u naredna četiri mjeseca	Dijete je uključeno u najmanje jednu aktivnost slobodnog vremena u zajednici.

identificirati jake strane i čimbenike otpornosti	identificirati najmanje 3 – 5 jakih strana djeteta	• odgojitelji • psiholog	u roku od mjesec dana	identificirano najmanje 3 – 5 jakih strana djeteta
--	--	---	-----------------------------	---

Individualni plan izradili su:

socijalni radnik _____

psiholog _____

posebni skrbnik _____

korisnik _____

